

Pro gradu-tutkielma

**Viheralueiden käyttäjien näkökulma kaavoituksen
ekologiseen kompensatioon
Jyväskylän Kauramäen tapaus**

Anna Lähde

Jyväskylän yliopisto

Bio- ja ympäristötieteiden laitos

15.5.2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO, Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Bio- ja ympäristötieteidenlaitos

Ekologia- ja evoluutiobiologian maisteriohjelma

Lähde Anna: Viheralueiden käyttäjien näkökulma kaavoituksen ekologiseen kompensatioon - Jyväskylän Kauramäen tapaus

Pro gradu -tutkielma: 67 s., 4 liitettä (10 s.)

Tutkielman ohjaajat: Yliopistonlehtori Panu Halme ja YTT Dos. Suvi Huttunen

Tarkastajat: Yliopistonlehtori Atte Komonen, yliopisto-opettaja Elisa Vallius

Toukokuu 2023

Hakusanat: viheralue, virkistysarvo

Kaupunkien viheralueilla on merkittävä rooli niin luonnon monimuotoisuudelle kuin kaupunkilaisten hyvinvoinnille, mutta samalla niihin kohdistuu huomattavia rakennuspaineita. Rakentamisen aiheuttamaa luontohaittaa voidaan vähentää lievennyshierarkian avulla: välttämisen, lieventämisen ja ekologisen kompensatian kautta. Ekologinen kompensatio voidaan toteuttaa suojelemalla tai tuottamalla luontoarvoja hankealueen ulkopuolella. Viheralueen käyttäjien näkökulma on jäänyt toistaiseksi kompensatiotutkimuksessa kuitenkin vähäisemmälle huomiolle. Selvitin Jyväskylän Kauramäen kompensatiopilottiin liittyen kävelyhaastatteluilla, miten viheralueen käyttäjät suhtautuvat ekologiseen kompensatioon ja miten heidän näkökulmansa voisi huomioida viheralueiden kompensoinnissa. Haasteltavia oli yhteensä 11, joista viisi oli paikallisia asukkaita, kaksi muita ulkoilijoita ja loput edustivat paikallista luonnonsuojelujärjestöä tai ulkoilujärjestöä. Haastateltavat suhtautuivat yleisesti ekologiseen kompensatioon myönteisesti, vaikka myös epäluuloa kuten viherpesun pelkoa oli havaittavissa. Kauramäen viheralueella oli haastateltaville monia merkityksiä arkipäivän ulkoilusta järjestötoimintaan, ja niiden huomioimista kaikilla lievennyshierarkian tasoilla pidettiin tärkeänä. Merkityksellisiä olivat erityisesti Vuorilammen ympäristö ja yhdyslatu sekä alueen polut ja luonnontilaiset metsät, joita haastateltavat toivoivat hankealueella säästettävän. Muualta tulevat ulkoilijat ja ulkoilujärjestö pitivät ulkoilun hyvittämistä hyvitysalueellakin mahdollisena, kunhan alueen käyttöä ei liikaa rajoitettaisi. Asukkaille hyvitysalue ei korvaisi hankealueen lähiluontoa ja sen käyttöä. Viheralueen käyttäjien osallistamista ekologista kompensatiota soveltavassa kaavamenettelyssä pidettiin tärkeänä, joskin kaupunkilaisten ja järjestöjen osallistumisen esteeksi koettiin heikko tietotaso kompensatiosta. Lisäksi tiedottaminen ja lievennyshierarkian noudattamisen osoittaminen nähtiin kompensatian hyväksyttävyyttä lisäävinä tekijöinä. Haastattelujen pohjalta näyttää, että ekologista kompensatiota voi ja kannattaa kehittää viheralueen käyttäjät huomioiden, vaikka se vaatii erityistä panostamista tiedottamiseen.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ, Faculty of Mathematics and Science

Department of Biological and Environmental Science

Master's Degree Programme in Ecology and Evolutionary Biology

Lähde Anna: Biodiversity offsetting from citizen
perspective- The case of Kauramäki

MSci Thesis: 67p., 4 appendices (10p.)

Supervisors: Senior Lecturer Panu Halme and YTT Dos. Suvi Huttunen

Inspectors: Senior Lecturer Atte Komonen, University Teacher Elisa Vallius

May 2023

Keywords: Ecological compensation, recreational value, urban green space

Urban green spaces are increasingly important for biodiversity and human well-being. However increased urbanization has resulted in the loss of urban green spaces and their values. The harms of urban development have been avoided, minimized, mitigated and more often compensated as part of no net loss policy. Biodiversity offsetting can be implemented by creating, protecting and restoring biodiversity values usually outside the development area. In order to be approved and effective nature conservation instrument, the right of residents to green spaces should be taken into account in biodiversity offsetting. Nonetheless the perspective of residents has been poorly accounted in many cases of biodiversity offsetting. To increase understanding, how residents receive the idea of biodiversity offsetting and how their needs and desires should be taken into account as part of biodiversity offsetting, I interviewed 11 persons as an independent part of ecological compensation pilot of Kauramäki. Five of 11 interviewees were residents, two other visitors of Kauramäki and four belonged to the local sport and nature organizations. The interviewees supported the idea of biodiversity offsetting even though I also noticed their suspicion about the success of compensation e. g. greenwashing. There were many reasons for interviewees to visit Kauramäki ranging from everyday outdoor routines to organizational activities. They also showed me places like Vuorilampi, paths and ski track that they considered meaningful and hoped to be taken into account as part of plans, and if possible, to be saved from construction. Couple of interviewees thought that biodiversity offsetting is also a possible way to compensate loss of recreational value of Kauramäki. On the other hand they hoped that offsetting wouldn't restrict recreational use. Interviewees The citizens' perspective was important for interviewees. They hoped that citizens' perspective to be respected during planning process and biodiversity offsetting. Although, the interviewees pointed out the need for more information about offsetting. They argued that the information was important way to reduce suspicion toward compensation and precondition for participation. Based on this case study it seems desirable to improve biodiversity offsetting so that citizens can participate even though it may require resources for informing.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Luontokato.....	1
1.2 Ekologinen kompensatio luontokadon estämisessä.....	1
1.3 Viheralueiden merkitys kaupunkilaisille	5
1.4 Kaavoituksen keinot luontokadon estämisessä ja virkistysalueiden turvaamisessa	8
1.4.1 Ekologinen kompensatio osana kaavoitusta	9
1.4.2 Kaupunkilaisten rooli viheralueiden kaavoituksessa	10
1.5 Tutkimusongelman rajaaminen ja tutkimuskysymykset.....	11
2 AINEISTO JA MENETELMÄT.....	12
2.1 Kauramäki tapauksena.....	12
2.1.1 Kauramäen ekologisen kompensatian pilottihanke.....	15
2.2 Aineiston hankinta ja käsittely	17
2.2.1 Teemakävelyhaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	17
2.2.2 Teemakävelyhaastattelun toteuttaminen.....	18
2.2.3 Haastateltavien valinta ja haastatteluaineiston kuvaus.....	19
2.2.4 Aineiston purku	21
2.3 Aineiston analyysi.....	22
3 TULOKSET	26
3.1 Kauramäen merkitys viheralueena	26
3.1.1 Luonnollisuuden ja luonnontilaisuuden yhteys paikan merkityksellisyyteen	27
3.1.2 Luontohavainnot ja -kokemukset.....	29
3.1.3 Vuorilampi arvotihentymänä	30
3.1.4 Saavutettavuus, koko ja kuljettavuus viheralueen käytön perustana	31
3.2 Suhtautuminen rakentamiseen	35
3.3 Käyttäjälähtöisten arvojen huomioiminen lievennyshierarkiassa.....	37
3.3.1 Haittojen välttäminen ja lieventäminen	37
3.3.2 Haittojen kompensoiminen.....	42
3.4 Osallistaminen ekologisen kompensatian yhteydessä	50
3.4.1 Selkeän tiedottamisen merkitys.....	50
3.4.2 Osallisena Kauramäen pilottihankkeessa	52
4 TULOSTEN TARKASTELU.....	53
4.1 Viheralueen käyttäjien kokemus ekologisesta kompensatiosta.....	53
4.2 Viheralueen käyttäjälähtöisten arvojen huomioiminen läpi lievennyshierarkian	55
4.3 Tiedottamisen rooli ekologisen kompensatian hyväksyttävyydessä ..	57
5 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	59

KIITOKSET	59
KIRJALLISUUS	60
LIITE 1. LADUN MAJAN ALUEEN LATUKARTTA, LUMIKENKÄREITTI JA PATIKKAPOLKU	68
LIITE 2. HAASTATTELURUNKO.....	70
LIITE 3. HAASTATTELIJAN SUUNNITTELEMA HAASTATTELUREITTI	75
LIITE 4. HANKKEEN HAVAINNOLLISTAMISEEN HAASTATTELUISSA KÄYTETTY KARTTAMATERIAALI.....	76

1 JOHDANTO

1.1 Luontokato

Kansainvälinen luontopaneeli (IPBES) raportoi keväällä 2019 viime vuosikymmenien erityisen kiivaasta luonnon monimuotoisuuden hupenemisesta. Ihmistoiminnan seurauksena uhanalaisia eliölajeja on raportin mukaan nyt enemmän kuin koskaan aikaisemmin (IPBES 2019). Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto IUCN (2021) luokittelee 40 084 eliölajia uhanalaiseksi, mikä on yli neljäsosa kaikista 142 577 arvioidusta lajista. Suomessa arvioidusta 22 418 lajista uhanalaisia on puolestaan 11,9 prosenttia ja 388 kartoitetusta luontotyypistä 48 % (Kontula & Raunio 2018; Hyvärinen ym. 2019). Kansainvälisen luontopaneelin mukaan luontokatoa kiihdyttävät tekijät ovat voimistuneet viimeisen viidenkymmenen vuoden aikana. Maan ja elinympäristöjen käytössä tapahtuneet muutokset ovat olleet kaikkein merkittävin syy luontokadon taustalla maa- ja makeanveden ekosysteemeissä 1970-luvulta lähtien (IPBES 2019).

Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi on solmittu kansainvälisiä sopimuksia, joista keskeisimpiä ovat YK:n biodiversiteettisopimus vuodelta 1993, vuosille 2011-2020 asetetut luontokadon pysäyttämiseen tähtäävät Aichi-tavoitteet sekä syksyn 2022 Kunming-Montrealin -luontosopimus (CBD 1993, CBD 2022). Toistaiseksi yhtäkään luonnon monimuotoisuuden hillitsemiseksi asetettua Aichi-tavoitetta ei ole onnistuttu saavuttamaan (CBD 2020). Uudessa kansainvälisessä Kunming-Montrealin -luontosopimuksessa tavoitteena on lisätä luonnontilaisten kaltaisten ekosysteemien määrää ja estää uhanalaisten lajien katoaminen vuoteen 2050 mennessä. Päämäärää edistetään vuoteen 2030 asetetuilla välitavoitteilla, joihin on esimerkiksi kirjattu kaupunkien maankäytön osalta tavoitteeksi viheralueiden määrän, laadun, kytkeytyneisyyden ja saavutettavuuden lisääminen sekä kaupunkisuunnittelu luonnon monimuotoisuus huomioiden (CBD 2022). Osana kestävän kehityksen Agenda2030 -tavoitteita YK:n jäsenvaltiot ovat myös sitoutuneet pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen vuoteen 2050 mennessä (UNDP 2015).

Luontokadon torjumisessa ja kunnianhimoisten tavoitteiden asettamisessa Euroopan unioni on ottanut edelläkävijän roolin ja tavoittelee luontokadon pysäyttämistä ja monimuotoisuuden myönteistä kehitystä vuoteen 2030 (Euroopan komissio 2021). Myös Marinin hallituksen ohjelmassa tavoitteena on ollut pysäyttää luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen vuoteen 2030 mennessä (Valtioneuvoston julkaisuja 31/2019, 41-43).

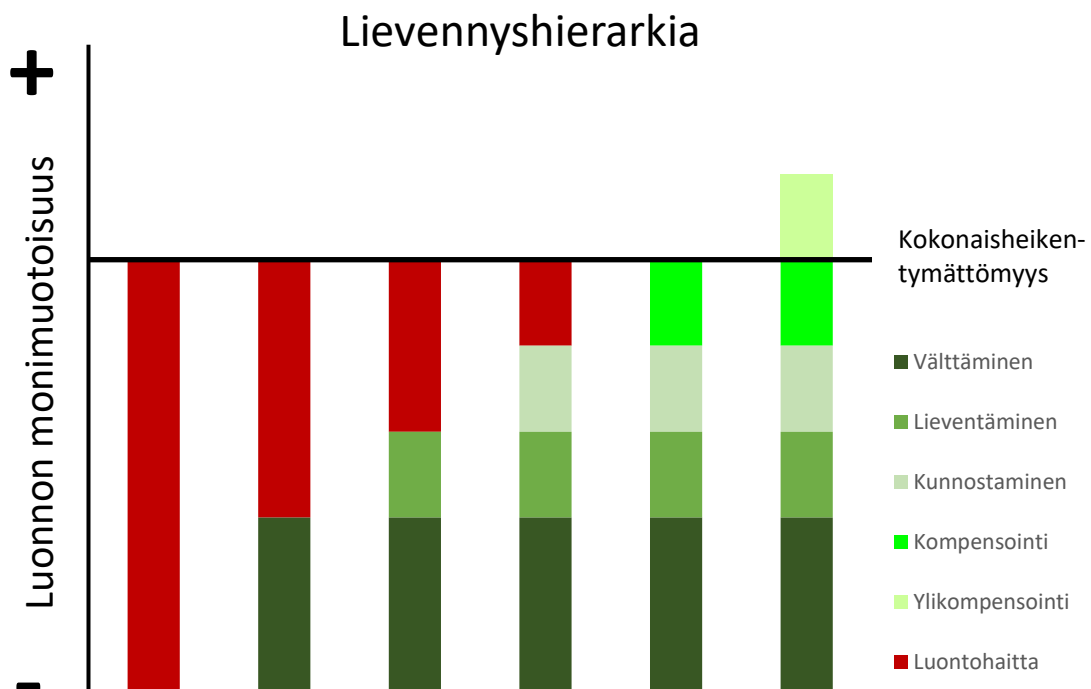
1.2 Ekologinen kompensatio luontokadon estämisessä

Luontokadon pysäyttämiseen on haettu ratkaisua hankkeiden haittojen välttämisestä, minimoinnista, lieventämisestä ja yhä useammin ekologisesti

kompensaatiosta. Ekologisella kompensaatiolla (eng. biodiversity offsetting; ecological compensation) tarkoitetaan kansainvälisen Business and Biodiversity Offset Programme (BBOP):n määritelmän mukaan luonnonsuojelun menetelmää, jolla inhimillisen toiminnan luonnon monimuotoisuudelle aiheuttama haitta hyvitetään luonnon monimuotoisuutta lisäämällä (BBOP 2012a). Sen tavoitteena on luonnon monimuotoisuuden kokonaisheikentymättömyys tai nettopositiivisuus haittaa edeltäneeseen tilaan verrattuna kunnioittaen samalla lajikoostumusta, elinympäristön rakennetta, ekosysteemien toimintoja ja ihmisten luonnon monimuotoisuudelle antamia käyttö- ja kulttuuriarvoja (BBOP 2012a). Kokonaisheikentymättömyys (eng. no net loss, NNL) kuvaa tilaa, jossa ihmisen aiheuttamista luontoa muuttavista hankkeista huolimatta luonnon monimuotoisuuden määrä ja laatu säilyy vakaana sovitulla maisematasolla eikä heikkene ajassa (BBOP 2012a, 26-27).

Ekologista kompensaatiota on vuoteen 2018 mennessä toteutettu 12 983 hyvitysprojektilla 37 maassa (Bull & Strange 2018). Suomessa ekologisesta kompensaatiosta tuli vapaaehtoinen luontokatoa hillitsevä työkalu tammikuussa 2023, kun eduskunta hyväksyi uuden luonnonsuojelulain (9/2023, LSL). Lain mukaan hankkeen toteuttaja voi hyvittää hankkeensa luontohaitat ja hakea hyvitykselleen viranomaisvarmennuksen (LSL 104 §). Laissa ekologisen kompensaation tavoitteeksi on kirjattu haitan korvaaminen heikennystä vastaavalla tai ylittävällä hyvityksellä (LSL 98 §) ja hyvitystoimenpiteet on toteutettava hankkeen kanssa samalla metsäkasvillisuusvyöhykkeen osa-alueella, merialueella, vesiluonto- tai vesimuodostumatyyppissä (LSL 101.1 §).

Ekologinen kompensaatio on osa lievennyshierarkiaa (kuva 1), jonka tavoitteena on vähentää ihmistoiminnan luontoon kohdistuvaa painetta kaikissa hankkeen vaiheissa (ten Kate 2004, 9; BBOP 2012a; Moilanen & Kotiaho 2017, 12; Simmonds ym. 2019). Ensinnä lievennyshierarkiassa haitan aiheuttamista pyritään välttämään esimerkiksi hankkeen sijainnin huolellisella suunnittelulla tai hankkeesta luopumalla (Pekkonen ym. 2020, 21-23). Niitä haittoja, joiden syntymistä ei voida välttää, yritetään minimoida ja lieventää lievennyshierarkian toisella portaalla. Tämä tarkoittaa hankkeen toteutusta siten, että vahingot jäävät mahdollisimman vähäisiksi. Hankkeessa syntyviä haittoja voidaan lieventää esimerkiksi siirtämällä paikallispopulaatio syrjään hankkeen tieltä väliaikaisesti ekosysteemiin (Pekkonen ym. 2020, 21-23, 39). Ennen lievennyshierarkian viimeistä vaihetta, ekologista kompensaatiota luontoheikennyksiä pyritään ennallistamaan hankealueella (kuva 1). Kompensaatiota kehittäneet asiantuntijat ovat korostaneet, ettei lievennyshierarkian portaalta toiselle ei ole sallittua siirtyä ennen aiemman portaalan toteuttamista. Näin siis ekologinen kompensaatio ei ole mahdollista ennen kuin hankkeen aiheuttamia haittoja on pyritty välttämään, minimoimaan ja ennallistamaan hankealueella (tenKate 2004, 9; BBOP 2012a; Pekkonen ym. 2020, 63).

Kuva 1. Hankkeiden aiheuttamia luontohaittoja voidaan välttää, lieventää, kunnostaa ja kompensoida lievennyshierarkian avulla ja pyrkiä näin luonnon monimuotoisuuden kokonaisheikentymättömyyteen (Muokattu BBOP 2022 ja Kostamo ym. 2018, 11).

Luonnonsuojelulain 98 §:n mukaan ekologinen kompensatio voidaan toteuttaa suojelemalla tai tuottamalla luontoarvoja hyvitystoimilla. Hyvittävillä toimenpiteillä palautetaan luontoarvoiltaan tai tilaltaan heikentynyt alue ennallistumaan kohti luonnontilaa tai luonnon monimuotoisuuden kannalta tavoiteltua tilaa; lisätään luontotyyppin tai eliölajin elinympäristön pinta-alaa tai parannetaan niiden laatua (LSL 99 §). Kompensaation kehittäjät pitävät luontoarvojen tuottamista ensisijaisena hyvitysmuotona, sillä sen avulla pystytään konkreettisesti lisäämään luonnon monimuotoisuutta ja näin ollen saavuttamaan kokonaisheikentymättömyys tai nettopositiivisuus (Moilanen & Kotiaho 2017, 36; Simmonds ym. 2020, 4; Kujala ym. 2021, 30). Se, miten nopeasti ja varmasti luontoarvojen tuottaminen toteutuu, riippuu esimerkiksi ennallistamisen kohteena olevasta luontotyyppistä ja siitä, miten kaukana luonnontilastaan alue on (Kujala ym. 2021, 30-32). Esimerkiksi pienvesissä toteutettu patojen purku voi tuottaa halutun vasteen nopeastikin, kun taas talousmetsien ennallistaminen luonnontilaan on hidasta (Pasanen ym. 2013; Kujala ym. 2021, 32).

Luonnonsuojelulain 100 § mukaisessa suojeluhyvityksessä suojellaan uhanalaisen luontotyyppin luonnontilaltaan edustava esiintymä pysyvästi. Suojelulla pyritään ylläpitämään tai parantamaan luonnon monimuotoisuuden kannalta tavoiteltua tilaa. Suojelu edesauttaa luonnonarvojen säilymistä ja

kehittymistä estämällä niitä uhkaavan toiminnan (LSL 100 §). Lisäksi suojelua voidaan LSL 100 §:n mukaan käyttää silloin, kun luontoarvoja ei ole mahdollista tuottaa ennallistamalla tai parantamalla heikentyneen luontotyypin tai elinympäristön laatua. Tällaisia kohteita voivat olla esim. tunturi- ja kallio- ja kivikkoluontotyypit kuten serpentiinikalliot (Kujala ym. 2021, 30).

Suojelulla pyritään turvaamaan myös luonnonarvoja tuottamalla tehty hyvitys. Luonnonsuojelulain 104 § mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) tehtävänä on kieltää hyvitysalueen luonnonarvojen hävittäminen ja heikentäminen ja määrittellä hyvitysalueen rajat samalla, kun se hyväksyy heikennyksen aiheuttajan esityksen hyvityksestä. Hyvitysalueen toimenpidekielloilla turvataan hyvityksen pysyvyys, mitä on pidetty yhtenä kompensaaation onnistumisen keskeisenä tekijänä (BBOP 2012a, 85). Koska haitta on lähes aina pysyvä, edellytetään myös hyvitykseltä pysyvyyttä (Kujala ym. 2012, 43).

Hyvityksen pysyvyyden lisäksi onnistuneen kompensaaation ehtoina pidetään lisäisyyttä, luontoarvovastaavuutta sekä hyvityksen ja haitan välistä mahdollisimman pientä aikaviivettä. Lisäisyydellä tarkoitetaan BBOP:n (2012a, 61) mukaan sitä, että kompensatiolla lisätään monimuotoisuutta, joka olisi ilman hyvitystä jatkanut hupenemistaan. Näin ollen hyvitykseksi ei lueta niitä monimuotoisuutta tukevia toimenpiteitä, jotka olisivat toteutuneet ilman hyvitystäkin (BBOP 2012a, 61; Moilanen & Kotiaho 2017, 35). Ekologista kompensatiota ei siis voida käyttää lailla säädettyjen monimuotoisuusvelvoitteiden täyttämiseen (BBOP 2012a, 61-63). Jotta lisäisyys toteutuisi, on myös varmistettava, ettei hyvitysalueella estetty monimuotoisuuden hupeneminen vuoda hyvitysalueen ulkopuolelle (BBOP 2012a, 65). Maankäyttöpaineen siirtyminen hyvitysalueelta toisaalle voi estää kompensaatitavoitteeseen pääsyn.

Luonnolle koitua haitta tulisi hyvittää mahdollisimman samankaltaisella luontoarvolla eli huolehtia kompensaaation luontoarvovastaavuudesta (Kujala ym. 2021, 23). Luontoarvovastaavuuden kriteeriä korostetaan uhanalaisiin luontotyypeihin ja lajien elinympäristöihin kohdistuvien haittojen hyvityksessä uuden luonnonsuojelulain 101 §:llä.

Täysin samanlaisena kompensointia (eng. like for like offset; in-kind offset) pidetään kuitenkin usein hankalana jopa mahdottomana, sillä ei ole olemassa kahta luontoarvoiltaan identtistä paikkaa (BBOP 2012a, 50; Kujala ym. 2021, 23). Tämän vuoksi hyvityksen toteutuksessa joudutaan keskittymään haitta-alueen monimuotoisuuden avaintekijöiden ja -piirteiden hyvittämiseen (BBOP 2012a, 50). Hyvityksiä suositellaankin ensisijaisesti tarkasteltavan lajiston sijaan luontotyyppi- ja elinympäristötasolla (Moilanen & Kotiaho 2017, 32). Tällöin luontoarvon hyvityksen ja heikennyksen määrittämisessä voidaan käyttää arvomittana habitaattihehtaaria, jossa alueen arvo määräytyy sen mukaan, millainen alueen tila on verrattuna vastaavaan ja samankokoiseen luonnontilassa olevaan alueeseen (Kujala ym. 2012, 55).

Käytännön kompensaatiossa voidaan joutua myös joustamaan vastaavuuden vaatimuksesta, jotta sopiva hyvitysalue voidaan löytää (Kujala

ym. 2021, 23). Joustaminen luontoarvovastaavuudessa voi olla esimerkiksi heikennettävän luontoarvon hyvittämistä uhanalaisemmalla, harvinaisemmalla tai monimuotoisemmalla luontoarvolla (Kujala ym. 2021, 24-28). Luonnonsuojelulain 101 §:n mukaan uhanalaisen luontotyypin tai lajin elinympäristöön kohdistuva heikennys on lähtökohtaisesti hyvitetty samalla luontotyypillä tai elinympäristöllä. Jollei tämä ole kuitenkaan mahdollista, tulisi hyvitys tapahtua yhtä uhanalaiselle tai vielä uhanalaisemmalle luontotyypille tai elinympäristölle (LSL 101 §). Asiantuntijat suosittelivat joustoihin perustuvaa kompensatiota ainoastaan ei-uhanalaisten luontoarvojen hyvittämiseen (Kujala ym. 2021, 28).

Joustaminen vastaavuudessa, hyvityksen toteutumisen epävarmuus, aikaviive hyvityksen todentumisessa, haittojen vuotaminen hyvitysalueen ulkopuolelle ja hyvityskohteen uhanalaisuus vaikuttavat kaikki hyvityksen lopulliseen suuruuteen (Kujala ym. 2021, 47). Hyvitykseksi riittää harvoin haitan kompensointi samansuuruisena. Mitä epävarmempaa hyvityksen toteutuminen on, mitä kauemmin siinä kestää ja mitä enemmän hyvityskohde eroaa haitan kokevasta kohteesta, sitä mittavampi hyvityksen tulee olla suhteessa haittaan (Kujala ym. 2021, 47). Tällöin myös hyvityksestä koitua kustannus haitan aiheuttajalle on suurempi (Kujala ym. 2021, 11). Hyvitykseen liittyvät riskit ovat otettu huomioon luonnonsuojelulaissa. Lain 102 §:n mukaan hyvitystoimet tulee aloittaa ja suojeluhyvitys toteuttaa ennen heikennystä.

1.3 Viheralueiden merkitys kaupunkilaisille

Kaupungistumiseen ja infrastruktuuriin liittyvä rakentaminen aiheuttaa luonnon monimuotoisuuden hupenemista, ekosysteemien tuhoutumista ja pirstoutumista (IPBES 2019, Kontula & Raunio 2018). Suomessa rakentaminen on ensisijainen uhanalaistumisen syy 4,4 prosentilla uhanalaiseksi arvioiduista lajeista, sekä osasyynä huomattavasti useammalla lajilla. Lisäksi rakentamisen on arvioitu ensisijaiseksi syyksi 29 lajin häviämiseksi. (Hyvärinen ym. 2019; 31-37.) Väkiluvun kasvaessa ja kaupungistumisen jatkuessa rakentamisen vaikutus luonnon monimuotoisuuteen tulee korostumaan. Nykyään jo puolet maailman väestöstä asuu kaupungeissa ja vuoteen 2050 mennessä jo 68 % maapallon väestöstä arvioidaan keskittyneen kaupunkeihin (United Nations 2019a). Samaan aikaan maapallon väkiluvun odotetaan kasvavan 7,7 miljardista 9,7 miljardiin (United Nations 2019b).

Kasvat kaupunkit ovat ihmisen voimakkaasti muovaamia elinympäristöjä. Ne luetaan Euroopan komission ekosysteemejä ja niiden palveluita kartoittavassa ja arvioivassa raportissa urbaaneihin ekosysteemeihin, joissa rakennettu ja vihreä infrastruktuuri vuorottelevat (Maes ym. 2016, 12). Vihreällä infrastruktuurilla (eng. green infrastructure, GI) suunnitellaan ja ylläpidetään ekosysteemipalveluita kaupungeissa. Samalla ne muodostavat kaupunkeihin osittain tai kokonaan kasvillisuuden peittämistä viheralueista

kuten puutarhoista, puistoista, viherkatoista ja kaupunkimetsistä koostuvan verkoston. (Maes ym. 2016, 12)

Viheralueet ovat tärkeitä niin ekosysteemipalveluiden tuottamisessa kuin luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisessä. Muun muassa Australiassa kaupungeissa on havaittu enemmän uhanalaisia lajeja pinta-alaa kohden kuin vastaavilta ei urbaaneilta alueilta (Ives ym. 2016). Luonnon monimuotoisuuden ylläpitämisen lisäksi viheralueet tarjoavat ekosysteemipalveluita: toimivat vesivarantoina, parantavat ilmanlaatua, pienentävät melua ja lämpövaikutuksia sekä auttavat hulevesien hallinnassa (Maes ym. 2016, 75-76).

Viheralueiden merkitys ekosysteemipalveluiden tuottajina tekee niistä välttämättömiä myös kaupunkilaisten hyvinvoinnille. Edellä mainittujen tuotanto- ja säätelypalveluiden rinnalla viheralueisiin kytkeytyy kulttuuriekosysteemipalveluita (Maes ym. 2016, 75-76). Kulttuuripalveluilla tarkoitetaan niitä aineettomia hyötyjä, joita ekosysteemeistä esteettisten, henkisten, sosiaalisten, virkistys- ja oppimiskokemusten kautta saadaan (MEA 2005, 40). Viheralueiden kulttuuripalveluiden tärkeimpinä hyötyinä pidetään virkistäytymistä, luonnon tutkimista, viihtyisää ja terveellistä elinympäristöä, luonnosta oppimista sekä fyysistä, sosiaalista, henkistä ja mielen hyvinvointia (Maes ym. 2016, 80-81). Viimeisten koronakriisin varjostamien vuosien aikana viheralueiden merkitys kulttuuripalveluiden tarjoajana, etenkin asukkaiden hyvinvoinnin edistäjänä on kasvanut ja viheralueita käytetään aiempaa enemmän (Fagerholm ym. 2021).

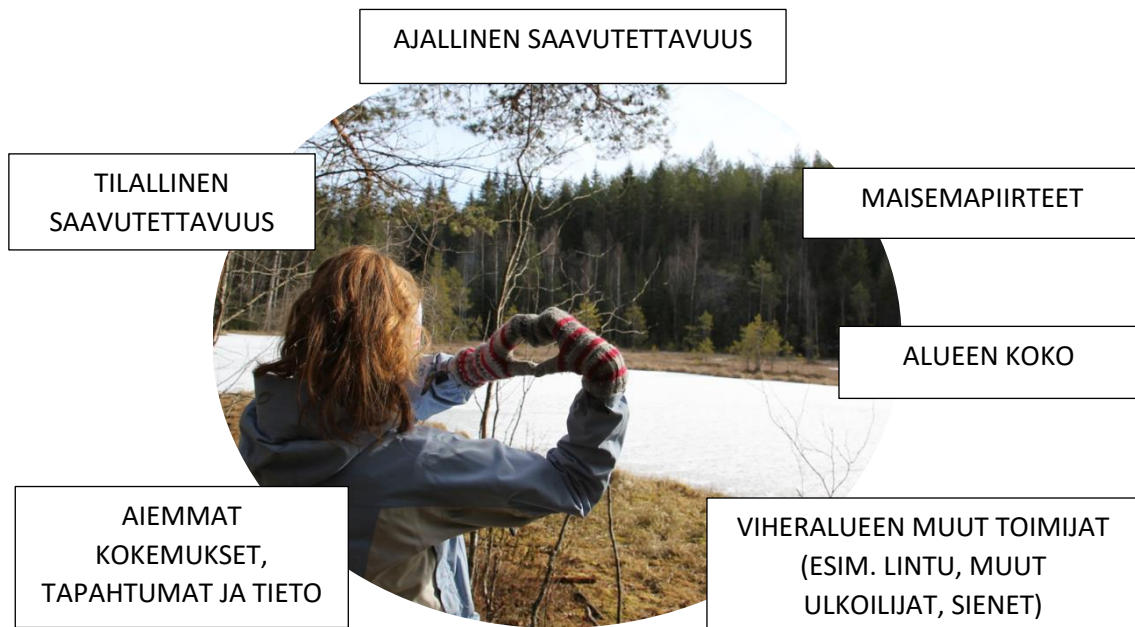
Viheralueen merkitys kaupunkilaisille muodostuu monen tekijän summana. Perinteisesti on ajateltu, että luontoa voidaan arvottaa joko sen itsensä vuoksi tai sen ihmiselle tuottaman hyödyn ja merkitysten perusteella. Juhani Pietarinen (2000) kutsuu ensinnä kuvattuja välittömiksi arvoiksi ja jälkimmäisiä välillisiksi arvoiksi. Samalla hän jakaa arvot luonto- ja ihmiskeskeisiin arvoihin. Ihmiskeskeisissä arvoissa arvon perustana ovat ihmisen fyysiset, henkiset tai yhteisölliset ominaisuudet kuten terveys, tunteet tai hyvinvointi. Luontokeskeisissä arvoissa arvon perustana ovat sen sijaan luonnon omat ominaisuudet kuten luonnon kukoistaminen, jotka ovat ihmisten ominaisuuksista riippumattomia. (Pietarinen 2000)

Nykyään kuitenkin yhä useammin ajatellaan, että viheralueiden kulttuuripalvelut syntyvät viheralueiden ominaisuuksien ja niitä arvottavien ihmisten vuorovaikutuksessa (Dickinson & Hobbs 2017, 183). Satakuntalaisia luonnossa liikkujia haastatellut Ilona Hankonen (2022) onkin havainnut, että ympäristötekijät kuten lintulajit rakentavat paikan kulttuurista arvoa yhdessä ihmisen kanssa, jolloin arvoja ei voi jaotella puhtaasti luonto- tai ihmislähtöisiin, väline- tai itseisarvoihin (Hankonen 2022, 255). Ympäristön ominaisuudet kuten polku, linnunlaulu tai maisema vaikuttavat siellä liikkuvaan ihmiseen ja siihen, miten hän havainnoi ja toimii ympäristössään. Samalla se, millaisia ihmisen aiemmat kokemukset ja toiminta ja tieto ovat, rajaa sitä, mitkä ympäristön ominaisuudet vaikuttavat häneen ja miten (Hankonen 2022, 48-50).

Kaupungistuminen ja viheralueilla liikkuvat ihmiset vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä viheralueille muodostuu. Koska viheralueet muodostavat

usein saarekkeita ja laikkuja kaupunkien sisälle ja laiduille, Gregory Brown (2008) kuvaa viheralueiden arvojen syntymistä ja häviämistä ekologian saarimaantiedettä soveltavalla teorialla. Teoriassa viheralueita ympäröivä ihmisasutus muodostaa arvojen lähteen, mantereen ja viheralueet arvojen nielun, saaren. Viheralueiden arvot syntyvät, kun viheralueelle tulee sitä uudella tavalla käyttäviä ja arvottavia ihmisiä ja häviävät ihmisten lopettaessa viheralueen käytön esimerkiksi sen muuttumisen, turvattomuuden kokemuksen tai arvojen muuttumisen vuoksi. (Brown 2008.)

Kuten saarimaantieteessä Brownin (2008) mukaan viheralueella on sitä enemmän arvoja, mitä lähempänä ihmisasutusta, manteretta ollaan ja mitä suurempi viheralueen koko on. Teorian on havaittu selittävän viheralueiden arvomoninaisuutta etenkin koon osalta (Brown 2008). Viheralueen koon lisäksi niiden saavutettavuus, maisemapiirteet sekä viheraluetta käyttävien sosiodemografinen tausta vaikuttaa viheralueen arvostukseen ja virkistyskäyttöön (kuva 2).

Kuva 2. Viheralueiden merkitys muodostuu ulkoilijan ja ympäristön vuorovaikutuksessa eri tekijöiden edesauttamana (Brown 2008; Gundersen & Frivold 2008; Kienast ym. 2012; Ekkel & Vries 2017; Ives ym. 2017, Hankonen 2022). Valokuva: Aino Lähde.

Saavutettavuudella (eng. accessibility) tarkoitetaan Egorov ym. (2016, 21) mukaan julkisesti käytettävissä olevan viheralueen sijaintia suhteessa sen käyttäjiin sekä asukkaiden mahdollisuutta käyttää viheralueelle vieviä kulkureittiä ja liikenneyhteyksiä. Tilallisen saavutettavuuden lisäksi viheralueiden saavutettavuutta voidaan tarkastella ajallisen saavutettavuuden kautta (Kienast ym. 2012, 396; Maukonen 2018). Vaikka viheralue sijaitsee lähellä ja on siten tilallisesti saavutettavissa, voi elämäntilanne ja ajan puute tehdä alueesta ajallisesti saavuttamattoman (Maukonen 2018, 74). Tutkimuksissa on myös osoitettu joidenkin maisemapiirteiden kuten vesistöjen, metsäisyyden ja

näköalapaikkojen sekä niihin liitettyjen ominaisuuksien kuten rauhallisuuden ja luonnollisuuden olevan ihmisille erityisen merkityksellisiä (Tyrväinen, Mäkinen & Schipperijn 2007; Kienast ym. 2012; Ives ym. 2017; Fagerholm ym. 2021). Vastaavasti se, miten monimuotoisena lajistoltaan asukkaat pitävät viheralueita, lisää alueen merkitystä psyykkiselle hyvinvoinnille (Fuller ym. 2007).

1.4 Kaavoituksen keinot luontokadon estämisessä ja virkistysalueiden turvaamisessa

Kuntien maankäytön ohjauksessa merkittävin työkalu on maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999, MRL), minkä lisäksi huomionarvoisia ovat muun muassa luonnonsuojelulaki (9/2023, LSL) ja ympäristönsuojelulaki (527/2014, YSL). Maankäyttö- ja rakennuslain säädöksiä täydentää myös maankäyttö- ja rakennusasetus (895/1999, MRA).

Kunnan alueiden käyttöä ohjaa suunnittelujärjestelmä (MRL 4 §). Suunnittelujärjestelmä koostuu valtioneuvoston hyväksymistä valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista, jotka maakuntaliitto yhteensovittaa maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa maakuntakaavassa. Maakuntakaava ohjaa edelleen kunnan yleiskaavaa, joka puolestaan on ohjeena asemakaavan laadinnassa (MRL 32 §, 42 §). Näiden lisäksi kunnilla voi olla yhteisiä yleiskaavoja tai ranta-alueelle voidaan laatia asemakaavan sijaan ranta-asemakaava (MRL 46 §, MRL 73 §). Asemakaavaa kutsutaan usein yksityiskohtaiseksi kaavaksi, kun taas maakunta- ja yleiskaava ovat yleispiirteisiä kaavoja (Ekroos & Majamaa 2018, 31-32).

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 1 §) tavoitteena on järjestää alueiden käyttö ja rakentaminen siten, että luodaan edellytykset hyvälle elinympäristölle sekä edistetään kestävä kehitystä. Tavoitetta on tarkennettu lain 5.1 §:n alueiden käytön suunnittelun tavoitteilla. Nämä tavoitteet on jaettu 11 ryhmään, jotka pitävät sisällään elinympäristöön, luonto- ja kulttuuriarvoihin, ympäristönsuojeluun ja luonnonvaroihin, yhdyskuntarakenteeseen sekä palveluihin, liikenteeseen ja elinkeinoon liittyviä tavoitteita (Ekroos & Majamaa 2018, 33-34). MRL 5.1 §: tavoitteisiin lukeutuvat mm. luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilyttäminen sekä ympäristönsuojelu ja ympäristöhaittojen ehkäiseminen. MRL 5 § yleiset alueiden käytön suunnittelun tavoitteet tarkentuvat kaavamuuotokohtaisissa sisältövaatimuksissa (Ekroos & Majamaa 2018, 33-34, 194, 268). Toisin kuin yleiset alueiden käytön suunnittelun tavoitteet sisältövaatimukset ovat luonteeltaan velvoittava joskin joustava oikeusnormi. Vaikka kaikki sisältövaatimukset on kaavoja luodessa otettava huomioon, niitä voidaan painottaa eritavoin ristiriitatilanteissa (Ekroos & Majamaa 2018, 194).

Kaavoittaessaan uusia asuinalueita kuntien tulee huomioida alueiden luontoarvot ja virkistyskäyttö. Osa virkistyskäyttöä ja luonnon monimuotoisuutta koskevasta säädännöstä valuu ylemmiltä kaavatasoilta asemakaavaan toteutettavaksi. Maakuntakaavan laadintaa ohjaavat luonnonsuojelulain 7 ja 77 §:n mukaiset luonnonsuojeluohjelmat ja -päätökset

sekä niihin rinnastettavat maisema-alueita koskevat päätökset (MRL 28.2 §). Lisäksi maakuntakaavaa laadittaessa on MRL 28.3 §:n mukaan kiinnitettävä huomiota virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyyteen, jolloin huomio kiinnittyy virkistysalueisiin, ulkoilu- ja moottorikelkkareitteihin sekä jokaisenoikeuksilla tapahtuvan ulkoilun ja retkeilyn tarpeisiin (Ekroos & Majamaa 2018, 144). Yleiskaavaa laadittaessa on puolestaan maakuntakaavan lisäksi otettava huomioon mm. ympäristöhaittojen vähentäminen, maiseman ja luonnonympäristön vaaliminen sekä virkistysalueiden riittävä määrä (MRL 39 §). Asemakaavan sisältötavoitteena on, että kaavoitettavalla alueella tai sen lähistöllä on oltava riittävästi puistoja ja lähivirkistykseen soveltuvia alueita ja luonnonympäristöjä tulee vaalia eikä niitä saa hävittää (MRL 54.2 §). Sisältötavoitteet osoitetaan kaavamerkinnoilla ja määräyksillä.

Niin maakunta-, yleis- kuin myös asemakaavaa laadittaessa on otettava huomioon luonnonsuojelulla suojellut luontoarvot ja estettävä niiden vaarantuminen (MRL 197 §). Tällaisia arvoja ovat muun muassa EU:n Natura 2000-verkoston sisältyvät kohteet, uhanalaiset luontotyypit sekä uhanalaiset eliölajit (LSL 34, 65 ja 76 §). Natura 2000-verkoston luontoarvoja ja laissa tiukasti suojeltuja luontotyyppjä ei saa kaavoittamisella heikentää (LSL 34 ja 65 §). Rajoituksista voidaan kuitenkin poiketa tapauksissa, jossa suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu tai suojelu estäisi yleisen edun kannalta erityisen tärkeän hankkeen toteuttamisen (LSL 39.3 ja 66 §).

1.4.1 Ekologinen kompensatio osana kaavoitusta

Lievennyshierarkian periaate ja välttämisen ensisijaisuuden korostaminen eivät kuitenkaan suoraan sisälly kuntien rakentamista ohjaavaan lainsäädäntöön, joskin osa edellä kuvatuista säädöksistä ohjaa rakentamisen aiheuttamien haittojen välttämiseen ja lieventämiseen (Pappila, Leskinen & Vartiainen 2022, 12-15). Vaikka lievennyshierarkian ja ekologisen kompensaation idea puuttuu nykyisestä kaavoitusta ohjaavasta lainsäädännöstä, moni kunta on kiinnostunut ekologisesta kompensaatiosta osana maankäyttöä. Lahden kaupunki pilotoi ekologista kompensaatiota hyvittämällä Kytölän asuinalueen rakentamisen luontohaitat noin yhdeksän kilometriä kaakkoon hankkeesta sijaitsevalla Alvojärven rantametsällä (NNLC 2022a). Lisäksi ekologista kompensaatiota testataan mm. Espoossa ja Jyväskylässä (Kuntalehti 2022; Espoon kaupunki 2022).

Ekologisen kompensaation käyttöönottoa kunnissa tukee syksyllä 2022 julkaistu ekologisen kompensaation toimintamalli maankäytön suunnitteluun (Hohti ym. 2022). Toimintamalli on No Net Loss City -hankkeen lopputulos, ja sitä olivat kehittämässä yhdessä Helsingin ja Jyväskylän yliopiston, Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) ja Akordin kanssa Jyväskylän, Espoon, Helsingin ja Lahden kaupungit. Mallissa korostetaan kunnan maankäytössä syntyvien haittojen vähentämistä kaikissa kaavoituksen vaiheissa.

Lievennyshierarkian portaat on toimintamallissa jaettu kolmeen vaiheeseen: yleispiirteiseen suunnitteluun (1), aluekohtaiseen suunnitteluun (2) ja kompensoinnin toteuttamiseen (3) (Hohti ym. 2022, 11-13). Mallin toiminta

perustuu hyvitys pankkiin, johon kunta kerryttää maankäytön kompensointiin soveltuvia alueita. Yleispiirteisessä suunnittelussa aloitetaan luontohaittojen välttäminen kokonaisvaltaisesti esimerkiksi tiiviillä rakentamisella ja hankkeiden tarpeellisuuden perusteellisella ja rehellisellä arvioinnilla, sekä rajataan alustavasti alueita maankäytön ulkopuolelle hyvitys pankkiin. Yleispiirteistä suunnittelua ehdotetaan mallissa toteutettavan yleiskaavoituksen yhteydessä. (Hohti ym. 2022, 11-13.)

Toimintamallin mukainen aluekohtainen suunnittelu tarkoittaa luontohaitan välttämistä, lieventämistä ja kompensointia asemakaavoituksen yhteydessä. Haittoja voidaan lieventää kaavamerkinnoilla ja -määräyksillä, jotka velvoittavat niittyjen perustamiseen sekä luonnontilaisuuden vaalimiseen hankealueella. Lopullisen kompensatiotarpeen arvioimiseksi aluekohtaisessa suunnittelussa luodaan kompensatiosuunnitelma. Kompensatiosuunnitelmassa luontohaitat ja niitä vastaavat hyvitykset lasketaan ja suunnitelma liitetään asemakaavan yhteyteen. Kompensatiosuunnitelman mukaiset hyvitysalueet tulisi olla hankittuna ennen rakentamista (Hohti ym. 2022, 11-13). Todentaakseen haittojen hyvittämisen kunta voi hakea ELY-keskukselta varmennuksen haittojen korvaavuudesta kompensatiosuunnitelman esittämällä (LSL 104 §).

1.4.2 Kaupunkilaisten rooli viheralueiden kaavoituksessa

Kaavan vaikutusalueen asukkailla, rakennettavan viheralueen ulkoilijoilla ja alueen käyttöön vaikuttavilla yhdistyksillä on osallisina maankäyttö- ja rakennuslain 62 §:n mukainen oikeus saada tietoa kaavoitusmenettelystä ja mahdollisuus osallistua kaavan valmisteluun (Tulkki & Vehmas 2007, 13, 32; Ekroos & Majamaa 2018, 328). Tiedottaminen ja osallistaminen alkaa kaavan vireille tulosta, mikä MRL 63 §:n mukaan tulisi toteuttaa niin, että osalliset saisivat tiedon kaavoituksen lähtökohdista, suunnittelun aikataulusta ja osallistamis- ja arviointimenettelystä. Käytännössä tämä tarkoittaa usein osallistamis- ja arviointisuunnitelman nähtäville asettamista, vaikka sitä ei MRL:ssä vaadita (Tulkki & Vehmas 2007, 21).

Kaavoitusmenettelyn aikana osallisilla on oltava MRL 62 §:n mukainen mahdollisuus ilmaista mielipiteensä. MRA 30 § mukaan mielipiteen ilmaisu voidaan toteuttaa esimerkiksi asettamalla kaavan valmisteluaineisto kuten kaavaluonnos nähtäville ja tarjota mielipiteenilmaisumahdollisuutta määräajassa tai järjestää osallistamistilaisuus. Saatu palaute tulee ottaa huomioon laadittaessa kaavaehdotusta, joka on MRL 65 § mukaisesti asetettava julkisesti nähtäville. Osalliset voivat laatia kaavaehdotuksesta muistutuksen, johon kunnan on laadittava perusteltu vastaus (MRL 65 §). Yhdistyksiltä voidaan myös pyytää lausuntoa kaavaehdotuksesta (MRA 20, 28 §). Kaavaehdotuksen pohjalta laaditaan varsinainen kaava, jonka hyväksymisestä ilmoitetaan suoraan muistutuksen tekijöille sekä yleisesti kunnassa (MRL 67 ja 200 §). Varsinaiset tiedottamis- ja osallistamismenetelmät vaihtelevat osallistettavan ryhmän, kaavan sekä kaavoitusvaiheen mukaan. Samalla osallistaminen tuo kaavoittajalle

arvokasta tietoa hankkeen vaikutuksista viheralueen käyttöön (Tulkki & Vehmas 2007).

1.5 Tutkimusongelman rajaaminen ja tutkimuskysymykset

Ekologisen kompensaation kehittäjät pitävät tärkeänä paikallisten tarpeiden ja arvojen huomioimista osana hyvitysprosessia (BBOP 2012b, 2; Griffiths ym. 2018; Primmer ym. 2019, 781). Vaikka ekologinen kompensaatio on lähtökohtaisesti luonnon monimuotoisuuden vaalimiseen kehitelty menetelmä, yhdistyessään kaupunkien viheralueiden rakentamisen hyvittämiseen on ekologisessa kompensaatiossa kuitenkin otettava paikalliset asukkaat ja viheralueen käyttäjät huomioon (Hohti ym. 2022, 7). Lasketun luontoarvon lisäksi hankealueet ovat paikallisten asukkaiden elinympäristöä ja lähiluontoa, mikä on toistaiseksi jäänyt vähemmälle huomiolle luontoarvojen laskemiseen keskittyneessä kompensaatiossa (Taherzadeh & Howley 2018; Apostolopoulou & Adams 2019). Tapauksissa, joissa paikalliset ovat kokeneet, ettei lähiluonnon merkitystä heille ole otettu huomioon, myös ekologisen kompensaation vastaanotto on ollut nihkeä (Apostolopoulou & Adams 2019; NNLC 2022a).

Viheralueiden käyttäjien ja paikallisten huomioimista hankaloittaa se, että heille viheralueet ovat usein osa paikallisidentiteettiä ja kaavoitettavilla alueilla on paikkasidonnaista tunnearvoa (Maron ym. 2016, 493; Scholte ym. 2016). Toisaalta toiminnallisia virkistysarvoja on pidetty paikan itseisarvoon kytkeytyviä arvoja helpommin mitattavina ja hyvitettävänä (Griffiths ym. 2020, 13). Mahdollisesti virkistysarvojen heikentymistä voitaisiin kompensoida viheralueiden toiminnallisuutta lisäämisellä kuten poluilla, liikuntatelineillä ja penkeillä (Hiedanpää ym. 2021, 24).

Hyvitysalueen sijoittumista mahdollisimman lähelle haitta-aluetta pidetään tärkeänä (Cole ym. 2022). Ekologisen kompensaation ei nähdä parantavan viheralueiden saavutettavuutta, jos hyvitysalueet sijoitetaan kaupunkien reunoille ja ulkopuolelle (Apostolopoulou & Adams 2019, 220-221). Ekologisen kompensaation toimenpiteiden on havaittu olevan hyväksyttävämpiä myös silloin, kun ekologinen kompensaatio toteutetaan lähellä haittaa, vaikka sen lähtökohtana ei ole ollut haittojen hyvittäminen paikallisille vaan ensisijaisesti uhanalaiselle luonnolle (Burton ym., 2016; Rogers & Burton, 2016).

Vertailemalla ekologisen kompensaation hyvitys- ja hankealueiden sijoittumista Länsi-Australiassa Kalliolevo ym. (2021) havaitsivat luonnon siirtyvän kauemmaksi kaupunkikeskuksista matalan väestötiheyden alueille. Hyvitysalueet kompensoivat viheralueen menetystä harvoin hankealueella asuville, sillä etäisyydet hyvitys- ja hankealueella olivat useita kilometrejä (Kalliolevo ym. 2021, 6). Griffiths ym. (2020) havaitsivat myös Ugandassa Victorian Niilin jokivarren kylissä tehdyissä haastatteluissa, etteivät kaikki paikalliset siirtyneet käyttämään uusia hyvitysalueita menettämiensä pyhien paikkojen tilalla liian suuren etäisyyden vuoksi. Luontoarvojen hyvittäminen voi myös olla ristiriidassa hyvitysalueen muun käytön kanssa, jos luonnon

monimuotoisuuden suojelemiseksi joudutaan rajoittamaan alueen aiempia maankäyttömuotoja tai estämään yleisön pääsy alueelle (Griffiths ym. 2018, 81; Apostolopoulou & Adams 2019, 220).

Ekologiseen kompensaatioon suhtautumiseen vaikuttaa myös eriävät näkemykset hyvityksen toimivuudesta ja luontoarvojen korvattavuudesta. Kompensaatiota on pidetty keinona, jolla hankkeen aiheuttaja joutuu vastuuseen luontohaitoista (saastuttaja maksaa -periaate) (Primmer ym. 2019). Samalla sitä on kuitenkin kritisoitu luontohaittojen välttämisen sivuuttamisesta ja luontoa tuhoavien hankkeiden oikeuttamisesta (Spash 2015). Ekologista kompensaatiota käsitellyttä kirjallisuutta tutkiessaan Karlsson & Edvarsson Björnberg (2020) ovatkin löytäneet useita perusteluita kompensaation puolesta ja sitä vastaan. Äärimmillään kompensaation voi ajatella itsessään arvokkaan, hyvittämättömissä olevan, luonnon tuotteistamisena (Spash 2015). Vastaavasti ekologista kompensaatiota puolustetaan, sillä sitä pidetään parhaana mahdollisena tapana suojella luontoa ja huomioida luonnonarvo hankkeissa. (Karlsson & Edvarsson Björnberg 2020, 580-581.)

Siihen nähden, että ekologisen kompensaation kehittämisen ja onnistumisen kannalta menetelmän hyväksyttävyyys on tärkeää, on sen sosiaalisia vaikutuksia tutkittu vielä vähän (Tupala ym. 2022). Toistaiseksi viheralueiden käyttäjien näkökulmaa on tutkittu lähinnä haastattelemalla heitä kompensaatiohankkeiden jälkeen (esim. Apostolopoulou 2019; Griffiths 2020; NNLC 2022a) tai luomalla hypoteettisia kompensaatioskenaarioita (esim. Burton ym. 2016; Scholte ym. 2016; Rogers & Burton 2017; Cole ym. 2022). Tutkimuksissa ei ole haastateltu paikallisia ja viheralueiden käyttäjiä ennen ekologisen kompensaation toteuttamista. Tupalan ym. (2022) mukaan tarvittaisiinkin yhteistyötä paikallisten kanssa siitä, miten luonnon monimuotoisuustavoitteita voitaisiin toteuttaa ekologisella kompensaatiolla heidät huomioiden.

Tässä Pro gradu -työssäni olen kiinnostunut siitä, mitä vaaditaan, jotta ekologinen kompensaatio olisi kaupunkilaisten näkökulmasta hyväksyttävä ja uskottava luonnonsuojelumenetelmä. Olen lähestynyt aihetta haastattelemalla viheraluetta käyttäviä kaupunkilaisia ja yhdistyksiä Jyväskylän Kauramäen -kaava-alueella ennen rakennushankkeen ja kompensaation toteuttamista. Tarkemmat tutkimuskysymykseni ovat

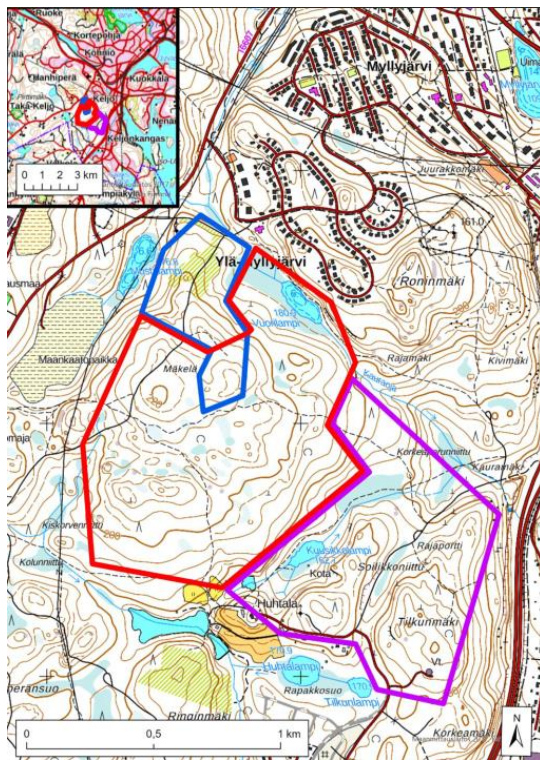
- 1. Miten viheralueen käyttäjät kokevat ekologisen kompensaation?*
- 2. Miten viheralueen käyttäjälähtöiset arvot tulisi huomioida hyvityksessä?*

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1 Kauramäki tapauksena

Kauramäki on noin 6 kilometrin päässä Jyväskylän keskustasta etelään oleva rakentamaton metsäalue. Lännestä alue rajautuu Ronsuntaipaleentiehen ja idästä valtatiehen 9. Alueen pohjoispuolella on 1990-2000 -luvun taitteessa

rakennettu Ylämyllyjärven rivi- ja omakotitalovaltainen asuinalue ja hyvät kulkuyhteydet lännestä Keljonkankaan asuinalueelle valtatie 9 alittavan alikulun kautta. Vuoden 2014 yleiskaavassa Jyväskylän kaupunki on määrittänyt Kauramäen alueen ensi- ja toissijaiseksi rakentamisen kohdentamisvyöhykkeeksi, joilla tehokas ja ympäristöön sopiva täydennys- ja uudisrakentaminen on suotavaa (Jyväskylän kaupunki 2016a). Alueen rakentaminen on aloitettu kesällä 2020 kaakosta Etelä-Portin alueelta, johon asemakaavoitettu niin omakoti-, kerros- ja rivitaloja kuin myös tiloja yrityksille ja palveluille (Jyväskylän kaupunki 2017). Keväällä 2022 kaupunki jatkoi alueen kaavoittamista vireille tulleella Kauramäki II -asemakaavalla (kuva 3) (Jyväskylän kaupunki 2022a). Lisäksi kaupungin vuosille 2023-2025 laatiman kaavoitusohjelman mukaan alueen pohjoisosaan on tulossa vireille vuonna 2023 Ylämyllyjärvi II asemakaava (kuva 3) (Jyväskylän kaupunki 2022b). Alueen keskiosien asemakaavoitus on tarkoitus käynnistää vuosina 2025-2027 Kauramäki III-IV -asemakaavoilla, joka kattaa noin 100 ha koko Kauramäen alueesta (NNLC 2022b).

Kuva 3. Kauramäen alueen kaavat ylhäältä alas luettuna Ylämyllyjärvi II (sininen), Kauramäki III-IV (punainen) ja Kauramäki II (violetti). Kartta: Eini Nieminen 2022.

Merkintöjä alueen asutuksesta on jo 1930-luvun pitäjänkartasta, jonka mukaan alueella on ollut Huhtalan, Mäkelän, Rinteelän ja Kankaan tilat, joista sittemmin puretuista Mäkelän ja Rinteelän tiloista on maastossa jäljellä enää kivijalkoja ja peltojen sijainnista kertovia kiviaitoja (Räinä 2010, 5-6). Lisäksi Roninmäessä on yksi Keski-Suomen kolmestatoista Struven -mittausketjun pisteestä (Lampinen ym. 2009). Alueena Kauramäki kuuluu Jyväskylän korkeimpiin kohteisiin. Roninmäen 226,4 mpy lisäksi muita alueen korkeita kohtia ovat Mäkelä 220 mpy, Rajamäki 222 mpy ja Tilkunmäki 202 mpy (Räinä

2010), joista Mäkelä ja Rajamäki ovat Kauramäki III-IV asemakaavan alueella. Alue on Roninmäen puolustusvoimien luolaston yläpuolista aluetta ja Huhtalan tilaa lukuun ottamatta kaupungin omistuksessa (Jyväskylän kaupungin karttapalvelu 2022a).

Luonnoltaan Kauramäenalue on metsätalouskäytössä olevaa kangasmetsää, josta varttuneemman metsän osuus on vähäinen. Alueella on hakattu metsää viimeisten vuosikymmenten aikana niin Ylämyllyjärveltä tulevan ulkoilureitin varrella kuin keskemällä Kauramäki III-IV asemakaava-alueella (Jyväskylän kaupungin karttapalvelu 2022b, Metsäkeskus 2023). Taimikoiden ja nuoren kasvatusmetsän osuus alueen maisemassa onkin hallitseva. Suurin osa varttuneista metsistä on alueen pohjoisosassa Ylämyllyjärvi II asemakaava-alueella ja asemakaavojen ulkopuolelle jäävällä Roninmäen alueella (Jyväskylän kaupungin karttapalvelu 2022b).

Kauramäki III-IV merkittävimmät luontoarvot ovat kaava-alueen pohjoisosassa Vuorilammen ympäristössä. Alueelle kesällä 2020 tehdyssä luontoselvityksessä luontokartoittaja Timo Kypärä luonnehtii lampea luonnontilaltaan hyväksi ja lammesta laskevaa puroa luonnontilaiseksi. Lammen ympäristössä on reheviä korpia ja lehtokuvioita sekä kalliojyrkänne, jossa kasvaa iäkäs mäntymetsä. Vuorilammen lisäksi Kauramäki II asemakaava-alueella Kauramäki III-IV asemakaava-alueen tuntumassa sijaitsee Kuusikkolampi, jonka rannassa on lyhytkorsinevaa, sararämettä ja mustikkakorpea. Kuusikkolampea ympäröivät metsät ovat ympäristöään varttuneempia lehtomaisen kankaankuusikoita. Muita huomion arvoisia luontoarvoja kaava-alueilla ovat Mustalampeen laskeva rehevä lähdevaikutteinen kausikosteaa notkanne Ylämyllyjärvi II -asemakaavan alueella. Lisäksi alueella on muita arvokkaita pienvesikohteita: puro ja noroja. (Kypärä 2010.) Niin Vuori- ja Kuusilampi ympäristöineen, Roninmäen vanhan metsän alueet kuin myös Mustalampeen laskeva notkanne on suojeltu Jyväskylän kaupungin metsäsuunnitelmalla (Jyväskylän karttapalvelu 2022b).

Rakentamattomana ja laajempaan yhtenäisenä metsäalueena Kauramäki tarjoaa monille jyväskyläläiselle mahdollisuuden ulkoiluun, luonnossa liikkumiseen ja rentoutumiseen sekä liikuntajärjestöille tapahtumien ja toiminnan järjestämiseen. Vajaan kilometrin päässä kaavoitusalueesta lounaaseen Kolmisoppisen rannalla sijaitsee ulkoilu- ja liikuntajärjestö Jyväskylän Ladun ylläpitämä Ladun Maja, joka on talvisin auki hiihtäjille latukahvilana ja muulloin vuokrattavissa yksityistilaisuuksia varten. Ympäri vuotista retkeilyä alueella lisää Kolmisoppisen uimaranta ja laavu tulentekopaikkoineen. Ulkoilumajan ylläpitämisen lisäksi Jyväskylän Latu vuokraa myös suksia ja lumikenkiä retkeilijöiden käyttöön sekä järjestää ulkoilu- ja liikuntatapahtumia ja retkiä niin lähialueella kuin kauempanakin (Jyväskylän Latu ry 2023).

Yhdessä Jyväskylän kaupungin liikuntatoimen kanssa Jyväskylän Latu ylläpitää laajaa reittiverkostoa Kauramäen alueella (liite 1). Kauramäki III-IV kaava-alueella kulkee kaupungin ylläpitämä Ylämyllyjärven yhdyslatua sekä Jyväskylän Ladun ylläpitämä viiden kilometrin perinteisen metsälatu. Yhdyslatu

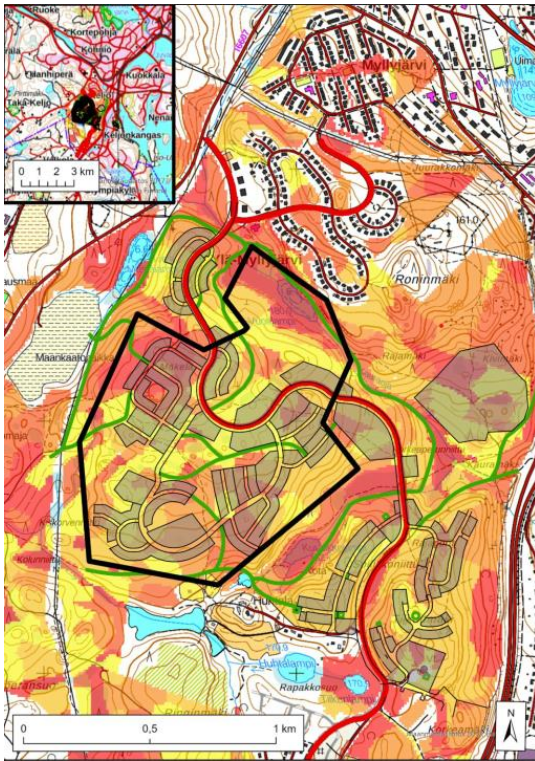
yhdistyy etelässä Ladun Majan laajempaan latuverkoston Hanhiperän, Soidenlammen ja Pikku kakkosen lenkkeihin. Vuonna 2021 Jyväskylän Latu merkitsi alueelle myös 6 km mittaisen patikkapolun ja talvella 2022 alueella kiersi 3,5 km lumikenkäreitti (liite 1). Jyväskylän kaupungin metsäkyselyssä alueelle on annettu arvoa etenkin kuntoilussa (Vallinkoski & Humppi 2017, 17).

Alueen käyttäjiksi voidaan luonnehtia niin lähialueiden asukkaat kuin kauempaa virkistäytymään ja lenkkeilemään tulevat kaupunkilaiset. Jyväskylän Ladun lisäksi Suunta Jyväskylä järjestää alueella kuntorasteja ja Jyväskylän Ladun polkujuoksuporukka käyttää aluetta lenkeillä ja polkujuoksupahtumissa. Sähkölinjojen alla kulkee talvisin moottorikelkkaura. Alueen reittejä käyttävät aktiivisesti myös maastopyöräilijät. Yksittäisistä luontokohteista Kalle Räinen mainitsee virkistyskäytölle erityisen tärkeiksi Vuori- ja Kuusikkolammen näiden erämaatunnelman vuoksi alueen maisemaselvityksessä (Räinen 2010).

2.1.1 Kauramäen ekologisen kompensaation pilottihanke

Kauramäen III-IV -asemakaava on ensimmäisiä ekologisen kompensaation pilottikokeiluja kuntien maankäytössä Suomessa. Kauramäen ekologisen kompensaation pilottihanke käynnistyi No Net Loss City -yhteistyöhankkeen seurauksena. Kauramäen pilottihankkeella Jyväskylän kaupunki testaa hankkeessa laadittua ekologisen kompensaation toimintamallia (Hohti ym. 2022) yhden kaavatapauksen kohdalla. Kauramäen pilottihankkeen tavoitteena on edesauttaa ekologisen kompensaation käyttöönottoa kaupungin maankäytössä ja suunnittelussa sekä tuottaa kokemusta luontohaittojen välttämisestä, lieventämisestä ja kompensoimisesta. Lisäksi hankkeessa pyritään luonnon monimuotoisuuden kokonaisuikentymättömyyteen Kauramäki III-IV asemakaavojen osalta sekä säilyttämään Kauramäen lähellä virkistys- ja ulkoiluarvoja. (NNLC 2022b.)

Luontohaittojen syntymistä on pilottihankkeessa pyritty välttämään ottamalla arvokkaat luontokohteet huomioon rakennusmassojen sijoittamisessa. Tässä apuna käytettiin Jyväskylän yliopiston laatimaa luontoarvokarttaa. Sen lisäksi, että rakennukset sijoiteltiin arvokkaiden luontokohteita säästäten, rakentamattoman alueen ja rakennetun alueen väliin pyrittiin jättämään 50 metrin suojakaistaleet (kuva 4). Rakentamisesta syntyvä luontohaitta on tarkoitus laskea ottamalla huomioon sekä suorat haitat, rakennusmassan alle jääneen luontotyypin menettäminen ja epäsuorat rakentamisen vaikutukset läheisille alueille. Luontohaitan hyvittämistä sekä suojele- että ennallistamishyvitystä alueella on pidetty mahdollisina. (NNLC2022b.)

Kuva 4. Rakennusten sijoittuminen Kauramäen III-IV -kaava-alueella. Mitä punaisempi taustakartan väri on, sitä suuremmat luontoarvot alueella on. Rakennukset on merkitty harmaalla. Kartta: Eini Nieminen 2022.

Pro gradu -työni aikaan Jyväskylän kaupunki pohti yhdessä yliopiston kanssa rakentamisesta syntyvän luontohaitan hyvittämistä Kauramäen lounaispuolella Taka-Keljon, Soidenlammen, Hanhiperän ja Ylä-Mäyrämäen – metsäalueella (tästä lähtien pelkkä hyvitysalue) (liite 4). Hyvitysalueen valintaa perusteltiin sen luontoarvovastaavuudella rakentamisessa menetetyt luonnon kanssa sekä alueen aiemman suojelu- ja viheralueverkoston täydentymisellä (NNLC 2022b). Jyväskylän kaupungin yleiskaavassa hyvitysalueeksi mietitty metsäalue on merkitty yhdeksi kaupungin päävirkistysalueeksi ja Jyväskylän kaupungin luontoliikuntaohjelmassa 2020 aluetta suunnitellaan kehitettäväksi retkeily- ja ulkoilualueena, Jyväskylän Nuuksiona (Jyväskylän kaupunki 2016b; 2020). Luontoliikuntaohjelmassa tavoitteena esitetään kehittää aluetta siten, että se soveltuisi pidemmille parin päivän retkille ja yöpymiseen. Myös opastettuja lenkkimäisiä reittejä on tarkoitus lisätä alueella vuosien 2028-2031 aikana (Jyväskylän kaupunki 2020; 30-31,37). Niin Kauramäki III-IV kaava-alueen vieressä olevan Ladun Majan seudun kuin hyvitysalueen käytön ulkoilukohteena arvellaan lisääntyvän Kauramäen rakentamisen ja asuttamisen myötä (Jyväskylän kaupunki 2020, 30; NNLC 2022b).

Kauramäen ekologisen kompensaation pilottihankkeesta tiedotettiin ensimmäisen kerran toukokuussa 2022 Kuntalehden ja Kuntatekniikan verkkojulkaisuissa (Kuntalehti 2022; Kuntatekniikka 2022). Syyskuussa 2022 Keskisuomalainen teki hankkeesta laajemman lehtijutun ja lokakuussa pilottihanketta esiteltiin tarkemmin No Net Loss City -hankkeen loppuseminaarissa (Keskisuomalainen 2022; NNLC 2022b).

2.2 Aineiston hankinta ja käsittely

2.2.1 Teemakävelyhaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkin Kauramäen hankealueen arvoja sen erilaisille käyttäjäryhmille sekä arvojen hyvitetävyyttä teemakävelyhaastatteluilla. Haastattelu valikoitui menetelmäksi kyselyn sijaan, sillä ekologinen kompensatio on verrattain uusi aihe. Haastattelun vuorovaikutustilanteessa on helpompi varmistaa, että haastateltava ja haastatteliija puhuvat samoista asioista ja epäselviä kohtia on tarvittaessa mahdollista tarkentaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Lisäksi uudet näkökulmat tulevat paremmin esille haastattelussa, jossa vastausvaihtoehtoja ei ole samaan tapaan rajattu ja vastaajan puolesta käsitteellistetty kuin kyselyssä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-90).

Kävelyhaastattelu on kävelyä, haastattelua ja havainnointia yhdistävä menetelmä, jonka avulla voidaan tutkia haastateltavan ja ympäristön suhdetta (Kusenbach 2004; Jokinen ym. 2010). Kävellessä haastatteluympäristö tarjoaa virikkeitä keskustelulle ja tuo esille haastateltavan ympäristöönsä liittämiä arvoja ja käsityksiä (Kusenbach 2004; Jokinen ym. 2010; Jones & Evans 2012).

Jokisen ym. (2010) mukaan ympäristön ollessa osa tutkimuskohdetta kävelyhaastattelulla pystytään havainnoimaan kulttuurin ja luonnonrajaa. Kävelyhaastatteluja onkin käytetty lähiluonnon saavutettavuuden (Maukonen 2018) ja lähiöluonnon sosiaalisen muodostumisen tutkimisessa (Asikainen 2011). Jones & Evans (2012, 2322-2323) ovat soveltaneet kävelyhaastatteluja myös kaupunkiympäristöön liitettyjen sosio-kulttuuristen arvojen tutkimisessa. Myös luontoa kulttuuriympäristönä väitöskirjassaan tarkasteleva Ilona Hankonen (2021) hyödyntää aineistonkeräämissä kävelyhaastatteluja. Koska luontopohjaiset sosiaaliset ja kulttuuriset arvot, kuten virkistysarvot syntyvät ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa (Dickinson & Hobbs 2017, 183), on kävelyhaastattelu toimiva myös virkistysalueiden arvostuksen selvittämisessä.

Ympäristöhallinnon ohjeissa *Osallistuminen yleis- ja asemakaavoituksessa* (2007) kävelyhaastatteluja pidetään hyvänä menetelmänä lisätä vuorovaikutteisuutta kaavoituksessa asukkaiden ja kaavoittajan välillä. Kaavakävelyiksi kutsutulla osallistumismenetelmällä voidaan kartoittaa kaavoitettavan alueen ominaisuuksia, sekä pohtia kaavoituksen vaikutuksia ja tavoitteita. Samalla se tuo lisätietoa asukkaiden kokemuksista ja näkemyksistä koskien erityisesti alueella olevia merkityksellisiä paikkoja ja asioita. Suunnitelmien havainnollistaminen paikan päällä onnistuu myös hyvin kaavakävelyllä. (Tulkki & Vehmas 2007, 73.)

Teemakävelyhaastatteluissa haastattelun strukturointiaste on teemahaastatteluille tyypillisesti puolistrukturoitu. Teemahaastattelun etuna on, että tutkimuksen kannalta keskeiset aiheet käydään läpi, mutta tilaa jää myös haastateltavan äänelle ja ajatuksille, joita haastatteliija ei osaa suoraan kysyä. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 43-44, 47-48.)

2.2.2 Teemakävelyhaastattelun toteuttaminen

Muodostin teemahaastattelurungon vastaamaan tutkimuskysymyksiin: miten viheralueen käyttäjät kokevat ekologisen kompensaation ja miten viheralueiden käyttäjälähtöiset arvot tulisi huomioida kompensaatiossa. Teemahaastattelurunko (liite 2) muodostui seitsemästä teemasta ja niitä avaavista haastattelukysymyksistä. Tutkimuskysymykset ja teemat muodostin ekologisesta kompensaatiosta olevan aiemman tutkimustiedon ja Kauramäen kompensaatiopilotista saatavilla olleen tiedon pohjalta. Teemoista kolme ensimmäistä koostui haastateltavan taustaa, Kauramäen merkitystä ja haastateltavan suhtautumista rakentamiseen kartoittavista haastattelukysymyksistä. Neljännellä teemalla *Ajatukset ekologisen kompensaation ideasta* (1.1) pyrin saamaan näkökulmia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni ja viidennellä *Ekologisen kompensaation suhde viheralueen käyttäjälähtöisten arvojen hyötykseen* (2.1), kuudennella *Käyttäjälähtöisten arvojen hyöty käytännössä* (2.2) ja seitsemännellä *Osallistuminen ja miten se tapahtuisi* (2.3) toiseen tutkimuskysymykseen (taulukko 1).

Taulukko 1. Teemahaastattelurunko ja esimerkit haastattelukysymyksistä

Tutkimuskysymykset	Teemat	Esimerkki haastattelukysymyksestä
Taustatietojen kysyminen	0.1 Haastateltavien ja järjestön taustatiedot	Missä päin ja miten kauan olet asunut JKL:ssä?
	0.2 Viheralueet (Kauramäki) ja niiden merkitys	Mikä paikasta tekee merkityksellisen, ei merkityksellisen? Miksi lenkkeilet täällä etkä jossain muualla?
	0.3 Suhtautuminen alueen rakentamiseen	Mitä ajattelette Kauramäen rakentamisesta?
1. Miten viheralueen käyttäjät kokevat ekologisen kompensaation	1.1 Ajatukset ekologisen kompensaation ideasta	Mitä ajatuksia ekologisesta kompensaatiosta ja lievennyshierarkiasta tässä yhteydessä herää?
2. Miten viheralueen käyttäjälähtöisiä arvoja voisi huomioida ekologisessa kompensaatiossa?	2.1. Ekologisen kompensaation suhde viheralueen käyttäjälähtöisten arvojen hyötykseen	Voisiko paikan merkitystä hyvittää jotenkin sen käyttäjille? Miten?
	2.2 Käyttäjälähtöisten arvojen hyöty käytännössä	Siirtyisitkö käyttämään Taka-Keljon hyvitysaluetta?
	2.3 Osallistuminen ja miten se tapahtuisi	Miten merkittävänä Kauramäen kaavoituksen näette? Aiotteko vaikuttaa Kauramäen kaavoitukseen?

Vaikka muodostamani haastattelurunko oli hyvin yksityiskohtainen suunnitelma haastattelujen kulusta, ei sitä ollut tarkoituksenmukaista noudattaa tiukasti yhdenkään haastateltavan kohdalla. Jokainen haastattelu eteni painottaen kulloisenkin haastateltavan kannalta tärkeimpiä teemoja ja kysymyksiä. Lisäksi kävelyhaastattelu sai aikaan sen, ettei suurin osa teemoista ollut kerralla käsitelty vaan niihin saatettiin palata useaan otteeseen haastattelun aikana. Esimerkiksi Kauramäen merkityksestä asukkaille sain lisätietoa kävelyn edetessä uusien maisemien muistuttaessa haastateltavaa olemassaolollaan.

Haastattelun kulun yllättävyyden ja heikon ennakoitavuuden vuoksi vaati kuitenkin erityistä tarkkuutta, jotta jokaisesta teemasta tuli keskusteltua jokaisen haastateltavan kanssa. Pyrinkin haastattelun lopuksi käymään haastattelurungon läpi ja tarkistamaan vielä litteroinnin yhteydessä, että jokainen teema tuli jollain tavalla käsiteltyä. Testasin teemahaastattelurunkoa kahdella esihaastattelulla, joiden jälkeen muotoilin vielä haastattelukysymyksiä ja ekologisen kompensaation kuvausta.

Haastattelurungon lisäksi laadin hankealueelle haastattelureitit, jota pitkin olisi mahdollista kulkea, mikäli haastateltavalla ei olisi ollut alueella omaa reittiä tai kohdetta, johon hän olisi halunnut haastattelun kohdistuvan. Suunnittelin haastattelureitit kulkemaan mahdollisimman pitkälti hankealueella polkuja ja hiekkatietä pitkin, kuitenkin siten että reitti pysyisi lyhyenä, ja se olisi mahdollisimman vaihteleva maisemallisesti. Valittu reitti oli pituudeltaan n. 2,3 km ja se kulki niin taimikon ja hakkuuaukon kuin myös vanhemman metsän läpi ja päättyi Vuorilammelle (liite 3).

Haastattelin asukkaita, järjestöjä ja muita ulkoilijoita syys-marraskuussa 2022. Videoin haastattelut GoPro HERO9 Black -kameralla ja tallensin kuljetun reitin GPS-laitteella (GARMIN eTrex 30x). Lisäksi osaa haastateltavista pyysin piirtämään vielä haastattelujen jälkeen heille merkitykselliset paikat hankealuetta esittävälle kartalle. Pidin myös haastatteluissa mukana kaavakarttaa, josta saattoi tarkistaa hankealueen rajat tarvittaessa.

Haastattelujen jälkeen kirjasin ylös ajatuksiani haastattelun kulusta, tunnelmasta ja keskustelussa korostuneista aiheista. Tarvittaessa lähetin vielä jatkokysymyksiä ja tarkennuksia sähköpostitse tai soitin haastateltavalle vielä haastattelun jälkeen. Tallensin puhelut haastattelujen tavoin GoPro-kameralla.

2.2.3 Haastateltavien valinta ja haastatteluaineiston kuvaus

Tavoitteenani oli saada haastatteluihin mahdollisimman monipuolisesti erilaisia Kauramäen aluetta käyttäviä toimijoita. Lähetin alkusyksystä 2022 Jyväskylän alueen asukasyhdistyksille ja liikunta- ja luontojärjestöille sähköpostiviestiä, jossa tiedustelin, käyttävätkö yhdistykset Kauramäen aluetta toiminnassaan entä olisivatko he kiinnostuneita Kauramäen ekologisen kompensaation pilottihankkeesta. Sähköpostiviestin lisäksi soitin ja selvensin tutkimuksen tarkoitusta.

Yhdistysten lisäksi tavoitin haastatteluuni asukkaita ja muita alueella ulkoilevia. Jaoin hankealueella vastaan tuleville ulkoilijoille tiedotetta tutkimuksesta ja pyysin heitä haastatteluun. Osaan haastateltavista otin myös yhteyttä edellisiltä haastateltavilta ja alueen asukkaita tuntevilta saamieni suositusten perusteella, jolloin haastateltavien valinta muistutti paljolti ”lumipallomenetelmää” (Eskola, Lätti & Vastamäki 2018, 30-31). Lisäksi Jyväskylän pyöräseura JYPS jakoi haastattelukutsun Facebook-sivuillaan, jonka kautta yksi haastateltava ilmoittautui tutkimukseen.

Lopulta aineisto koostuu yhdeksästä haastattelusta ja 11 haastateltavasta. Haastateltuja järjestöjä oli kaksi, asukkaita viisi ja muita alueella ulkoilevia kaksi (taulukko 2). Yhden haastattelemani yhdistyksen jätin aineistosta pois, sillä järjestön kytkös haastattelualueeseen ja aiheeseen oli olettamaani löyhempi ja haastattelun informaatioarvo jäi heikoksi. Muiden yhdistysten rooli Kauramäen kompensatiopilottitapaukseen oli selkeämpi. Paikallinen ulkoilu- ja liikuntajärjestö, Jyväskylän Latu ry, ylläpitää ja mainostaa hanke- että mahdollisella hyvitysalueella reittejä ja järjestää alueella ulkoilu- ja retkeilytoimintaa kaupunkilaisille. Paikallinen luonnonsuojelujärjestö, Suomen luonnonsuojeluliiton Jyväskylän seudun yhdistys, puolestaan tarjoaa kaupunkilaisille virallisen väylän vaikuttaa ja osallistua kaavoituksesta käytävään keskusteluun.

Taulukko 2. Haastateltavien tausta ja haastattelun kulku

Haastateltava(t)	Haastateltavan luonnehdinta	Kuljettu reitti	Haastattelun kesto
A1	Asukas Kauramäki, Asunut alueelle alle vuoden (< 1 v)	Haastateltavan oma (Vain Kauramäki II kaava-alueella)	47 min
A2	Asukas Ylämyllyjärvi, >10 v	Haastateltavan oma	1 h 18 min
A3	Asukas Ylämyllyjärvi, >10 v	Haastateltavan oma	46 min
A4	Asukas Ylämyllyjärvi, >10 v	Haastateltavan oma	1 h 31 min
A5	Asukas Myllyjärvi, >10 v	Haastateltavan oma	1 h 24 min
H1	Pyöräilijä/suunnistaja	Haastateltavan oma	1 h 19 min
H2	Polkujuoksija	Haastateltavan oma (patikkapolku)	1 h 24 min
J2 (J2H1; J2H2)	Ulkoilu-/liikuntajärjestö	Haastateltavien oma (patikkapolku)	3 h 5 min
J3 (J3H1; J3H2)	Paikallinen luonnonsuojelujärjestö	Haastattelijan suunnittelema	2 h 25 min

Järjestöjen lisäksi haastattelin viittä lähialueen asukasta ja kahta kauempaa aluetta käyttävää ulkoilijaa (taulukko 2). Pidin heidän haastattelemistaan tärkeänä, etenkin kun alueella ei ole aktiivista asukasyhdistystä eivätkä kaikki asukkaat ja luonnossa liikkujat kuulu mihinkään yhdistykseen tai järjestöön.

Koska viheralueiden merkitys asukkaille on aiemmissa tutkimuksissa havaittu huomattavaksi (esim. Asikainen & Jokinen 2008; Maukonen 2018; Fargerholm ym. 2021), olisi asukkaiden huomiotta jättäminen heikentänyt tutkimuksen validiteettia. Suurin osa Kauramäen alueella päivittäin liikkuvista oli alueella tekemiä retkien perusteella juuri paikallisia asukkaita. Haastattelemistani asukkaat olivat yhtä juuri alueelle muuttanutta lukuun ottamatta asuneet alueella yli kymmenen vuotta, myös ulkoilijat olivat käyttäneet aluetta jo useamman vuoden ajan.

Haastattelut kestivät 46 minuutista 3 tuntiin ja 5 minuuttiin. Järjestöt osallistuivat haastatteluihin kahden hengen ryhminä, kun taas muut haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina. Haastatteluista ainoastaan yksi tehtiin valmiiksi suunnittelemani reitillä (liite 3). Kaikkien muiden haastateltavien kanssa kuljin heille merkityksellisiä ja tärkeitä reittejä ja paikkoja myötäillen. Haastatteluihin yhdistyi myös haastateltavien toiminta alueella. Osa ulkoilutti koiria haastattelujen aikana ja yhden haastateltavan kanssa keräsin haastattelun aikana kanttarelleja.

Haastateltavien tavoittamistavasta riippumatta lähetin heistä jokaiselle sähköpostilla tietosuojailmoituksen, suostumuslomakkeen tutkimukseen osallistumisesta, tiedotteen tutkimuksesta sekä kartan hankealueelle suunnitelluista kaavoista. Syyskuun puolivälin jälkeen haastatelluille asukkaille ja ulkoilijoille lähetin myös Jyväskylän kaupungin laatiman PowerPoint -esityksen Kauramäen kompensatiopilottihankkeesta, josta kävi vireille tulevien kaavojen lisäksi ilmi tarkemmin rakennusten sijoittuminen alueelle (kuva 4). Järjestöt haastattelin syyskuun alussa, jolloin esitystä haastattelun taustamateriaalina ei vielä ollut. Tietosuojalomakkeella kerroin henkilötietojen käsittelystä tutkimuksessa ja tiedotteella tarkemmin tutkimuksen taustaa. Jokainen haastateltava allekirjoitti suostumuslomakkeen ennen haastattelun alkua ja haastattelu pohjautui täysin haastateltavien vapaaehtoisuuteen.

Haastattelujen vertailukelpoisuuden parantamiseksi pyrin tarjoamaan kaikille haastateltaville saman taustatiedon aiheesta. Avasin ekologisen kompensaaion käsitettä sekä Kauramäen pilottihanketta niin sähköpostiviestissä kuin myös haastattelun aluksi. Apuna käytin havainnollistavaa kuvamateriaalia (kuva 1). Jokaisen haastateltavan kanssa käytiin läpi hanke- ja hyvitysalueen sijainti karttojen avulla (liite 4). Haastateltavilla oli myös mahdollisuuksia kysyä tarkentavia kysymyksiä niin ekologisesta kompensatiosta kuin Kauramäen pilottihankkeesta haastattelujen aikana. Koska hanke oli varsin varhaisessa suunnitteluvaiheessa vielä haastattelujen toteuttamishetkellä, ei minulla kuitenkaan aina ollut mahdollisuutta antaa selkeää vastausta etenkin hyvityksen toteuttamista ja hyvitysalueita koskien.

2.2.4 Aineiston purku

Purin haastattelut videoilta tekstimuotoon eli litteroin aineiston mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen usein heti seuraavana päivänä. Toteutin haastattelujen purkamisen sisällönanalyysiä varten yleislitteroinnilla,

jossa aineisto litteroidaan sanatarkasti siten, että puheen sisältö välittyy valmiista litteraatista (Ruusuvuori & Nikander 2017, 428-430). Lisäsin tarvittaessa huomioita muusta haastattelun sisältämästä vuorovaikutuksesta kuten naurahduksista tai käsien liikkeestä. En kuitenkaan merkinnyt sanatonta vuorovaikutusta äänenpainoja, taukoja tai päällekkäispuhetta systemaattisesti, sillä olin kiinnostunut ennemminkin siitä, mitä sanotaan kuin miten sanotaan.

Litterointi heti haastattelujen jälkeen ja haastattelusta otettu video, olivat ensisijaisen tärkeitä litteroinnin luotettavuuden takaamiseksi. Haastateltavat käyttivät puheessaan paljon relatiivipronomineja tämä, tuolla, se yhdistettynä käsien liikkeeseen ja ympärillä olevaan maisemaan. Videonauha ja tuoreessa muistissa ollut haastattelutilanne auttoivat ymmärtämään, mistä haastateltava milloinkin puhui ja mitä hän tarkoitti.

Litteroinnin yhteydessä anonymisoin aineiston poistamalla kaikki haastateltaviin viittaavat suorat tunnistetiedot sekä kategorisoimalla epäsuoria tunnistetietoja. Anonymisoinnissa pyrin siihen, ettei yksikään haastateltava olisi tunnistettavissa litteraateista säilyttäen kuitenkin samalla aineiston sisällöllisen ymmärrettävyyden kannalta välttämättömät tiedot (kts. Ranta & Kuula-Luumi 2017, 417-422). Samalla koodasin haastattelut. Koodeista käy ilmi, ovatko haastateltavat asukkaita (A), harrastajia (H) vai yhdistyksiä (J) (taulukko 2).

2.3 Aineiston analyysi

Toteutin aineiston analysoinnin sisällönanalyysillä. Laadullisen tutkimuksen menetelmäkirjallisuudessa sisällönanalyysi kuvataan laadullisen aineiston menetelmäksi, jonka tavoitteena on muodostaa aineistosta selkeä ja tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Puusa 2020; Tuomi & Sarajärvi 2018). Sisällönanalyysiä voikin pitää keinona jäsentää ja hahmottaa kerättyä aineistoa varsinaista tulkintaa ja ilmiön ymmärtämistä varten (Puusa 2020, 149). Samalla sen avulla pyritään vastaamaan siihen, mitä ilmiöstä aineistossa sanotaan miten kysymyksen sijaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117).

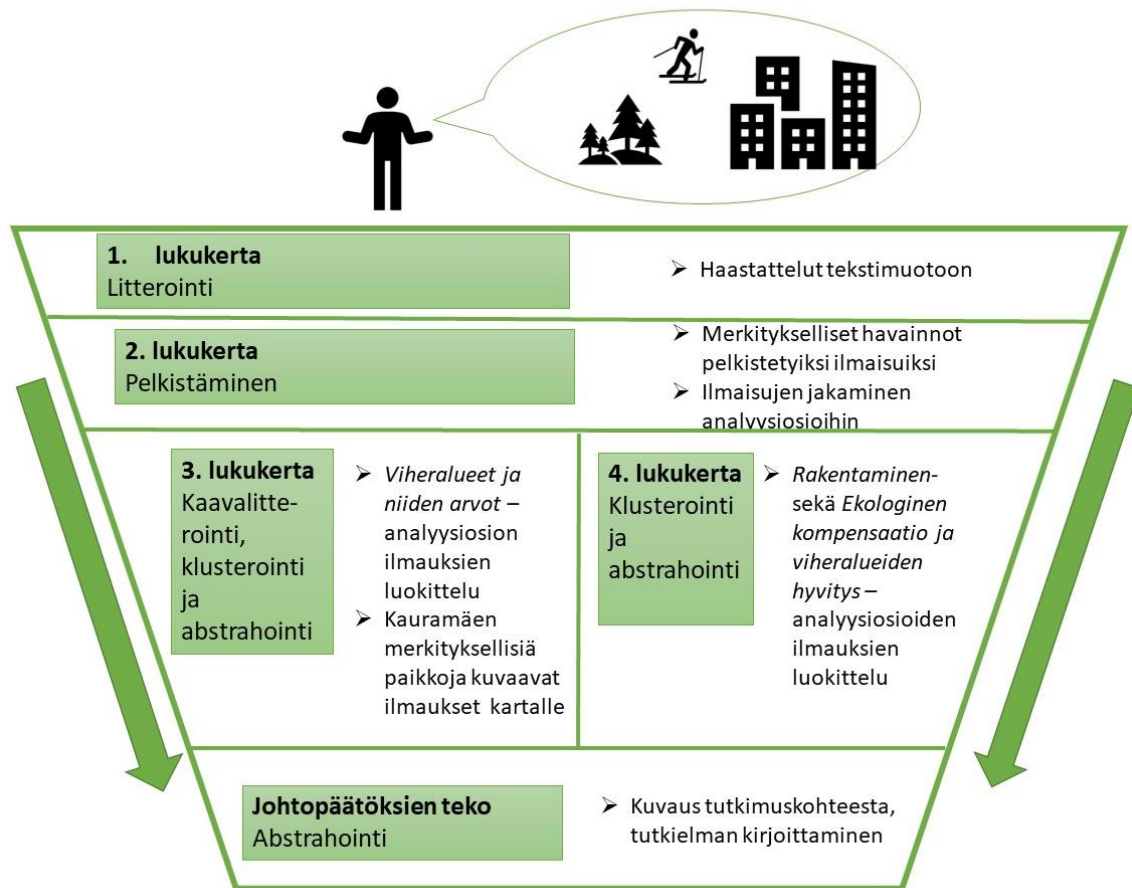
Perinteisesti aineistoa lähestytään laadullisessa analyysissä joko induktiivisesti tekemällä yksittäisistä havainnoista yleistyksiä, uutta ilmiötä selittävää teoriaa tai deduktiivisesti testaamalla jo olemassa olevaa teoriaa yksittäiseen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107). Karkeasti lähestymistavan valinta määrittää, millä tavalla aineisto analysoidaan. Induktiivinen lähestymistapa johtaa aineistolähtöiseen analyysiin, jossa aiemmalla tutkimuksella ei ole vaikutusta analyysiprosessin etenemiseen. Jos aineiston analyysiä puolestaan ohjaa aiempi teoria tai kehys, puhutaan teorialähtöisestä analyysistä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 107-114).

Usein ei ole kuitenkaan mielekäästä puhua puhtaasta deduktiivisesta tai induktiivisesta päättelystä vaan lopulta tutkimusprosessi hyödyntää näitä molempia sen mukaan, mitä varten aineisto on kerätty ja mitä sen avulla halutaan selvittää (Graebner ym. 2012). Kauramäen ekologisen kompensaaion pilotti muodostaa oman ainutlaatuisen ja -kertaisen tapauksen, ja tarkoituksenani on peilata sitä laajempaan ekologista kompensatiosta käytyyn

keskusteluun, käsityksiin ja jo olemassa olevaan tutkimukseen sekä suosituksiin. Aiempi tutkimus ja tietämys aiheesta on ohjannut tutkimusta niin haastattelurunkoa suunnitellessani kuin haastatteluja analysoidessani. Toisaalta omana ainutlaatuisena tapauksena Kauramäen ekologisen kompensaation pilottiin liittyvä haastatteluaineisto tuo esille asioita, joita aiemmissä kompensaatiotapauksissa ei ole tullut esille. Näin ollen tutkimusprosessi ei ole yksin induktiivinen muttei deduktiivinenkaan. Niin aiempi teoreettisen tiedon kuin tutkimusaineiston lukeminen auttavat ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä (Puusa & Juuti 2020, 143). Puhtaan aineistolähtöisen ja teoriasidonnaisen analyysin sijaan analysoin aineiston teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Tuomi ja Sarajärvi (2018, 107-114) kuvaavat teoriaohjaavan sisällönanalyysin menetelmäksi, jossa aiempi teoria ohjaa analyysiä. Aiempää teoriaa ei kuitenkaan testata vaan sitä pidetään apuvälineenä, jolla saadaan uusia näkökulmia lähestyä ja ymmärtää aineistoa ja tutkittavaa ilmiötä. Analyysin perusvaiheet ovat kuitenkin samat puhuttaessa aineistolähtöisestä ja teoriaohjaavasta sisällönanalyysistä (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122-126, 133). Aineiston analyysi koostuu useista lukukerroista, joiden aikana etsitään tutkimuskysymyksen kannalta olennaiset ilmaukset (*pelkistäminen*), ryhmitellään ne ala- ja yläluokkiin (*klusterointi*) sekä lopulta käsitteisiin, joiden avulla muodostetaan kuvaus tutkimuskohteesta (*abstrahointi*). Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käsitteet voidaan tuoda osin valmiina aiemmasta tutkimuksesta poimittuna sen sijaan, että ne luodaan uutena aineiston pohjalta. (Tuomi ja Sarajärvi 2018, 122-126, 133; Puusa 2020, 151-154.)

Aloitin aineiston analysoinnin marraskuussa 2022 heti litteroituani haastattelut ja se koostui useammasta aineiston lukukerrasta (kuva 5). Ensimmäisellä lukukerralla poimin aineistosta tutkimuskysymyksen kannalta merkitykselliset havainnot ylös analyysiyksikkönä ajatuskokonaisuus. Lisäksi tiivistin havaintojen keskeisen idean muutamalla sanalla pelkistetyiksi ilmauksiksi. Samalla jaottelin ilmaukset värien avulla kolmeen analyysiosioon siten, että näin, milloin keskusteltiin *viheralueista ja niiden arvoista, rakentamisesta* ja milloin *ekologisesta kompensaatiosta ja viheralueiden hyvittämisestä*. Jako analyysiosioihin heijasti haastattelurungon teemoja, jotka olin laatinut ekologisesta kompensaatiosta olevan aiemman tutkimustiedon ja Kauramäen kompensaatiopilotista saatavilla olleen tiedon pohjalta.

Kuva 5. Aineiston analyysin eteneminen haastattelujen litteroinnista (1. lukukerta), pelkistettyjen ilmausten poimimisen (2. lukukerta) sekä ilmausten luokittelun (3. ja 4. lukukerta) kautta Kauramäen kompensatiotapauksen kuvaamiseen ja tutkimuskysymyksiin vastaamiseen.

Jatkoin analyysiä analyysiosioista *viheralueet ja niiden arvo* luokittelemalla pelkistettyjä ilmauksia (taulukko 3). Yhdistin samanlaiset ilmaukset yhteen saman luokan alle ja samankaltaiset luokat edelleen yhteen hyödyntämällä aiempien tutkimusten havaintoja viheralueiden merkityksistä (esim. Tyrväinen ym. 2007; Brown 2008; Kienast ym. 2012; Ives ym. 2017; Maukonen 2018; Hankonen 2022). Uusia luokkia syntyi myös luokittelun edetessä suoraan aineiston pohjalta. Yksi pelkistetty ilmaus saattoi sopia useampaan luokkaan. Luokittelua tein niin Excelissä kuin myös ryhmittelemällä paperille tulostettuja ilmauksia.

Taulukko 3. Esimerkki analyysiosion *Viheralueet ja niiden arvo* analyysistä

Ote haastattelusta	Sijainti kartalla	Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Päälouokka
<i>Tässäkin on sellainen juttu, kun tosta lähtee polku tonne päin niin en mä joutenkin kesällä koskaan viitsi kävellä tonne. Talvella kävelee.</i>	r4	Rinteeseen lähtevä polku, ei kulje kesällä talvella kyllä	Talvi	Vuodenajat-ajallinen saavutettavuus	Saavutettavuus
<i>Että ainoastaan toi Ladun, että mä en voi sitä reittiä kulkea talvella,</i>	r1	Yhdyslatu ei voi kulkea			
<i>että sitten ei ihan joka pienellä iltalenkillä viitti lähteä tänne kuraan rypemään</i>	r7	Märkyys: Ei viitsi iltalenkeillä	Syksy		
<i>Varmaan se on se kun mä ajattelen, että tuolla on heinää ja kaikkea tossa aukossa nyt niin paljon niin en viitsi sinne lähteä rämpimään</i>	r4	Aukossa heinää, rämpiminen	Heikko kuljettavuus	Reitit	
<i>tämmönen niin kun tekninen pätkä on polkujuoksijalle hyvä haastepaikka, että tästä voidaan sitten loikkia kiveiltä kivelle.</i>	r2	Tekninen polku	Hyvä kuljettavuus		

Viheralueet ja niiden arvo analyysiosion pelkistyneet ilmaukset liittyivät usein tiettyyn kohtaan Kauramäkeä tai ilmaisivat yleisemmin haastateltavan ajatuksia viheralueista ja niiden arvottamisesta. Tämän vuoksi paikansin Kauramäen merkityksellisiä paikkoja kuvaavat ilmaukset alueen kartalle

karttalitteraatioksi kuvaamassani vaiheessa. Karttalitteroinnissa jokainen paikkatietoa sisältävä pelkistetty ilmaus sai koodin: p1-p11 tai r1-r12, joka liitti ilmauksen kartalle (kuva 6; kuva 8). Karttalitteroin sekä paikkoihin (p1-p11) että reitteihin (r1-r12) liittyvät ilmaukset. Koko analyysiprosessin aikana ajatuskokonaisuuksien pelkistämisestä tapauksen kuvaamiseen tuloksissa pyrin säilyttämään yhteyden alkuperäisen aineiston ja kuvauksen välillä.

Analyysiosioden *Rakentaminen* sekä *Ekologinen kompensatio ja viheralueiden hyöty* kohdalla karttalitterointi ei ollut tarpeen. Luokittelin näiden osioiden pelkistetyt ilmaukset yhtä aikaa toisella lukukerralla. Lopulta ryhmittelin osioiden ilmaukset kolmen pääluokan alle, jotka olen avannut tarkemmin tulososissa 3.2 Suhtautuminen rakentamiseen, 3.3 Käyttäjälähtöisten arvojen huomioiminen lievennyshierarkiassa ja 3.3 Osallistaminen ekologisen kompensatian yhteydessä. Pääluokat muodostin sekä aineiston että ekologista kompensatiota käsittelevästä kirjallisuudesta (esim. Scholte 2016; Apostoloupoulou 2019; Karlsson & Edvarsson Björnberg 2020; Tuomaala 2021; Cole ym. 2022; Hohti ym. 2022 ja NNLC 2022a) tehtyjen havaintojen pohjalta. Kolmannen ja neljännen lukukerran luokittelujen pohjalta muodostin kuvan Kauramäen ekologisen kompensatian tapauksesta viheralueiden käyttäjän näkökulmasta, jonka olen kirjoittanut auki tuloksissa.

3 TULOKSET

3.1 Kauramäen merkitys viheralueena

Kauramäen merkitys vaihteli haastateltavien roolien mukaan. Asukkaille alue oli arkiulkoilupaiikka, jossa he ulkoilivat viikoittain, useimmat päivittäin. He käyttivät aluetta monipuolisesti niin koirien ulkoiluttamiseen, polkujuoksuun, kävely- ja hiihtolenkkeihin kuin myös marjojen ja sienien poimimiseen. Tämän ohessa he tekivät havaintoja luonnosta, seurasivat lintuja ja tulivat alueelle rentoutumaan. Suurimmalle osalle asukkaista Kauramäki oli tärkein arjen ulkoilualue ja vain yksi kertoi ulkoilevansa saman verran myös muilla lähistön viheralueilla.

Kauempaa tuleville ulkoilijoille Kauramäki oli yksi ulkoilualue muiden käyttämiensä alueiden joukossa. Toinen ulkoilija käytti aluetta maastopyöräilyyn ja talvella hiihtämiseen, sekä lenkkeilyyn ja suunnistamiseen. Toiselle, polkujuoksutoimintaa vetävälle, ulkoilijalle Kauramäki oli juoksukauden aloitus- ja lopetusreitti. Jyväskylän Latu puolestaan kertoi käyttävänsä aluetta retkeilyreittien tarjoamisessa ja ulkoilutapahtumien järjestämisessä. He pitivät aktiivista toimintaansa osa syynä siihen, miksi alueella käy niin paljon ulkoilijoita ja kertoivat pyrkivänsä tuomaan aluetta yhä useammalle jyväskyläläiselle tutuksi. Paikallinen luonnonsuojelujärjestö oli ainut, jolla ei ollut toiminnallista kytköstä alueeseen ja alue oli heille ennalta vieras.

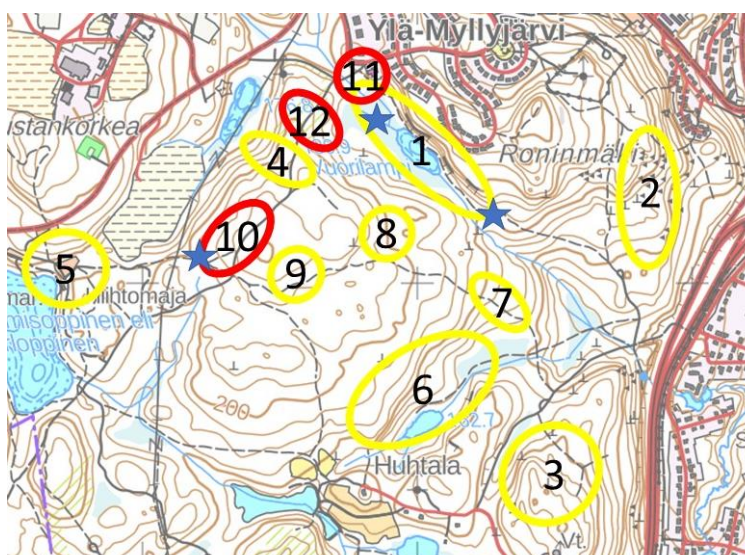
Vaikka alueena Kauramäen merkitys haastateltaville vaihteli, lähes jokainen käsitteli alueen merkityksellisyyttä aiempien kokemusten ja havaintojen, luonnollisuuden ja luonnontilaisuuden sekä esteettisyyden kautta. Alueen kokemiseen vaikuttivat myös sen koko, kuljettavuus ja saavutettavuus. Seuraavissa luvuissa käsittelen tarkemmin näitä Kauramäen merkitystä määrittäviä tekijöitä sekä kuvaan aluetta haastateltavien näkökulmasta.

3.1.1 Luonnollisuuden ja luonnontilaisuuden yhteys paikan merkityksellisyyteen

Haastateltavat tarkastelivat Kauramäen merkitystä sekä viheralueella liikkuvan ihmisen että muun luonnon näkökulmasta. Usein näkökulmia oli kuitenkin mahdotonta ja tarpeetonta erottaa keskustelussa toisistaan. Lahot maapuut tekivät metsästä hyvän sienille, joita haastateltava kertoi mielellään keräävänsä. Samoin vanhojen metsien vähentyminen Kauramäessä oli tehnyt alueesta epäsovikkaan monelle lintulajille, mikä laski alueen arvoa lintuharrastajalle, jolle harvinaisemmat lajit olivat osa yllätyksellistä ja merkityksellistä luontokokemusta. Ulkoilujärjestö tiivistä ajatuksen näkemällä ihmisen tiiviisti osaksi luontoa ja piti ihmisten mahdollisuutta luontokokemukseen tärkeinä.

Mää ite mieltäisin aina, että tällainen metsässä samoilu on tavallaan, se ei ole sanan varsinaisessa merkityksessä luonnon monimuotoisuutta, mutta tavallaan se kuuluu siihen. J2H1

Kauramäen alueella haastateltavat listasivat lempipaikoikseen Vuorilammen ympäristön, Roninmäen metsät, Ylämyllyjärven puronotkon, Tilkunmäen metsät, Ladun Majan sekä pienempiä metsäalueita hankealueen sisältä (kuva 6). Paikat valikoituivat luonnontilaisuuden kokemuksen,

1. Vuorilammen ympäristö
2. Roninmäen metsät,
3. Tilkunmäen metsät
4. Mustalampeen laskeva puronotko
5. Ladun Maja
6. Kuusikkolammen ympäristö
7. Koivikko
8. Varttuneempi havumetsä
9. Kuusimetsä, kiviaita
10. Mäkelän hakkuu
11. Menetetty metsä/hoivakoti

Kuva 6. Haastateltaville merkitykselliset paikat (p1-p9), metsän hakkuissa menetetyt paikat (p10-p12) sekä tärkeitä luontohavaintoja.

luonnollisuuden, hiljaisuuden sekä aiempien luontohavaintojen ja -kokemusten perusteella.

Luonnollisuus tuli esille ihmistoiminnan merkkien vähäisyytenä, kuten rikkoutumattomina jääpuikkona ja rakentamattomina polkuina. Haastateltavat liikkuvat mieluummin metsäisessä kuin rakennetussa ympäristössä. Toisinaan ero metsän ja rakennetun ympäristön ero saattoi heijastua hyvinkin selvästi ulkoilijoiden toimintaan, kuten koirien vapauttamiseen metsäpolulle saavuttaessa.

Hiljaisuuden merkitys osana paikan luonnollisuutta korostui Kauramäessä, johon kuului monin paikoin selvästi läheisen ystien liikenne. Mitä lähempänä alueen itälaitaa oltiin, sitä useammin haastateltavat mainitsivat liikenteen äänet. Muuhun alueeseen verrattuna Vuorilampea kehuttiin rauhalliseksi, jopa erämaiseksi.

Luonnontilaisiksi koettuja piirteitä kuten iäkkäämpiä metsiä arvostettiin myös esteettisistä syistä. Iäkkäämmät metsät olivat yksi syy kulkea Vuorilammen ja Roninmäen ympäristössä. Metsien maisemaominaisuudet ohjasivat haastateltavien reitin valintaa silloinkin, kun maisemapiirteet eivät olleet toiminnan kannalta ratkaisevia. Siitä huolimatta, että maastopyöräily ja polkajuoksu onnistuivat poluilla monenlaisissa maisemissa ja lintuja saattoi havainnoida kaupunkimaisemassakin ympäristössä, kertoivat haastateltavat itse hakeutuvansa mielellään vanhempiin ja luonnontilaisempiin metsiin.

Mutta sitä sitten ajattelee lenkkeilijän näkökulmasta niin me haetaan aina myös semmoisia mukavia luontokohteita, että reitillä olisi aina joku sellainen kiva maisema tai puuta tai jotain semmosta, minkä äärelle me myös pysähdytään. Että se on tärkeätä, että me ei vaan mennä eteenpäin vaan sitten yritetään myös pitää joku venyttelytauko tai joku tekniikkaharjoitus sellaisella paikalla, jossa on jotain luontoarvoja. H1

Samalla tavalla esteettisinä pidettiin sekametsiä. Koivut kuusten lomassa toivat haastateltavien mukaan valoisuutta ja loivat kontrastin kuusten synkkyydelle. Yksi haastateltava luonnehti haastattelureitin varrella olevan koivumetsän suomalaiseksi ja nimesi sen yhdeksi lempipaikakseen alueella. Sekametsät ja lehtipuut koettiin myös yleisesti harvinaisemmiksi, mikä lisäsi niiden arvoa.

Metsien merkityksellisyys tuli toisaalta esille myös muisteluna. Haastateltavat surivat alueelle tehtyjä hakkuita, jotka olivat muuttaneet omaa lähiluontoa. Menetettyjä metsiä, nykyisiä avohakkuita, sijaitsi etenkin tulevan Ylämyllyjärvi II kaavan alueella yhdysladun varrella (p10 ja p12), minkä lisäksi yksi asukas suri myös Ylämyllyjärven suunnalla palvelukodin rakentamisessa menetettyä metsää (p11) ja Vuorilammen eteläpuoleiseen rinteeseen tehtyjä hakkuita (kuva 6).

Hakkuut pilasivat haastateltavien mukaan niin ulkoilijoiden metsämaisemaa kuin luonnon elinympäristöjä. Vaikka muuttuneessa alueessa nähtiin myös uusia arvoja; hakkuuaukealle kasvanut niitty, vadelmat ja näköalan avartuminen; muutos koettiin lähinnä suruna. Uusi arvo oli joko hetkellinen tai laajemmassa mittakaavassa vähäpätöinen. Aukot heinittyivät vaikeakulkuisiksi

ja punkeille otolliseksi ympäristöksi, joiden runsaus teki niistä toissijaisia elinympäristöjä ja maisemia verrattuna aiempiin metsiin.

Siinä on nyt niin paljon aukkoa niin ei siellä kauheasti ole mitään kummallista katottavaa. Se luonto on jo sieltä niin. No joo tosin on siinäkin aukossa ollut semmoiset hienot kurjenpolvipellot alkukesästä ja kaikkea tämmöstä. Tietenkin erilaista, mutta siltikin, että se on nyt jo vähän niin kuin mennyt. A2

Toisaalta alueiden luontoarvot ja niiden koettu esteettisyys eivät olleet aina yhteneviä vaan hakkuuaukosta saattoi ulkoilijalle aueta esteettisesti hienot näkymät kuten Roninmäeltä yhdelle haastateltavalle Päijänteelle. Myöskään kaikki ihmisten jäljet eivät olleet ristiriidassa alueen koetun luonnollisuuden ja luonnontilaisuuden kanssa. Esimerkiksi Ylämyllyjärven alueella (p4) ja Mäkelän ympäristössä (p9) havaittavat jäljet aiemmasta asutuksesta ja maanviljelystä/laidunnuksesta päinvastoin koettiin osaksi alueiden arvoa luonnolle ja ihmisille, mikä kiehtoi etenkin luonnonsuojelujärjestön edustajia. Ja vaikka Kauramäen kohdalla korostui metsien merkitys myös alueen suot ja lammet olivat paikkoja, joihin yhdistettiin luonnontilaisuuden, luonnollisuuden ja esteettisyyden kokemuksia.

Haastattelijana ei ollut kuitenkaan aina helppo saada kiinni siitä, mitä haastateltava luonnontilaisuudella tarkoitti tai mihin paikan arvo lopulta perustui. Erityisen haastavaa tämä oli metsistä puhuttaessa. Monimuotoisempia, luonnontilaisempia tai metsätalouden ulkopuolelle jätettyjä metsiä kuvattiin sanoilla metsäisempi talousmetsä, metsämetsä, seikkailumetsä sekä synkempi metsä. Yksi haastateltava luonnehti sammalpeitteistä kuusikkoa satumetsäksi.

H1: Tää on ihan kiva pätkä tässä

A: Miksi tää on kiva pätkä?

H1: No tässä on vähän tällaista isompaa puustoa ja sitten tällaista rinnettä ja vähän monimuotoisempaa, vaikka tääkin on tällaista talousmetsää, mutta kuitenkin vähän metsäisempää. H2

Tulkitsin haastateltavien kuvailut pyrkimykseksi kuvata ja kertoa metsän merkityksestä heille, tehdä eroa heille merkityksellisten metsien ja muiden metsien välillä. Sanalla metsäisyys tai metsämetsä erotettiin muun muassa monimuotoisempia ja varttuneempia metsiä taimikoista ja ryteiköistä. Kauramäen alueella tällaisia metsiä oli etenkin Vuorilammen ja Kuusikkolammen ympäristössä, mutta myös yksittäisinä metsäkuvioina muualla haastateltavien varrella. Vuorilammen ja Roninmäen alueen metsistä puhuessaan haastateltavat käyttivät usein sanoja ihana ja hieno.

3.1.2 Luontohavainnot ja -kokemukset

Luonnollisuuden, luonnontilaisuuden ja esteettisyyden lisäksi haastateltavat merkityksellistivät Kauramäkeä aiempien paikkoihin kytkeytyvien luontohavaintojen, tiedon ja kokemuksen kautta. Luontohavainnoissa ja -kokemuksissa viheralueen luonto ja paikan merkityksellisyys kietoutuvat

erityisen selvästi toisiinsa. Tämä tuli esille etenkin silloin, kun haastateltavat kertoivat alueella tekemistään luontohavainnoista, valokuvaamisesta ja sienestämistä.

Haastateltavat kertoivat nähneensä Kauramäen alueella erilaisia eläimiä, lintuja sekä kasveja ja sieniä. Vuorilammen yhteydessä mainittiin lammessa keväällä kutevan sammakoita, joilla oletettavasti viitattiin lammen rupikonniin. Lintuja harrastava haastateltava puolestaan toi esille alueen lintulajistoa. Tavanomaisiksi lajeiksi alueella hän mainitsi pyyn ja metsätiaisit sekä puukiipijän, käpytikän ja hippiaisen, joita kuultiin ja nähtiin myös haastattelun aikana. Hyvinä käpyvuosina käpylinnut olivat hänen mukaansa myös tuttu näky. Pihlajia kasvavalla hakkuuaukealla hän kertoi käyneensä tarkkailemassa marjalintuja: taviokuurnia, rastaita ja tilhiä. Tavanomaisesta lajistosta poikkeavat havainnot kuten idänuunilintu Kauraajanvarressa, soidintava teeri, Mäkelän mäen päällä paikallisena havaittu maakotka ja vanhemman metsän sirpaleessa reviiriä hetken pitänyt pikkusieppo toivat yllätyksellisyyttä harrastajalle, joka kuitenkin piti alueen peruslintulajistoa melko kapeana.

Kasveista haastateltavat mainitsivat erityisesti Mäkelän hakkuuaukean kukkakasvit: kurjenpolvet ja puna-ailakit sekä vadelmat, mustikat, puolukat ja lakat, joita kerättiin alueelta. Puolukan ja mustikan osalta aluetta ei kuitenkaan pidetty satoisana. Sienistä alueelta kerrottiin kerättävän vaaleaorakkaita, kanttarelleja ja suppilovahveroita. Eläimistä haastateltavat mainitsivat peurat ja ketut. Toisinaan luontohavainnot olivat hyvin henkilökohtaisia kokemuksia. Eräs asukas kertoi Vuorilammen rannassa istuessaan kohdanneensa elämänsä ensimmäisen pikkutikan ja toinen puhui sieniapajan kautta paikkaan muodostuvasta tunnesiteestä.

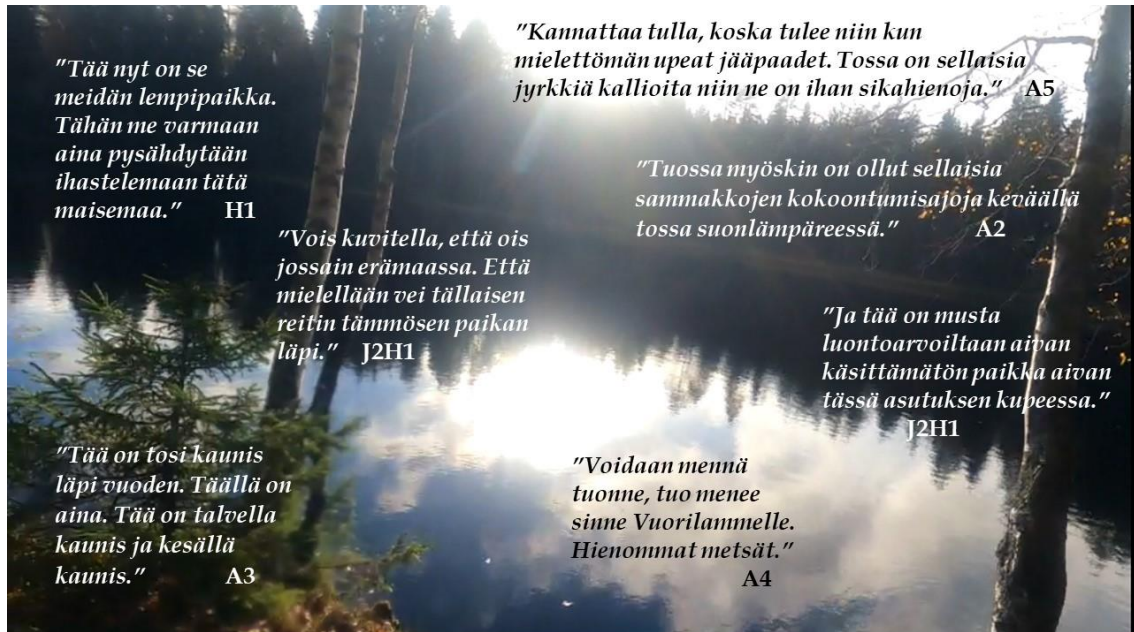
Ja en määhän kauheasti eläimien päälle ymmärrä, enkä niitä nyt viiti kuvata, mutta yhden kerran istuskelin tässä rannassa ihan kaikessa rauhassa. Oliko se talvella vai keväällä? Siinä oli tuo pikkutikka tuli siihen. Sitä en ole ennen nähnyt. A2

Haastateltavat myös arvioivat laajemmin ympäristöä omien luontokokemustensa kautta. Sienestystä harrastanut pohdiskeli Tilkunmäen rinteiden sopivuutta sienille, koiranulkoiluttaja kertoi Roninmäen metsien viilentävän kesähelteillä ja lintuja harrastava haastateltava puolestaan arvioi paikkaa sen mukaan, miten hyvin se soveltuisi elinympäristöiksi erilajeille esimerkiksi liito-oravalle tai varpuspöllölle. Kaikkein vahvimmin Kauramäkeä luonnon monimuotoisuuden kannalta tarkasteli paikallinen luonnonsuojelujärjestö.

3.1.3 Vuorilampi arvotihentymänä

Usein haastatteluissa esille tuodun paikan arvo ei pohjautunut yksinomaan yhteen tiettyyn luontohavaintoon, kokemukseen luonnollisuudesta, luonnontilaisuudesta tai esteettisyydestä tai yhteen maisemapiirteeseen kuten metsäisyyteen. Moninaisimmillaan paikat olivat yhdistelmä metsiä, mäkiä ja vesistöjä; ihmisen muovaamaa luontoa ja luonnontilaisempaa luontoa. Siten

paikat muodostuivatkin erilaisten merkitysten summana, joista kehkeytyi toisinaan Vuorilammen kaltaisia arvotihentymiä (kuva 7).

Kuva 7. Kauramäen Vuorilampi oli haastateltavien arvostama paikka niin alueen maisemien, luontoarvojen, metsien kuin myös rauhallisuuden vuoksi.

Vuorilammen merkitys syntyi suon, lammen, lammen pohjoispuolella nousevan kalliojyrkänten sekä alueen vanhemman puuston muodostamasta kokonaisuudesta, jota vahvasti erilaiset luontohavainnot linnuista rupikonniin. Alue oli haastateltaville niin päivittäisen kävelylenkin kohde, paikka, jossa harrastettiin valokuvaamista kuin myös retkeilyreitien kohokohta. Talvella kalliojyrkänteelle muodostui jääpaasia, joita pidettiin hienoina ja esiteltiin myös ystäville. Kuusi haastateltavaa sisällytti Vuorilammen haastattelureittiin.

3.1.4 Saavutettavuus, koko ja kuljettavuus viheralueen käytön perustana

Kauramäen merkitystä haastateltaville selitti sen saavutettavuus, kuljettavuus ja koko. Haastatteleman asukkaat kokivat Kauramäen viheralueen sekä ajallisesti että tilallisesti saavutettavaksi. Se oli lähellä ja tärkeä etenkin asukkaille jokapäiväisessä ulkoilussa ja rentoutumisessa. Alueen läheisyyden tärkeyttä korostettiin sekä sanatasolla että kertomalla, miten mukava oli, kun lähiluonto oli niin lähellä omaa kotia.

Tää on nyt jos ajatellaan metsiä ja polkuja niin kyllä me joka päivä niin kun käydään, että tää on niin kun meidän takapiha. A3

Lähialueella olevat metsät ja luontokohteet, polut sekä Kauramäen tapauksessa etenkin Ylämyllyjärven yhdyslatu Ladun Majalle saivat merkityksensä sitä kautta, että ne olivat lähellä. Kuten haastatteleman ulkoilija

arveli, lähellä olevat polut ja luontokohteet näyttäytyivät merkityksellisempinä kauempana sijaitseviin ja vaikeammin saavutettaviin kohteisiin verrattuna.

Että vaikka se jo, että joku lenkkipolku tai joku hieno maastokohta puro siinä takapihalla. Niin se ei kuitenkaan ole sitten ihan sama asia, jos se on siellä muutaman kilsan päässä. H2

Yleensäkin haastateltavat toivoivat viheralueille olevan mahdollisimman lyhyt matka ja helppo kulkea. Sopivaa etäisyyttä kotioven ja viheralueen välillä arvioitiin pariksi kortteliksi, 100-200 metriksi, ajassa parin minuutin kävelyksi tai pyörämatkan säteeksi. Ulkoilujärjestössä mukana olevat pitivät tärkeänä autottomien mahdollisuutta luontoliikuntaan, minkä vuoksi kaupunkimetsien kuten Kauramäen tunnettavuuden lisäämistä pidettiin tärkeänä. Alueelle olikin järjestetty yleisemmin kaupunkilaisia palvelevaa hiihto-, suunnistus- ja polkujuoksutoimintaa sekä vedetty opastettuja reittejä.

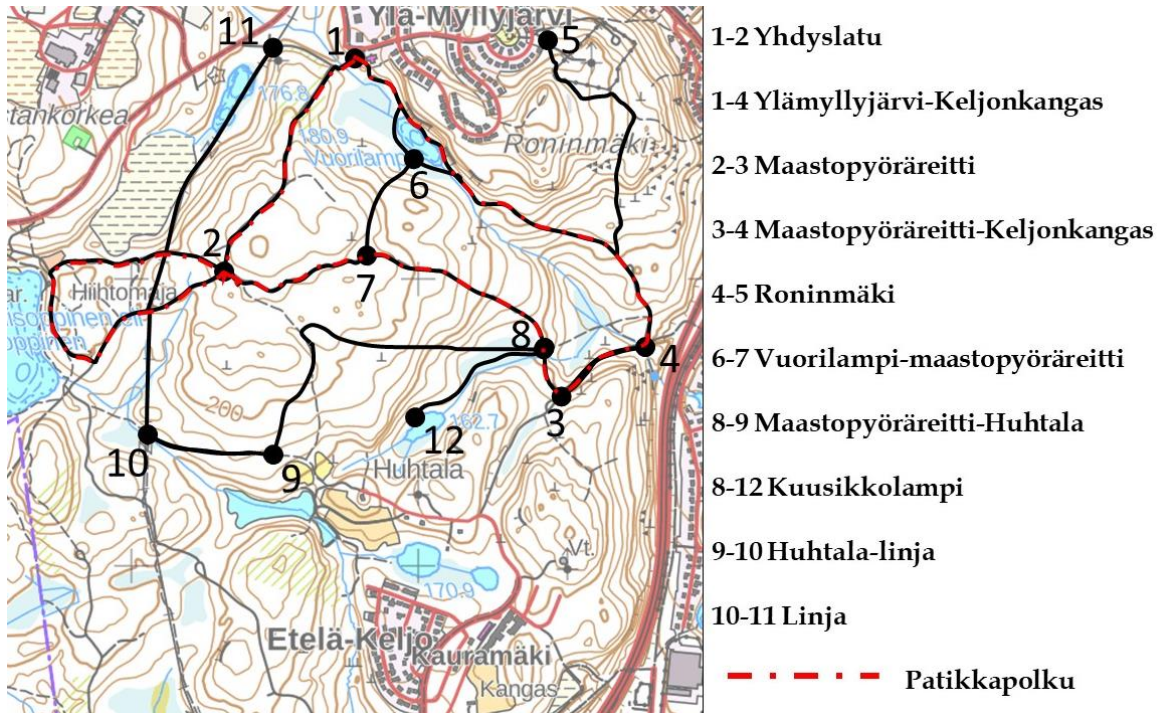
Haastateltavista suurin osa kuitenkin kertoi hakevansa erikoisempia luontokokemuksia kauempaa niin harrastetoiminnassa kuin omassa retkeilyssä. Ainoastaan yksi asukas kutsui kaupunkimetsissä kulkemista samoiluksi ja retkeili sienestys, samoilu ja eväiden syönti mielessä juuri viheralueilla. Muiden haastateltavien puheissa sienestämään sienisaalismielessä lähdettiin mökille ja kunnollista metsäkokemusta etsittiin kaupunkimetsien ulkopuolelta. Suunnistamisessa kisojen kerrottiin olevan kauempana hienommissa maastossa ja polkujuoksussa pidemmät lenkit kansallispuistoissa. Kauempiin kohteisiin suunnattiinkin viikonloppuisin tai muuten erityisissä merkityksissä.

No kyllä mä varmaan keväällä ja syksyllä käyn täällä muutaman kerran viikossa, mutta talvella nyt en ehkä ihan, kun kerran kahteen viikkoon ja kesällä käyn sen. Ja nyt me ollaan tässä viime vuosina ystävän kanssa vähän muualla noita luontopolkuja 100 kilometrin säteellä. Niitä käyty viikonloppuisin ja korona-aikana kansallispuistoihin. A2

Alueen tilalliseen saavutettavuuteen yhdistyi myös kokemus alueen kuljettavuudesta. Haastateltavat kertoivat liikkuvansa mieluiten poluilla ja toisissa liikuntamuodoissa kuten polkujuoksussa ja maastopyöräilyssä polut nähtiin ehtona lajin harjoittamiselle. Paikallinen ulkoilujärjestö kertoi puolestaan käyttävänsä merkittyjen ulkoilureittien pohjana valmiista polkuverkostosta valitsemiaan polkuja. Polkujen runsaus koettiin viheralueen positiiviseksi ominaisuudeksi. Useamman haastateltavan mukaan Kauramäessä oli runsaasti polkuja kulkemiseen ja valinnanvaraa kuljettavassa reitissä. Alueen polkuverkosto näyttäytyi suppeana lähinnä polkujuoksutoiminnan vetäjälle.

Selkeitä polkuja pidettiin sekä parempina kulkea kuin polutonta metsää että mielenkiintoisempina ja mielekkäämpänä kuin rakennettuja hiekka- tai asfalttiteitä. Poluilla kuljettiin, koska niillä oli mukava kävellä ja juosta, ne kulkivat metsässä ja olivat syntyneet luonnollisesti kulkemisen myötä. Polkujuoksijoille ja maastopyöräilijöille polut tarjosivat hiekkateitä enemmän haastetta ja kivikkoisia kohtia kuvattiin teknisiksi. Polkujuoksuretkiä vetävä haastateltava kertoi esimerkiksi suunnittelevansa erilaisia harjoitteita kuten

kiveltä kivelle hyppimistä ja alamäkiharjoitetta polun pinnan mukaan. Sopivia teknisiä haastekohtia hän löysi patikkapolun varrelta useista kohdin niin polulta r1-4 kuin r2-3 (kuva 8). Kivikkoisuutta ja mäkisyyttä pidettiin myös tyypillisenä keskisuomalaisille poluille, eikä niitä siksikään pidetty haittana. Heikko kulkuisina pidettiin puolestaan polkuja, jotka kulkevat heinikkoa kasvavilla hakkuuaukeilla ja taimikoissa tai tilanteita, joissa polut olivat metsien harvennuksen jäljiltä risukkoisia. Myös talot saattoivat haitata alueella liikkumista, kun liian läheltä pihoja ei viitsitty kulkea.

Kuva 8. Haastatteluissa kuljetut reitit (r) ja haastateltavien muuten mainitsemat reitit (r10-11; r8-12).

Polut kulkemista ja viheralueiden saavutettavuutta parantavana tekijänä ilmeni hyvin haastateltavien reitinvalinnan kautta. Vuorilammen ympäristössä koettiin olevan kattavasti polkuja, kun taas poluttomuus ja polkujen heikko kuljettavuus rajoitti haastateltavien kulkemista Kauramäki III-IV -alueen keskiosissa Kuusikkolammen ympäristössä. Alueen polkuja luonnehdittiin epäselkeiksi (r8-12) tai ne veivät Huhtalan talolle (r9-10), mikä pakotti erityiseen reitin suunnitteluun ja kiertämiseen (kuva 8).

Polut syntyivät haastateltavien mukaan ihmisten tarpeesta kiertää läpikulun estäviä kohteita kuten kaatuneita puita ja yksityisasutusta, halusta oikaista matkalla paikasta toiseen tai puhtaasta mielenkiinnosta tutustua uusiin paikkoihin ja reitteihin. Maastopyöräilyä harrastava löysikin alueelta haastattelun aikana Huhtalan talon kiertävän reitin, ja suunnitteli sen ottamista osaksi pyöräilyreitistöään. Toisaalta sekä luonto- että ulkoilujärjestöjen haastateltavat nostivat esille luonnon kulumisen polkujen luonnollisen syntymisen ja kulkemisen nurjana puolena.

Tilallisen saavutettavuuden lisäksi monipuolinen polkuverkosto paransi viheralueiden ajallista saavutettavuutta. Haastateltavat käyttivät vuodenajasta ja kelistä riippuen eri reittejä ja polkuja. Talvella latupohjina toimivat hiekkatiet rajoittivat kulkemista, jolloin auki tampatut polut muualla mahdollistivat liikkumisen. Kauramäen alueella etenkin polku alas Vuorilammelle (r6-7) oli tärkeä talvella, kun yhdyslatua ei voinut kävellä. Haastateltaville reitistön monipuolisuus mahdollisti jokapäiväisen lenkin suunnittelemisen pidemmäksi tai lyhyemmäksi oman ajan ja syksyllä etenkin valoisuuden mukaan. Samalla se tarjosi mahdollisuuden välttää heikosti kuljettavia kohtia: heinikkoisia alueita kuten hakkuuaukkoja, taimikoita ja linjoja kesällä sekä märkiä kohtia sateisella säällä. Maastopyöräilyä harrastava haastateltava kertoi esimerkiksi välttävänsä Kauramäen läpi pyöräilyä alueen paikoin märkien reittien vuoksi ja suuntaavansa iltalenkeillä mieluummin kuivemmassa kangasmaastossa kulkeville poluille. Talvella alueella säännöllisesti liikkuvat koiranulkoiluttajat ja maastopyöräilijät pitivät polkuja auki muille alueen käyttäjille.

Ja sillei huomaa, että on tällaisia vuodenaikajuttuja, että jotain lenkkiä ei voi talvella kävellä ja sitten jotain lenkkiä on kiva tehdä nyt tai oikeastaan pieniä reittejä alkukevästä tai just tälle syksystä kun noi heinät on laantunut. Silloin, kun on noi heinät korkeita, niin ei koirien kanssa haluta mennä yhtään tommoseen heinikkoon, kun ne on niin täynnä punkkeja. Mutta nytten tulee käveltyä enemmän noitten sähkölinjojen alla ja se on sellaista mukavaa vaihtelua. A5

Polkujen ja polkuverkoston roolin kautta saa myös käsityksen viheralueen koon merkityksestä sen käyttäjille. Harva haastateltava kertoi viheralueen koon olevan heille sellaisenaan tärkein asia. Selvimmin koon merkitys tuli esille haastateltavien korostaessa alueen polkuverkoston monipuolisuutta ja yhtenäisyyttä. Tärkeänä pidettiin polkujen kulkemista metsässä siten, että sitä pitkin pystyisi tekemään yhtenäisen lenkin, joka ei katkea asuinalueella, hiekkatiellä tai asfaltilla kulkemiseen.

No sinänsä se, että on niin kun valinnanvaraa näissä poluissa, että mun ei tarvitse aina kävellä samaa ympyrää. Mää voin jokaikinen kerta modifioida sitä ja sitten kun täällä on aika, saa tehtyä lyhyen lenkin saa tehtyä pitkän lenkin. Ja tosiaan se variaation mahdollisuus. A5

Retkireittejä ja hiihtolatuja ylläpitänyt haastateltava kuitenkin arveli ihmisten tarpeen viheralueen kokoa ja yhtenäisyyttä kohtaan erilaisiksi sen mukaan, mitä he alueella tekevät. Retkelle mielivä hakeutui haastateltavan mukaan laajalle yhtenäiselle metsäalueelle, kun taas lähellä asuvalle saattaisi riittää pienempikin metsäalue virkistäytymiseen, kunhan se on lähellä. Yksi haastattelemani koiran ulkoiluttaja pitikin pieniä viheralueita riittävänä, mutta arvosti samalla niiden kytkeytyneisyyttä toisiinsa.

(J)a se on kesällä ihan sama asia, että joku haluaa mennä sinne ja kulkee siellä metsässä niin, että siellä nyt ei ihan tossa vieressä joku asu. Niin se on tavallaan semmonen oman metsärauhassa (...) Kun sitten taas ne lähellä ovat, (...), niin ne on koiranulkoiluttajia esimerkiksi. Ei mulla ole siis mitään koiranulkoiluttajia vastaan.

Mutta he kulkee sitten niitä lähellä olevia polkuja. Kilometrinlenkki tai joku tämmönen. J2H2

Haastattelemiemi ulkoilijoiden mukaan polkujuoksuryhmillä ja maastopyöräilijöillä oli suurempi tarve karttaa asutusta kuin asukkailla viheralueilla liikkessaan. Samalla toive yhtenäisenä jatkuvan reitin pituudesta asettaa omat ehtonsa viheralueen koosta. Siinä missä koiran ulkoiluttaja kertoi lenkkiensä pituuden vaihtelevan viiden kilometrin molemmin puolin, polkujuoksija toivoi lenkin olevan vähintään kuuden kilometrin mittainen. Yleensä ottaen reittejä suunnittelevat ulkoilujärjestön edustajat pitivät parin kilometrin luontopolkuja liian lyhyinä.

3.2 Suhtautuminen rakentamiseen

Kauramäen rakentaminen harmitti haastateltavia, mutta samalla sitä ymmärrettiin (taulukko 4). Rakentamisen haitat ja harmi liittyivät reittien, aiemman yhtenäisen viheralueen, itselle tärkeiden paikkojen ja lähimetsän menettämiseen. Rakentamisen arveltiin tuovan alueelle lisää muita liikkujia sekä lisäävän alueen rauhattomuutta, mikä pidettiin uhkana etenkin Vuorilammen rauhallisuudelle ja erämaisyydelle. Toisaalta yksi asukkaista arveli vähentävänsä alueelle tekemiään rauhallisia iltakävelyitä samalla, kun jatkaisi alueella lenkkeilyä, mikä tekee eri toiminnoista eri tavalla herkkiä rakentamiselle.

Mutta niin se varmaan osittain siirtyisi muualle, mutta se varmaan jäis sitten pois myös. Että juoksemassa varmasti toki kävisin, mutta en ehkä sillei, että lähempä tässä vaan kävelyllä työpäivän jälkeen. Niin sitä ei ehkä tulisi tapahtumaan. A3

Taulukko 4. Haastateltavien suhtautuminen Kauramäen rakentamiseen

Rakentaminen haittaa, koska	Rakentaminen ei haittaa, koska
uhkaa itselle tärkeää lähiluontoa ja ulkoilua.	itselle tärkeät reitit ja tärkeät paikat säästyvät.
katkaisee nykyisen polkuverkoston ja yhdysladun.	itselle merkitykselliset alueet ovat jo vähentyneet.
isää alueen liikennettä ja rauhattomuutta.	alueelle mahtuu lisää ihmisiä ja liikennettä.
aiheuttaa aina luontohaitan.	rakentamista pidetään välttämättömyytenä asuntojen takia.
	rakentaminen kehittää aluetta.
	rakentaminen on ollut jo tiedossa.

Eniten rakentamisen huoli kohdistui kuitenkin reittien säilymiseen, minkä miltei jokainen haastateltava toi esille. Rakentamisen pelättiin katkaisevan nykyiset kulkuyhteydet; pääsyn yhdyslatua pitkin Ladun Majan laduille ja metsäpolkuja myöten Ladun Majalle. Jyväskylän latua huolestutti heidän itse merkitsemiensä ja ylläpitämiensä reittien kohtalo. He epäilivät, etteivät pystyisi rakentamisen seurauksena enää merkitsemään aiemmin alueella kulkenutta patikkapolkua ja lumikenkäreittiä. Epävarmana he pitivät myös vitosen metsäladun ajamista Kauramäki III-IV alueella. Patikkapolun menetyksen ulkoilujärjestön edustajat yhdistivät Vuorilammen menetykseksi.

Mutta tavallaan ajatellen sitä meidän käyttöä niin tämä on osana tätä reittiä ja tavallaan reitin varressa on tällainen luontoarvo, niin se on niin kun se harmittaa, jos se reitti menetetään. Se on se pontti. J2H1

Suurin huoli oli just toi, että katkeeko meillä, kun se katu tulee tohon noin niin yhteydet sinne Ladun Majalle. A2

Pääosin rakentamisen haitat koettiin kuitenkin melko pieniksi ja sopeutuminen rakentamisen aiheuttamiin muutoksiin mahdolliseksi. Asukkaista osa korosti, ettei rakentaminen lopulta uhannut heille kaikkein tärkeimpiä kohteita, esim. Vuorilampea ja Roninmäkeä, tai omaan käyttöön riittävä määrä metsiä jäisi rakentamisen ulkopuolelle. Säännöllisesti alueella ulkoilevat eivät pitäneet kasvavaa käyttäjämäärääkään ongelmana. Maiseman muutosta pohtinut haastateltava tuli myös siihen tulokseen, että talot saattaisivat sopia maisemaan hyvin. Lisäksi alueen arvoa oli pidempään lähialueella asuneiden silmissä laskenut metsiin tehdyt hakkuut, joilla epäiltiin ennakoitun alueen rakentamista.

Joo tota toisaalta, jos se on Kauramäki III-IV, niin sinänsä ei ihan mahdottomia luontoarvoja minun silmissä ole sille enää. Se olisi ollut tosi hyvää kuusimetsää just toi alkupätkä ja itseasiassa toikin oli tosi hyvää se, missä on nyt se Mäkelä kohta. (..) Sehän on vanha pihapiiri taitaa olla, niin tuota se oli semmoinen, että sen jos olisi saanut suojeltua esimerkiksi siinä vaiheessa, kun se oli vielä pystyssä niin. Tosi rehevä semmoinen koivikko oikeastaan. A4

Mutta siellä nyt ei ole mun mielestäni mitään erityistä, sellaista sinne on tosiaan tehty niitä aukkoja useampiakin. Varmaan jo ennakoiden tätä rakentamista. A2

Toisaalta rakentamiseen ja kaupungin laajenemiseen yleensä suhtauduttiin hyvin ymmärtäväisesti haastateltavien keskuudessa. Rakentamista pidettiin välttämättömyytenä, jolla tarjotaan ihmisille koteja, minkä lisäksi osa haastateltavista kertoi itsekin rakentaneensa. Kauramäenkään rakentamista ei koettu ehdottoman huonona asiana vaan siinä nähtiin myös hyviä puolia. Vasta rakenteilla olevalle Kauramäki I alueelle muuttanut asukas kertoi odottavansa alueelle jo kauppa, siinä missä ylämyllyjärveläiset ja ulkoilujärjestön edustajat ounastelivat rakentamisen viimein parantavan alueelle kulkevaa joukkoliikennettä. Ja vaikka Jyväskylän Latu piti Kauramäen rakentamista

toimintaansa hankaloittavana tekijänä, olisi alueella lisääntyvä ulkoilijamäärä myös järjestön etu.

H2: Niin jos tätä karttaa kattoo niin ei meillä sinänsä kauhean paljon sitä vastaan, että tänne tulee asuinalueita lisää ja tänne tulee (Viittaa Ylämyllyjärvi II ja Kauramäki II -kaavoihin), koska se lisää varmasti

H1: Kyllä sehän on hyvä, että väki täällä lisääntyy sehän tuo meille mahdollisuuksia.

J2

Ainoastaan luonnonsuojelujärjestön edustajat kyseenalaistivat rakentamisen tarpeellisuutta, kaupungin kasvupyrkimyksiä sekä kritisoivat viheralueille rakentamista niin yleisesti kuin Kauramäenkin kohdalla. Toisaalta myös muiden haastateltavien suhtautuminen Kauramäen viheralueen rakentamiseen voisi olla eri, mikäli kyse ei olisi asuinrakentamisesta.

Tän asuinalueiden rakentamisen ymmärtää tolla mittakaavalla, se, että niitä kauppakeskuksia rakennetaan koko ajan uusia niin joka paikkaan niin sitä en niin kun ymmärrä, että miten niihin voi riittää asiakkaita jokaikiseen. Varsinkin, jos kaupunkien keskustat on kuolemassa asiakaspuutteen takia. A5

Haastatteleman alueen asukkaat ja ulkoilijat olivat hyvin tietoisia Kauramäen rakennushankkeesta. He olivat ehtineet totutella ajatukseen alueen rakentamisesta, mikä vähensi rakentamisesta koettua harmia. Tieto alueen rakentamisesta oli tullut usealle oman kodin rakentamisen aikana, viereisten alueiden kaavoituksen myötä sekä lehdestä tai ystävän kautta. Toisaalta haastatteleman asukas arveli, ettei alueen rakentaminen ole vielä kaikkien lähialueen asukkaiden tiedossa.

Sekin on vähän sillei, että se on jo ennalta tiedossa, että siihen joskus jotain rakennetaan, että eihän sille, sen tavallaan hyväksyy, kun se on ollut siinä suunnitelmassa jo vuosikausia. A2

3.3 Käyttäjälähtöisten arvojen huomioiminen lievennyshierarkiassa

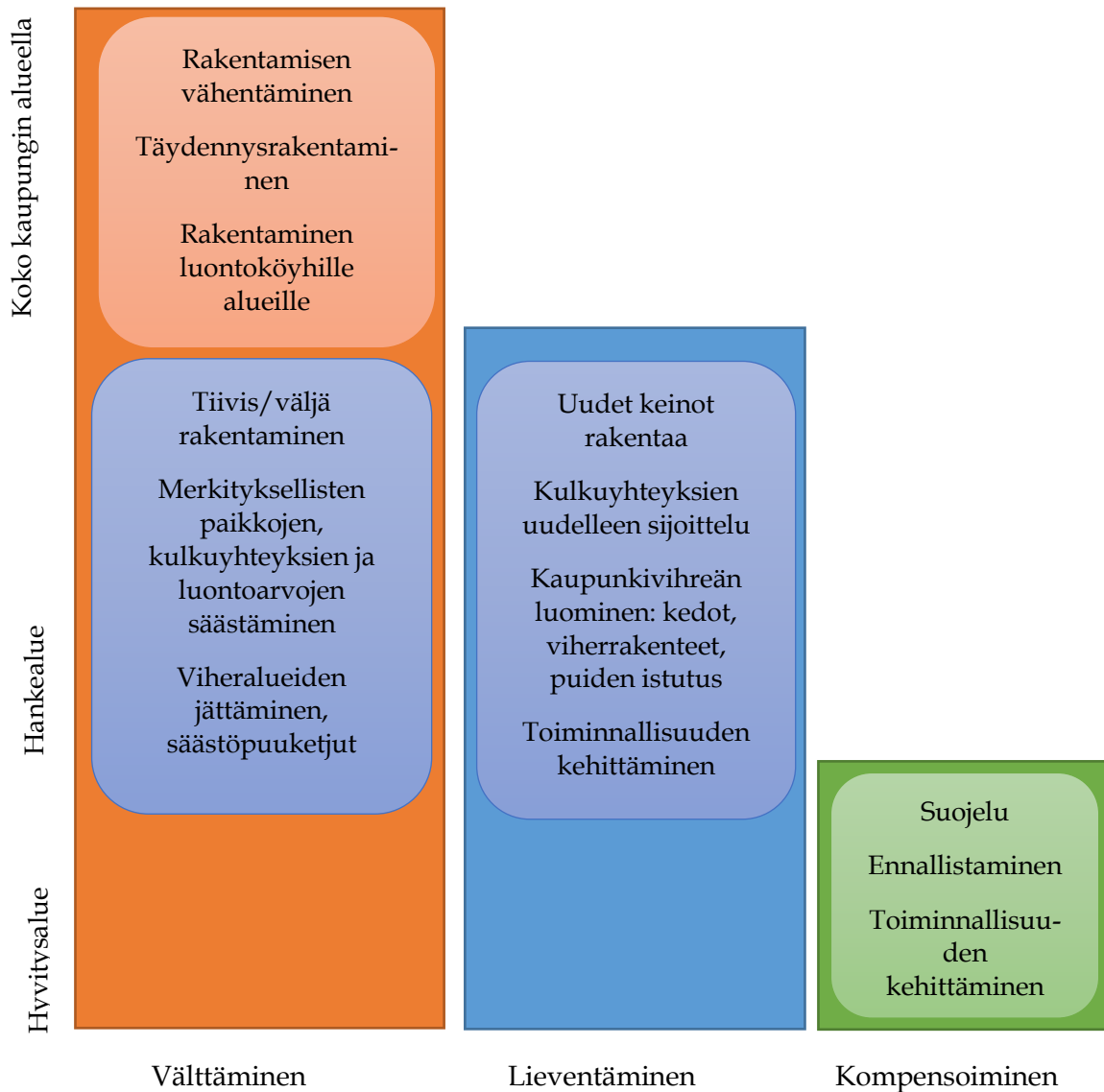
Haastateltavat pitivät tärkeänä niin rakentamisen aiheuttamien haittojen välttämistä, lieventämistä kuin kompensoimistakin. Ekologisesta kompensaatiosta ja rakentamisesta keskusteltaessa puhe kääntyi haastateltavien kanssa usein erilaisiin tapoihin rakentaa ja päättää, mihin rakennetaan. Tämän lisäksi osa haastateltavista, etenkin luonnonsuojelujärjestö, korosti lievennyshierarkian ja sen ensimmäisten portaiden, välttämisen ja lieventämisen, merkitystä rakentamisen haittojen synnyn estämisessä.

3.3.1 Haittojen välttäminen ja lieventäminen

Jaottelin haastateltavien puheissa esiin tulleet keinot välttää rakentamisen haittoja yleisemmällä suunnittelutasolla ja tarkemmin hankealueella toteutettaviin välttämiskeinoihin kuntien maankäytön suunnittelua varten

laadittua lievennyshierarkiaa (Hohti ym. 2022, 11) mukaillen (kuva 9). Haastateltavat saattoivat puhua samoista välttämiskeinoista sekä yleisellä tasolla kuin myös kytkemällä välttäminen Kauramäen hankealueeseen. Luonnonsuojelujärjestö toi välttämisen tarpeen esille yleiskaavatason suunnittelussa.

(M)ulla on sellainen käsitys, että esimerkiksi tätä Kauramäkeä osittain perustellaan sillä, että kun tämä on yleiskaavassa määritelty rakentamiseen tai mitä siellä sitten sanotaankaan. Niin nyt sitten pitäisi olla rohkeutta katsoa sitä yleiskaavaa uudella tavalla. Että tää on sitten kuitenkin tosi hankalaa tää asutuksen ja teollisuuden leviäminen tänne vihreille alueille. J3H1

Kuva 9. Lievennyshierarkia käyttäjien näkökulmasta Hohti ym. 2022, 11 soveltaen

Myös raja välttämis- ja lieventämistoimien välillä oli häilyvä ja harva haastateltava sanallisti, kumpaan heidän esittämät ratkaisukeinot kuuluivat. Yleisen tason välttämiskeinoiksi oli haastateltavien puheista tunnistettavissa kuitenkin rakentamisen vähentäminen, rakentamisen kohdentaminen täydennysrakentamisena niin sanotusti alihyödynnetyille ja luontoköyhille alueille sekä tiiviimpi rakentaminen. Luontoarvoiltaan merkittäviksi koetut paikat toivottiin jätettävän kokonaan rakentamisen ulkopuolelle.

Luonnonsuojelujärjestön edustajat mielsivät välttämisen ensisijaisesti viheralueiden rakentamisen vähentämiseksi. Kaupungin tulisi niin rakentamisessa kuten toimissaan yleensä tavoitella ylikulutuksen leikkaamista, ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista sekä luontokadon pysäyttämistä. Tästä näkökulmasta järjestö toivoi kaupungin arvioivan kriittisesti tarvettaan kasvaa ja tuottaa uusia asuinalueita sekä pienentävän nykyisiä omakotitonttien tuotantotavoitteita. He arvelivat tämän kuitenkin vaativan laajempaa ajattelutavan muutosta, valtakunnallista ja alueellista suunnittelua sekä ohjausta, jolla muuttaa nykyistä kaupungistumiskehitystä, estää maaseutukuntien rakennuskannan hylkääminen ja ohjata rakentamista kaupungeissa alihyödynnetyille alueille.

Niin silloin se, että pystytäänkö sellaisesta logiikasta irrottautumaan niin kun, niin siihen pitäisi varmaan olla valtakunnallisia tai maakunnallisia jotakin porkkanoita. Että, mitä Jyväskylä hyötyisi siitä, että pyrkisi jarruttamaan omaa kasvuaan (naurahtaa). Joo ja sitten se suuntautuisi johonkin sinne, missä olisi tyhjää tilaa.

J3H2

Alihyödynnetyille alueille rakentamisesta järjestö käytti esimerkkinä Jyväskylän Seppälän teollisuusaluetta. He kokivat alueen heikosti hyödynnetyksi ja autojen ehdoilla rakennetuksi. Tulevaisuudessa Seppälän aluetta voisi hyödyntää järjestön mukaan täydennysrakennuskohteena esimerkiksi kerrostalojen rakentamiseen. Vaikka muut haastateltavat eivät yhtä voimakkaasti tuoneet esille rakentamisen haittojen ehkäisyä yleisellä tasolla, myös heidän puheissaan nousi esille jo olemassa olevien rakennusten korjausrakentaminen sekä tiivis ja tilaa säästävä rakentaminen.

Mutta kun meillä on aikapaljon sellaisia vanhoja asuinalueita niin kun juuri mietin sitä omaakin (...) seutua, mihin on rakennettu, niin 70-80 -luvulla paljonkin kerrostaloja niin että se sellainen kun alue on jo otettu asuinkäyttöön niin se ehdottomasti pitäisi sellaisena sitten säilyttää, että jos ne tavallaan talot tulee elinkiertonsa päähän niin ne pitäisi myös uudistaa sitten, että ei ainakaan uutta ja sillä tavalla, että se alue on itsessään jo hieno ja se on otettu asuinkäyttöön niin silloin pitää miettiä, miten ihmiset jatkossakin saisi elää eikä. Että, vaikka joudutaan purkamaan niin tehdään uutta ja energiatehokkaampaa ja ekologisempaa tilalle. Näin mää sen näen, että ei ainakaan niin kun uusia alueita raivattais. H1

(M)utta jos ajatellaan taas näin luonnon kannalta, että mitä pienempiä ne on niin sen vähemmän sitä maata menee hukkaan. Kyllä siinä on se käänköpuolikin. Asumismukavuus ei olisi varmaan kauhean korkea välttämättä ja sitä voisi sitten

kukin asukas harrastaa sitä monimuotoisuutta omalla pihallaan, jos se olisi vähän suurempi. En tiedä kumpi on parempi. A4

Huolimatta siitä, että tiivistä, rakennettavan alueen tehokasta hyödyntämistä pidettiin luontoa säästävänä rakentamismenetelmänä, osa haastateltavista piti luonnon kannalta parempana väljempää rakentamista ja isompia tontteja. Isommat tontit mahdollistaisivat haastattelemani asukkaan mukaan asukkaiden luonnonharrastamisen omissa pihoihissaan sekä vähentäisivät alueelle rakennettavien talojen määrää. Myös korkeat rakennukset jakoivat haastateltavien ajatuksia. Osa piti niitä keinona rakentaa luontoa säästäen, mutta samalla niiden maisemavaikutuksiin suhtauduttiin kriittisesti.

Myös luonnonsuojelujärjestö mietti vaihtoehtoisia rakentamistapoja, joilla minimoida rakennettavan luonnon ala. Näitä tapoja he pitivät luontohaittojen lieventämisenä. Uudenlaisiksi rakentamisen ratkaisuihin he ehdottivat turistimökkien kaltaisia tolppiltaan seisovia taloja ja autojen käyttämiseen perustuvan infran vähentämistä. Viherrakentaminen kuten viherkatot ja kotitarveviljely olivat osa järjestön ideoimaa rakentamisen haittojen lieventämistä.

Lieventämisessä pitäisi oikeasti keksiä jotakin sellaisia, miten mää nyt sanoisin uusia tapoja, jotka, että jos pitää saada 20 perhettä jollekin alueelle, näin ja näin paljon asumisnelijöitä, niin sitten ottaa jonkun samankokoisen vertailualue jostain vaikka 20 vuotta sitten rakennetusta omakotitaloalueesta ja asuttaa sama määrä ihmisiä sinne ja pyrkiä vaikkapa yhteen kolmasosaan tai vaikkapa jopa yhteen viidesosaan siitä rakennetusta. J3H2

Yleisellä tasolla pidettiin tärkeänä myös rakentamisen sijoittamista luontoarvot huomioiden. Haastateltavat pitivät rakentamista hyväksyttävämpänä luontoköyhillä alueilla, kun taas kaikkein monimuotoisimmat ja luontoarvoiltaan rikkaimmat alueet toivottiin jätettävän rakentamisen ulkopuolelle. Rakentamisen ulkopuolelle jätettäväksi alueiksi haastateltavat mainitsivat runsas lahoppuustoiset kohteet, vanhat metsät ja luonnon monimuotoisuudeltaan arvokkaat kohteet kuten lehdot. Rakentaminen ohjattiin mieluummin joutomaille, kallioille ja luontoarvoiltaan heikentyneille alueille kuten hakkuuaukeille. Luontoköyhyyttä ja alueen valmista huonoa tilaa ei kuitenkaan tulisi haastattelemani asukkaan mielestä käyttää rakentamisen oikeuttajana.

Ehkä se tuntuisi just sitten tärkeämmältä, että mielellään mahdollisimman menetettyjä metsiä tai vaikka sitten just sellaisia tosi kuivunut paikka tai joku vastaava tai joku, mikä nyt saattaa olla sitten vaikea korjata. Niin että sellaisille sitten mieluummin rakennettaisiin, joka on tosi huonossa jamassa, tiekkö, vaikea korjata tavallaan.(...) (P)aitsi jos se johtuisi siitä, että siihen viereen on rakennettu ja se on siksi huonossa jamassa niin sittenhän se on vaan semmonen loputon tai sellainen aukko. Mihin voi vaan, mitä voi vaan aina käyttää hyväksi. Tekosyynä. A1

Että ehkä ajattelen näin, että parempi ehkä sitten rakentaa niitä sellaisia kallioisia kohteita, kun tämmösiä, missä vaikka rehevää lehtoo. Ne missä on oikeasti lajirunsaus

suuri, että sitten se niin kun, että missään nimessä vanhat metsät. Että se metsän ikä on aika olennaista mun ajatusmaailmassa ja jos joku metsäpläntti on saanut rauhassa Keski-Suomessa kasvaa vaikka toista sataa vuotta, niin eihän sitä pitäisi missään nimessä kaataa. H1

Rakentamisen kohdentaminen luontoarvojen perusteella ilmeni myös Kauramäen hankealueella kierrettäessä. Ne haastateltavat, joille näytin rakennusten sijoittumista alueella ilmentävää karttaa (liite 4), pitivät hyvänä, että luontoalueita oli jätetty, kun taas järjestöt, joiden kanssa vastaavaa karttaa en käynyt läpi, argumentoivat voimakkaastikin kohteiden säilyttämisen puolesta. Säilytettävänä kohteena haastateltavat nostivat esille Vuorilammen ympäristöineen, Roninmäen metsät sekä yhdysladun ja kulkuyhteyden Ladun Majalle. Lisäksi luonnonsuojelujärjestö nosti esille haastateltavien olleen vanhemman kuusikon (p9), puronotkelman (p4), varttuneemman männikön ja sen alapuoleisen runsaslahopuustoisien metsän (p8) (kuva 6). Vuorilammen säästämässä haastateltavat pitivät tärkeänä riittävän rakentamattoman vyöhykkeen jättämistä lammen ympärille. Lisäksi haastateltavat toivoivat niin yhdysladun kuin Ladun Majalle olevan kulkuyhteyden säilymistä. Myös polkujen ja mm. sieniapajan toivottiin sijaitsevan metsäisessä ympäristössä etäämmällä asutuksesta, mm. saasteiden ja kulkurauhan vuoksi.

Toisaalta yksi haastateltava epäili, ettei jokaiselle ulkoilijalle henkilökohtaisesti merkittäviä paikkoja pystyttäisi ottamaan huomioon kaavoituksessa. Hän näki kaavoituksen laajemman mittaluokan suunnitteluna, jossa useat tekijät kuten maanpinnan muodot täytyy ottaa huomioon. Tämä ei kuitenkaan estänyt häntä pitämästä muiden haastateltavien tavoin yksittäisten viheralueiden säästämistä tärkeänä virkistyskäytölle.

Yksi haastateltava toi esille viheralueiden säästämistä ja rakentamisen yhdistämisestä esimerkkinä Kypärämäen ja Myllyjärven asuinalueet, joilta saattoi hänen mukaansa kulkea laajempiin kaupunkimetsiin pieniä metsiä pitkin. Haastattelemani asukas puolestaan piti pieniäkin viheralueita rakennusten välissä toivottavana virkistyskäytölle, vaikka sieniapajan vaatiman suoja-alueen säästämistä pitikin epärealistisena. Myös Kauramäki I:n rakentamista seurannut ulkoilija piti hyvänä Kauramäki III-IV suunnitelmassa sitä, että rakennusten väliin oli jätetty puustoa, eikä koko aluetta hakattaisi paljaaksi ennen rakentamista. Lintuja harrastavalle lintuja varten jätetyt leveämmät puustoketjut olivat myös keino vähentää rakentamisen haittoja. Toisaalta pari haastateltavaa kyseenalaisti sen, riittävätkö pienet säästetyt viheralueet tai yksittäiset puut turvaamaan kohteiden luontoarvoa.

No mun mielestä (alueiden jättäminen) on aika hyvä juttu. No kyllähän tännekin (osoittaa tiheämmin rakennettua kohtaa kartalta) varmaan jotain justiinsa tämmöisiä pieniä metsälaikkuja jää, että ei se ehkä ihan mee tai kyllä no joo kyllä toi Kauramäki I:kin vedettiin sileäksi kokoalue. Ja mutta ehkä tässä vedetään lähinnä noi sit enempi sillei, ettei välttämättä noita välejä kaikkia. Ehkä ne tässä yrittää ottaa sitten enempi huomioon H2

Mutta se että, kun me ei voida kuitenkaan näistä luonnonprosesseista ihan. Nää on vaan niin kun laskennallisia ajatuksia. Viidenkymmenen metrin suojakaistale jossakin arvokkaan luontokohteen ympärillä, niin mitä se sitten oikeasti merkkää sille koko ekosysteemille tässä. Että onko sitten mikä puu näistä olisi kenties merkittävin puu ja mikä säästetään ja et nää on tosi vaikeita. En määh, sillai kun ajattelisi, niin parempi että antaa olla näin, mutta ei se sillei mee.

H1

Viheralueiden huomioiminen niitä säästämällä ei ollut ainoa keino, pienentää rakentamisesta koituvaa haittaa. Haastateltavien mukaan haittoja voisi myös lieventää erilaisilla hankealueella tehtävillä toimilla. Alueelle jääneiden rakentamattomien, mutta heikkokuntoisten alueiden ennallistaminen sekä ketojen ja niittyjen perustaminen ovat esimerkkejä toimista, joita paikalliset asukkaat toivoivat rakentamisen yhteydessä tehtävän. Kauramäen tapauksessa alueen mäet nähtiin myös sopivina paikkoina näkö- ja lintutornille. Yhdysladun tapauksessa reitin siirtäminen linjoille (r10-11) toimisi etenkin haastattelemilleni asukkailla nykyisen ladun menetystä lieventävänä toimenä. Asukkaan näkökulmasta hankealueella tapahtuvat välttämis- ja lieventämistoimet näyttävätkin henkilökohtaista harmia ja menetystä ekologista kompensatiota paremmin vähentävänä keinona.

Elikä tavallaan tietenkä, jos noista, mitä on noita aukkoja tossa, että jos sitten niinhin, mitkä ei jää asutuksen ja katujen alle niin niihin panostettaisiin niin tottakai se sitten olisi.(...) Et siis tavallaan, että (...) jos ne välit tulee jotenkin paremmaksi kuin tuo aukko niin sitten se on. Sitten se kyllä osaltaan kompensoi.

A2

Suhtautuminen rakentamisen haittoja lieventäviin toimiin vaihteli kuitenkin haastateltavien kesken. Osa haastateltavista piti linjoille vedettävää latua nykyistä yhdyslatua tylsempänä. Ja siinä missä toinen asukas piti niitä hyvänä, että kaupunkimaisemaan tuodaan lisää kukkaniittyjä toinen ei kokenut niittyjen perustamisen pienentävän sitä harmia, jota metsien rakentamisesta koki.

3.3.2 Haittojen kompensoiminen

Kaikki haastateltavat pitivät ekologista kompensatiota yleisesti hyvänä asiana. Luontokadon torjuminen, metsien häviämisen estäminen, elinympäristöjen säilyttäminen, ilmastonmuutoksen hillitseminen ja ylipäätään luonnon suojelemisen tarve olivat syitä, jonka vuoksi ekologista kompensatiota kannatettiin (taulukko 5). Parille haastateltavalle myös tieto siitä, että rakennettavaksi kaavoitetut alueet kompensoitaisiin oli tyhjää parempi, vaikka se ei heille rakennettua aluetta takaisin toisikaan. Itselle tärkeän luonnon huomioiminen toi haastateltavan sanoin "mielenrauhaa". Samalla kompensoinnin kehittäminen oli luonnonsuojelujärjestön mukaan viesti siitä, että luontoarvoja aletaan huomioimaan rakentamisessa.

Niin kun nyt nähdään, tää kompensointioprosessihan on yksi viesti siitä, että kaupunkisuunnitteluun yritetään tuoda näitä asioita.

J3H2

Taulukko 5. Haastateltavien suhtautuminen ekologiseen kompensaatioon yleensä.

Ekologinen kompensaatio on hyvä, koska	Ekologinen kompensaatio herättää epäluuloa, koska
sillä suojellaan luontoa.	siinä on viherpesun riski.
se ohjaa välttämään luontohaittojen tuottamista.	keino jättää miettimättä tapoja välttää rakentamista.
ihmiset hyödyntävät/rakentavat kuitenkin.	se ei tuo takaisin lähiluontoa.
	luontoa ei ole helposti korvattavissa.

Kokemus rakentamisen välttämättömyydestä ja kaupungistumisen vääjäämättömyydestä olivat usealle haastateltavalle syitä, joiden vuoksi ekologista kompensaatiota kannatettiin (taulukko 5). Koska ihmiset hyödynsivät luontoa, tarvitsivat koteja ja rakensivat, oli luonnolle annettava taloudellinen arvo haastattelemalleni polkujuoksijan mukaan ehdottaman hyvä asia. Pari ekologiseen kompensaatioon enemmän tutustunutta haastateltavaa korosti kompensaation ohjausvaikutuksen merkitystä. Heidän mielestään kompensaatiossa tärkeintä on se, että se ohjaisi lievennyshierarkian käyttöön ja välttämään tarpeetonta rakentamista.

(M)un mielestä se (ekologinen kompensaatio) on kyllä tosi hyvä, koska kaavoitus tietysti aina tekee uusia rakennuspaikkoja ja niitä kuuluukin tehdä ja jos sitä pystytään huomioimaan jo siinä kaavoitusvaiheessa, jos jonkin verran, että jo olemassa olevaa luontoa ei tuhottaisi täysin siinä. Niin kyllähän se aina vaan kuulostaa hyvältä. Ja tietysti jos sitä saataisiin niin kun periaatteessa tasattua täysin niin että se haitta ei olisi minkään suuruinen niin aina parempi. A4

Kyllä mä näen siinä sen hyvänä, että sitä kompensaatiota mietitään. Ehkä se sitten tuo just sen kustannuksen siitä, että otetaan joku uus alue rakennettavaksi niin todellisemmaksi sitten sille, että ruvetaan edes miettimään, että onko meillä nyt muita vaihtoehtoja, kun ottaa tää uus alue tästä tai muuta. H2

Vaikka haastateltavat pitivät ajatusta ekologisesta kompensaatiosta hyvänä, suhtautuivat he varauksellisesti kompensaation toteutukseen. Kompensaatiossa nähtiin viherpesun riski, minkä lisäksi etenkin luonnonsuojelujärjestö pelkäsi, että kompensaatio on keino jättää miettimättä tapoja välttää rakentamista. Kompensaatiosta pelättiin tulevan keino, jolla viestitään ympäristön kannalta paremmasta toiminnasta ilman totuuspohjaa. Pelko viherpesusta saattoi osalla haastateluista kummuta päästökompensaation väärinkäytöksistä ja heikosta valvonnasta, jolla yksi haastateltava perustelikin ekologiseen kompensaatioon kohdistamaa epäilyään.

H1: Ihan hyvä että mietitään, mutta en sillei konkreettisesti osaa. Että onko (ekologinen kompensatio) vähän sama kuin lentokompensatio? (...)

A: Mitä sää ajattelet sitten siitä lentokompensatiosta?

H1: Antaako se sitten ihmisille vaan pikkaisen paremman omantunnon tuottaa sitä hiilidioksidia. En tiedä, että meneekö se sitten oikeasti, mutta jos se ees osa kohdentuu oikein niin. A5

Niin se on se tasapainoilu itsellänikin, että juu se kuulostaa hyvältä niin, miten se soveltuisi tähän, niin se onkin kiinnostavaa. Enkä halua tyrmätä kompensatiota mitenkään työkaluna, mutta miten välttää se, ettei sillä siloitella, että se antaa luvan olla tekemättä jotain systeemisiä muutoksia. J3H2

Asukkaiden näkökulmasta ekologista kompensatiota ei pidetty myöskään ratkaisuna oman lähimetsän menetykseen, mikä lisäsi epäluuloa kompensatiota kohtaan. Hyvitysalueen koettiin olevan liian kaukana, jotta siitä pystyisi tulemaan rakennettavan alueen kaltainen arkinen ja läheinen paikka. Paikallisen asukkaan mielipide vahvistaa ajatusta siitä, että lähimetsän katoaminen ei ole asukkaille korvattavissa, mikäli se tapahtuu hankealueen ulkopuolella.

Se on tietenkin tietyllä tavalla, että jos tästä lähtee sitä hyvää luontoa tai semmoista kaunista koskemattomaa luontoa niin, että jos se kompensoidaan niin kun jossain muualla niin eihän se sitä takaisin tuo, arvoa tai niin. Että ihan hyvä ajatus, mutta kun sitten se on taas niin varmaan helpostikin se, että mää olisin halunnut, että toi olisi säilynyt koskemattomana. A2

Osalle haastateltavista epäluuloa ekologiseen kompensatioon lisäsi myös epävarmuus siitä, että rakentamisessa katoavaa luontoa voisi kompensoimalla tuoda takaisin. Ihmisen kykyä tuottaa korvaavia kohteita epäiltiin tai luonto pidettiin yleensä korvaamattomissa olevana asiana.

H1: Tavallaan tämmönen kompensatio on vähän teennäistä, jos luonnon kannalta ajatellaan ei käyttäjien kannalta, se on eri asia, mutta luonnon kannalta.

H2: Hehtaarit häviää eikä ne maat kasva toisaalla takaisin. Ajatushan siinä varmaan on se, että jätetään sitten paremmin rauhaan. J2

Ekologiseen kompensatioon suhtautumiseen vaikutti myös se, miten ekologinen kompensatio tultaisiin käytännössä toteuttamaan. Erityisesti järjestöille ratkaisevaa oman kannan muodostamisessa oli, painotetaanko kompensatiossa suojelua vai ennallistamista. Molempien järjestöjen suhtautuminen suojeluun oli varauksellinen. Luonnonsuojelujärjestöstä yksinomaan suojeluun perustuva kompensatio ei ole oikea ratkaisu rakentamisen haittojen hyvittämiseen. He kritisoivat suojelua siitä, ettei sillä tuoteta lisää luontoarvoja kadonneiden tilalle.

(J)os jostakin rakennetaan ja sitten olemassa oleva vanha metsä suojellaan. Niin se suojelu ei ole kompensatiota, koska siinä ei luoda mitään uutta. Että kun on kaksi hienoa vanhaa metsää, toinen tuhotaan ja toinen suojellaan, niin sitten on vain yksi metsä. Niin se suojelu ei ole kompensatiota Syken tutkijoiden mukaan.

J3H2

Ulkoilu- ja liikuntajärjestöä huoletti, rajoittaako suojele kompensatiokeinona virkistyskäyttöä. Heille tärkeitä kysymyksiä olivat, millainen kaavamerkintä hyvitysalueella tulisi olemaan ja sallitaanko alueella retkeilyreitit. Tiukan suojelealueen he kokivat niin virkistyskäytön, ihmisten luontosuhteen kuin myös suojeletavien luontoarvojen uhkana. Pelkona tiukalla suojelealueella oli heidän mukaansa se, että ihmiset lähtevät reittien ja niiden ylläpidon puutteessa retkeilemään ja muodostamaan polkuja alueelle hallitsemattomasti, mikä vaurioittaa suojeletua kohdetta. Esimerkkinä tästä he toivat esille Karhuvuoren luonnonsuojelealueen, jossa reiteille kaatuneita puita ei ollut saanut sahata ja ihmiset ovat puut kiertääkseen muodostaneet useita maastossa risteileviä reittejä. Toisaalta järjestö ei kokenut suojeleluu huonona kompensatiokeinona, mikäli se ei estä reittien vetämistä ja ylläpitämistä.

H1: Mitä se sitten tarkoittaa se kompensatioalue, niin kun säkin sanoit, että se on vähän niin kun vielä minkälaiset säännökset siihen tulee liikkumisen kannalta.

A: Niin et just se vaikuttaa sitten siihen teidän käyttöön, että minkä tyyppinen se merkintä, että onko se suojelealue?

H2: Juuri näin, kyllä se vaikuttaa ja muun muassa sellaisiin asioihin, kun me ollaan mietitty näitä lumikenkä-, patikkapolku, maastopyöräilyreittejä, myöskin talvipyöräilyreittejä, mikä me voitais ehkä pitää yllä, mutta sitten pitää miettiä, että missä päin sitä voi tehdä. J2

H2: Näissä, näissä kansallispuistoissa. Että nehan on just samanlaiset, että ne on suojeletu, mutta siellä saa sienestää, kalastaa ja ajaa polkupyörällä ja hiihtää ja tässähän olisi ihan samanlainen idea silloin, että jos se jotenkin onnistutaan järjestämään niin, että siellä kulkee hiihtolatu, tämmönen polku. J2H2

Toisin kuin ulkoilujärjestö pari muuta haastateltavaa eivät kokeneet suojeleluu virkistyskäyttöä rajoittavana vaan pikemmin turvaavana. Haastattelua täydentävässä sähköpostissa paikallinen asukas kertoi siirtyvänsä mahdolliselle hyvitysalueelle sienestämään siksi, että tietäisi sen olevan turvassa rakentamiselta. Toinen haastateltava puolestaan mainitsi ihanteelliseksi tilanteen, jossa oma lähimetsä olisi päätetty suojelella hyvitysalueena.

Suojeleluu pysyvyyteen kiinnitettiin haastateluuissa muutenkin huomiota. Vaikka luonnonsuojeleluujärjestö piti ainoastaan suojeleluuun perustuvaa kompensatiota riittämättömänä, yhdistettynä luontoarvojen tuottamiseen sitä pidettiin välttämättömänä. Hyvitysalueen suojelelusta ja pysyvyydestä oltiin kiinnostuneita myös muiden haastateltavien keskuudessa. Suojelelusta toivottiin vakuutta alueen koskemattomuudelle.

Se ei kyllä tosiaan että, jos siellä nyt vaikka tuonne Taka-Keljoon joku suojelealue tulee niin sitten se kanssa pysyisi semmoisena, kun tuntuu, että nykytrendi on sellainen, että ei suojelealueetkaan ole turvassa, että sinne pitäisi joku kaivos äkkiä saada tai jotain muuta. No ei tokikaan näin lähellä keskustaa varmaan ole tulossa, mutta kuitenkin näin ajatuksena. Että ei vaan tehtäisi turhaa työtä.

A4

Ne haastateltavat, joiden kanssa ennallistaminen tuli puheeksi, pitivät myös sitä mahdollisena hyvityskeinona. Toisin kuin suojeleminen ennallistaminen oli luonnonsuojelujärjestön mielestä lisäinen ja siksi suojeleminen hyväksyttävämpi kompensointikeino. Ennallistamiseen liitettiin kuitenkin riskejä kuten sopivan ennallistettavan alueen löytäminen, hankaluus tuottaa luontoarvoja sekä ennallistamisen aikaviive. Haastateltava luonnonsuojelujärjestöstä pohti myös sitä, milloin voidaan oikeasti puhua ennallistamisesta ja arveli esimerkiksi hakkuuaukeiden metsittyvän ilman ihmistäkin. Yhdelle haastateltavalle myös jo olemassa olevien luonnonsuojelualueiden ylläpitäminen ja hoitaminen näyttöäytyi hyväksyttävänä kompensatiokeinona.

Ekologisen kompensaation toteuttamisesta puhuttaessa nousi esille myös luontoarvovastaavuus. Haastateltava, jolle hyvitysalue oli ennestään vieras, mietti, olisiko se luontoarvoiltaan yhtä hyvä vai parempi kuin hankealue. Alueen ennestään tunteva piti alueita keskenään hyvin samanlaisina, mutta epäili, ettei yhtä hyvään vastaavuuteen päästäisi kaikissa hankkeissa. Myös muut epäilivät, etteivät haitta ja hyvitysalueet ole aina, jos koskaan, keskenään identtisiä. Toisaalta yksi haastateltava arveli, ettei täyteen luontoarvovastaavuuteen tarvitsisi pyrkiä, jos ennallistamalla olisi mahdollista tuottaa ja kunnostaa ennestään huonossa kunnossa olevia elinympäristöjä. Mahdollisimman vastaavan kohteen löytämistä pidettiin tärkeänä, koska sen nähtiin estävän epäjätkävyyden syntymistä luonnon monimuotoisuuden suojelemaan sekä tuovan hankkeen kustannukset luonnolle paremmin esille.

Ja sitten se, että kompensaatio ihan oikeasti olisi luonnonkannalta, luonto edellä ja luontoarvot edellä ja monimuotoisuus edellä ja sillai. Että se ei ole vaan, että no sata hehtaaria nyt kun rakennetaan niin sata hehtaaria tuosta noin, vaan että se olisi oikeasti mietitty, että siellä olisi ne kosteikot ja suoalueet tai vanhat metsät. H1

Joo mut sillei kyllä mä näkisin, että se olisi sillei ihan reilua, että se olisi semmoista maastoa mitä sitten käytetään, niin sitten sitä myöskin sitä sitten säästettäisiin eikä otettaisi mitään suota tilalle, jos hakataan jotain metsää tai muuta vastaavaa, että niin kun mahdollisimman samantyyppistä. H2

Luontoarvovastaavuuden ohella haastateltavat toivoivat ekologisesta kompensaatiosta toimea, joka velvoitetaan jokaiselta hankkeelta. Parissa haastattelussa haastateltavat esittivät kysymyksiä muista Kauramäen alueen kaavoista ja ekologisen kompensaation toteuttamisesta niissä. Vaikka se, ettei muiden alueiden rakentamista kompensoida, harmitti osaa haastateltavia, he myös pitivät tärkeänä, että jostain on aloitettu. Osa haastateltavista toivoi ekologista kompensaatiota jatkossa toteutettavan säännöllisesti kaavoituksessa.

Mutta se on mahtavaa, että jos oikeasti saadaan joku laskentamalli sille kompensaatiolle ja siitä tulisi normi, että se vaaditaan. H1

Myös hyvitysalueen sijainti Taka-Keljon – Hanhiperän -alueella vaikutti siihen, mitä haastateltavat ajattelivat Kauramäen ekologisesta kompensaatiosta. Haastattelemani kolme asukasta, maastopyöräilijä ja ulkoilujärjestö kertoi

käyttävänsä jo Taka-Keljon aluetta, minkä lisäksi alue oli selvästi tuttu myös polkujuoksujen vetäjälle. Haastateltavat kertoivat käyttävänsä aluetta mm. kävelyyn, hiihtämiseen ja pyöräilyyn. Asukkailla hyvitysalueen käyttö oli kuitenkin hyvin satunnaista verrattuna hankealueeseen, kun taas maastopyöräilyn harrastaja kertoi käyttävänsä aluetta yhtä paljon kuin Kauramäen hankealuetta.

Asukkaat eivät myöskään arvelleet lisäävänsä hyvitysalueen käyttöä yhtä selvästi kuin haastattelemani ulkoilijat ja ulkoilujärjestö (taulukko 6). He kokivat hyvitysalueen sijaitsevan sen verran kaukana, ettei arkinen ulkoilu kuten koiran ulkoilutus siirtyisi sinne vaan jatkuisi hankealueella sen muuttumisesta huolimatta. Myös kokemus hankealueen riittävydestä omaan arkiulkoiluun vähensi tarvetta siirtyä hyvitysalueelle. Tilaa ja yhtenäisiä metsäalueita toivoneet maastopyöräilijä, polkujuoksija ja sienestäjä pitivät muita asukkaita todennäköisempänä hankealueen käytön vähentämistä ja hyvitysalueen käytön lisäämistä.

Taulukko 6. Erilaisten haastateltavien (asukkaat, ulkoilijat ja ulkoilujärjestön) ajatukset hyvitysalueen käytön lisäämisestä hankealueen rakentamisen jälkeen sekä hyvitysalueen käytön esteet ja käyttöä edistävät tekijät.

Haastateltava	Lisääkö alueen käyttöä?	Käytön esteet	Käyttöä edistävät tekijät
Asukkaat	Ei/Ehkä	Epätietoisuus vastaavuudesta Mustankorkean hajut Liian kaukana Hankealue riittävä itselle	Suojelu, tieto että alue säilyy Hyvitysalueen kytkeytyminen jo olemassa oleviin suojelualueisiin
Ulkoilijat	Kyllä	Soisuus Ei niin yhtenäinen Hakkuuaukot	Hyvä vastaavuus, Hienot metsät Polut, Ladut
Jyväskylän Latu	Kyllä	Ronsuntaipaleen tien turvattomuus Mustankorkean hajut Rajoittava suojelustatus	Hyvä vastaavuus, Polut, Ladut

Samalla paikallistiedon ja tunnesiteen puuttuminen saattoi olla hyvitysalueen käytön epävarmuutta lisäävä tekijä. Asukkaat eivät välttämättä vielä tieneet, olisiko alueella arvoja, jotka korvaisivat hankealueen

menettämistä, mikä tuli hyvin esille asukkaan arvellessa hyvitysalueen käytön riippuvan siitä, olisiko siellä sieniä.

Etäisyyden lisäksi muita haastateltavien mainitsevia esteitä hyvitysalueen käytölle oli Mustankorkean jätekeskuksen hajuhaitat ja Ronsuntaipaleentien turvattomuus. Haastattelemani asukas piti hajuhaittoja niin huomattavina, ettei uskonut minkään luontopolun tai muun vetovoimatekijän saavan häntä lisäämään alueen käyttöä. Etenkin ulkoilujärjestölle turvallinen siirtyminen Ladun Majalta hyvitysalueelle oli tärkeä. Nykyään Ladun Majalta pääsee Ronsuntaipaleentien ali alikulkutunnelia pitkin, joka on talvisin hiihtäjien käytössä. Järjestön mukaan tien ylittämiseen tarvittaisiin kuitenkin myös muita ratkaisuja kuten silta, jotta hyvitysalueelle olisi talvella turvallista siirtyä myös pyörällä, kävellen ja lumikengillä.

Hyvitysalueen käyttöön siirtymistä edistäviä tekijöitä olivat sen sijaan tieto alueen säästymisestä, alueella oleva hyvä polku- ja latuverkosto sekä hienot metsät (taulukko 6). Haastattelemani lintuharrastaja arvosti myös sitä, jos hyvitysalue kytkeytyisi alueen aiempiin suojelualueisiin. Hyvitysalueita käyttämään siirtyvät ulkoilijat ja ulkoilujärjestö kokivat hanke- ja hyvitysalueen vastaavan toiminnallisuudeltaan hyvin toisiaan. Myös hyvitysalueella on paljon polkuja sekä laaja kaupungin pitämä latuverkosto. Maisemallisesti hyvitysalueita pidettiin jopa parempina kuin hankealuetta siellä olevien vanhempien jopa "aarniometsäisiksi" luonnehdittujen metsäsirpaleiden vuoksi. Vaikka hyvitysalueellakin oli haastateltavien mukaan hakkuuaukkoja, soisempia ja märempiä heikosti kuljettavia kohtia eikä alue ollut täysin yhtenäinen, arvelivat harrastajat ja ulkoilujärjestö alueen sopivan hyvin toimintaansa. Polkujuoksujen vetäjä arveli alueelta löytyvän hyviä 4-10 km mittaisia lenkkejä.

Haastateltavista ainoastaan luonnonsuojelujärjestöllä ei ollut hyvitysalueen sijaintiin ja käyttöön mitään sanottavaa. Koska he asuivat muualla Jyväskylässä eikä alue kosketanut heitä lähivirkistysalueena, ei hyvitys- ja hankealueen välisellä etäisyydellä ollut heille merkitystä. Heidän näkökulmastaan mielenkiintoisempi ja tärkeämpiä kysymyksiä olivat, millainen hyvitysalue alue on ja miten hyvitys on toteutettu, kuin missä se sijaitsee.

Hyvitysalueen toiminnallisuuden parantaminen oli tärkeä aihe paikalliselle ulkoilujärjestölle. He kertoivat haastattelun aikana Jyväskylän kaupungin luontoliikuntaohjelmassa 2020 mainitusta Taka-Keljon -hankeesta, joka on Jyväskylän kaupungin liikuntatoimen vetämä ja Muuramen kunnan ja Metsähallituksen kanssa yhteistyössä toteutettava hanke. Ulkoilujärjestö näki Taka-Keljon -luontoliikunta- ja Kauramäen ekologisen kompensaaionpilottihankkeiden kytkeytyvän selvästi toisiinsa hyvitysalueen kautta.

Kauramäen hankealueella menetettäviä reittejä voisi yhdistyksen haastattelun perusteella hyvittää Taka-Keljon alueella liikuntatoimen Taka-Keljo -hankkeen avulla. Hankkeessa on järjestön mukaan tarkoitus perustaa hyvitysalueelle lyhyitä parin päivän mittaisia vaellusreittejä, joiden varrella olisi mahdollista pysähtyä ja yöpyä laavuilla ja nuotiopaikoilla. Järjestö piti tärkeänä hankealueella menetettävien reittien korvaamista samankaltaisilla reiteillä.

Mahdollisuus merkitä alueelle patikkapolkua vastaava retkireitti oli järjestölle tärkeä. He arvelivat Taka-Keljon hankkeen lisäävän myös alueen kiinnostusta kokemattomampien retkeilijöiden keskuudessa, mikä lisäisi opasteiden ja merkittyjen reittien tarvetta entisestään. Reitit järjestö kertoi suunnittelevansa jo alueella olemassa olevia polkuja ja hiekkateitä hyödyntäen. Reittien merkitseminen vaati järjestön mukaan kuitenkin lupaa, joka hyvitysalueella voi yksityisten maanomistajien vuoksi olla paikoin haastavaa.

Meidän kannalta se on tärkeää, että siellä pysyy mahdollisuus tehdä näitä tämmöisiä patikkapolkua ja hiihtolatua ja maastosuunnistaa ja mitä nyt onkaan. Ja jotain MOBO-suunnistusta ja jotain sen tyyppisiä toimintoja. J2H2

Muilla haastateltavilla ei ollut yhtä selkeitä näkemyksiä hyvitysalueen toiminnallisuuden parantamisesta. Polkujuoksulenkkien vetäjälle toiminnallisuuden parantaminen ei ollut niin tärkeää, sillä hyvitysalueella on jo harrastuksen vaatimat puitteet; polut ja sitä ympäröivä metsä. Toisaalta paikallinen asukas arveli, että hyvitysalueelle voisi tuoda yleistä retkeilyä parantavaa infraa kuten pitkospuita, jotka olisivat kaupunkilaisten käytössä laajalti.

Tarve korvaaville reiteille on ulkoilujärjestön mukaan heti rakentamisen alkaessa, jolloin reittien suunnittelu pitäisi voida aloittaa hyvissä ajoin ennen rakentamista. Koska esimerkiksi patikkapolku mutkittellee usealla Kauramäkeen kaavoitetulla alueella eikä ainoastaan kompensatiopilottiin tarkoitettulla Kauramäki III-IV -alueella, olisi järjestön kannalta parempi, mikäli he voisivat etsiä korvaavat reitit hyvitysalueelta jo muiden kaava-alueiden, Kauramäki II ja Ylämyllyjärvi II, rakentamisen alkaessa.

Se (tarve korvaavien reittien suunnittelulle) on hyvin nopeasti ja tavallaan sillä tavalla, että jo, käytän sanaa etukäteen, et me päästäs tavallaan siihen suunnittelemaan, että miten ne vois mennä ja kulkea siellä, että mitä polkuja me voitais sieltä käyttää ja ratkoo ihan näitä tavallaan näitä käytännön ongelmia. J2H1

Varhainen tieto rakentamisen ulkopuolelle jäävistä hyvitysalueista oli myös Kauramäkeen juuri muuttaneelle asukkaalle tärkeä. Hän arveli, että tiedon avulla kaupunkilaiset voisivat keskittää virkistyskäyttöä turvassa oleville alueille ja välttää kiintymisen alueisiin, jotka tullaan rakentamaan. Toisaalta jo omaan sienipaikkaan kiintyneenä, hän kertoi luopuvansa alueen käytöstä vasta, kun se on rakentamisen seurauksena välttämätöntä.

Se on niin kuitenkin. Kaikki, jotka esimerkiksi luonnossa liikkuu ja sieniä kerää, niin sitten tietää, että kyllähän se nyt harmittaa, jos se täydellinen sienispotti on lähtenyt siitä sitten. Ja siinä olisi hyvä tietää jotain alueita suurin piirtein, että mennä mieluummin sitten vaikka sellaiselle alueelle, johon ei ole mitään kaavoitettu. A1

3.4 Osallistaminen ekologisen kompensaation yhteydessä

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että kaavoituksessa ja kaupungin kehittämisessä pitäisi tiedottaa, kuulla ja osallistaa kaupunkilaisia. Paikallisten asukkaiden osallistamista pidettiin tärkeänä, sillä heillä ajateltiin olevan arvokasta paikallistuntemusta sekä voimakkaitakin ajansaatossa syntyneitä tunnesiteitä hankealueen paikkoihin. Osallistamisessa toivottiin kaupungilta aitoa kiinnostusta asukkaita kohtaan. Haastattelemani polkujuoksija ja luonnonsuojelujärjestö kannustivat kaupunkia jalkautumaan alueille ja kysymään suoraan alueen asukkailta, mitkä ovat heille tärkeitä paikkoja.

No tässä on semmoinenkin, että asukkailla on aikapaljon sitä sellaista hiljaista tietoa, mitä niin kun kertyy vuosi kymmenien aikaan, kun he asuu siellä alueella. Niin ehkä myös sitä, että onhan nää kuulemiset, niin musta tuntuu, että tavoittaako ne aina sitten kaikkia. Että joku sellainen, että hei että kertokaa, mikä tässä teidän lähimetsässä on se juttu, mikä on teille tärkeä maisema tai tärkeä paikka, jotenkin semmoinen, että silloin se ihminenkin tulisi kuulluksi, että he tässä me ollaan leikitty lasten kanssa ne on kasvanut tässä metsikössä ja se on heille tärkeä. Ja sitten jotenkin, että jos siihen sitten kohdistuu jotain rakentamista painetta niin miten sen sitten eihän niitä lähialueita ihan tuosta vaan uusia tuu, että nää on hyvin sellaisia tunnepitoisia asioita, mitä on.

H1

Yksi keino asukkaiden parempaan huomioimiseen oli luonnonsuojelujärjestön mukaan osallistamisen aikaistaminen. Osallistamisen vaikuttavuus koettaisiin parempana, jos asukkaat pääsisivät sanomaan mielipiteensä ajoissa eivätkä vain kommentoimaan valmiiksi suunniteltua kaavaa. Samalla kaupungilta säästyisi aikaa ja energiaa, kun kaavaprosessin hyväksyttävyyden kasvaksi eikä valituksia tulisi niin paljon. Luonnonsuojelujärjestö toivoi myös, että kaupunkilaiset otettaisiin jo yleisemmän tason suunnitteluun mukaan siten, että he pääsisivät ottamaan kantaa siihen, miten kaavoitettavat asuinalueet sijoitetaan kaupunkiin. Kaikille haasteltaville jatkuva osallistuminen ja keskustelu ei kuitenkaan ollut yhtä tärkeää, vaan esimerkiksi haastattelemani asukas piti tärkeämpänä saavutettavaa tiedottamista sekä sitä, että yhteydenottaminen ja tarkennusten kysyminen kaupungilta olisi tarvittaessa mahdollista.

3.4.1 Selkeän tiedottamisen merkitys

Tiedottaminen korostui ekologisesta kompensaatiosta keskusteltaessa ja sitä pidettiin yhdessä valvonnan kanssa keinona vähentää ekologiseen kompensaatioon liittyviä epäluuloja. Kauramäkeen muuttanut asukas ja luonnonsuojelujärjestö korostivat lievennyshierarkian noudattamista ja välttämisen osoittamista. Luonnonsuojelujärjestö piti tärkeänä sitä, että kaupunki pystyisi perustelemaan rakentamisen ja osoittamaan välttämisen nykyistä paremmin. Ilman konkreettista osoitusta välttämisestä väite jäi haastateltavan mukaan ”hyväntahtoiseksi sanahelinäksi” ja teki kompensaatiosta viherpesua.

Et sillä tavalla mä tän näen kaikkein vaikeimpana, että se tekee hyvin herkästi viherpesua tästä kompensatiosta, kun jos ei välttämistä ikään kuin osoiteta. J3H2

Samalla haastateltavat näkivät ekologisesta kompensatiosta tiedottamisen ehtona siitä käytävään keskusteluun osallistumiselle ja oman mielipiteen muodostamiselle ja ilmaisemiselle. Haastattelemani asukas ajatteli avoimen tiedotuksen helpottavan myös kaupungin osallistamisprosessia, kun asukkailla olisi tietopohjaa ajatuksilleen. Myös järjestöt painottivat tarvetta kaupungin suunnalta tulevalle tarkennukselle siitä, mitä kompensatiolla tarkoitetaan ja kokivat tiedottamien ensisijaisen tärkeänä omalle osallistumiselle.

Mä näkisin näin, että tavallaan kaupungin pitäisi jotenkin informoida meitä, että me voitais ottaa kantaa. Me ei voida lähteä ottamaan kantaa esimerkiksi tämän perusteella. J2H1

A: Miten sää ajattelet, että ekologista kompensatiota sitten pitäisi käsitellä näiden asukkaiden ja viheralueen käyttäjien kanssa?

H1: Niin, se voi olla, varmaan pitäisi kertoa ensin, mitä se on, että se on vähän vierasta kaikille. A2

Haastateltavien lähtökohdat keskustella ekologisesta kompensatiosta olivat hyvin erilaiset. Toisaalta luonnonsuojelujärjestö sekä haastattelemani harrastajat olivat kuulleet aiheesta aiemmin ja perehtyneet siihen syvemmin kuin alueen asukkaat. Osa haastateltavista mielsikin kompensatioiden perusidean selväksi: kun jossakin rakennetaan, niin toisaalla tulisi korvata rakentamisessa menetettyjä luontoarvoja. Yksi asukas kuitenkin mielsi perusperiaatteenkin hankalaksi ja koki sen olevan kaukana käytännöstä. Toisaalta ekologisen kompensatioiden vieraus tuli esille myös siten, että haastateltavat liittivät siihen päästökompensointiin kuten hiilen sidonnan laskemisen.

Haastateltaville epäselviksi jääneet asiat niin kompensatioon kuin Kauramäen kaavoitukseen liittyen tulivatkin esille haastattelujen aikana tehtyjen tarkentavien kysymysten muodossa. Kysymykset koskivat kaavoituksen aikataulua, alueelle kaavoitettujen asuntojen määrää ja asuinrakentamismuotoa. Haastateltavia kiinnosti myös, miten alueen luontoarvot oli kartoitettu ja kaavoitus tehty. Kauramäen ekologisesta kompensatiosta he halusivat tietää, miten se tullaan käytännössä toteuttamaan, olisiko kompensointi suojelua, missä hyvitys tarkalleen tulisi olemaan, entä voisiko ekologinen kompensatio vielä johtaa tilanteeseen, jossa luontohaitan suuren hinnan vuoksi päädytäänkin rakennushankkeen hylkäämiseen. Haastateltavat mieltivät myös, onko ekologinen kompensatio verrattavissa päästökompensointiin, entä onko sitä jo toteutettu muissa kaupungeissa.

Kauramäen kompensatiopilottihankkeesta keskustelua hankaloitti terminologian sekavuus. Ensimmäisissä haastatteluissa käytin hankkeen havainnollistamisessa kaavakarttaa, jossa rakennettavaksi kaavoitettua Kauramäki III-IV -aluetta nimitettiin kompensatiopilottialueeksi (liite 4, kuva 1). Nimitys oli selvästi harhaanjohtava ja haastateltavat mielsivät kompensatiopilottialueeksi nimetyn alueen muiden rakennettujen kaavojen

Kauramäki II:n ja Ylämyllyjärvi II:n hyvitysalueena. Kompensaatio sanana onkin synonyymi hyvitykselle. Myös se, että alueella oli yhtä aikaa rakenteilla ja suunnitteilla useampi eri kaava-alue, jotka olivat nimetty samankaltaisesti Kauramäki I, Kauramäki II ja Kauramäki III-IV, mutta joista vain osaa suunniteltiin kompensoitavaksi, teki kaavoittamisesta ja kompensoinnista keskustelusta paikoin haastavaa.

Niin ekologisen kompensaation periaatteen kuin myös alueella toteutetun välttämisen selventämisessä visualisoinnin merkitys korostui. Hankkeesta keskusteleminen helpottui, kun otin käyttöön rakennusten sijoittelua käsittelevän kartan (liite 4, kuva 2) ja kun haastateltavat olivat ennalta tutustuneet PowerPoint -esitykseen (NNLC 2022b). Haastattelemani polkujuoksija kehui luontoarvokarttaa (kuva 4) ja esitystä myös siitä, miten siinä perusteltiin rakennusten sijoittelua. Toisaalta kaikilla asukkailla ei ole samanlaisia valmiuksia ymmärtää karttoja, ja haastateltavienkin joukossa oli asukas, joka koki kartat itselle hankalaksi.

Toi oli mun mielestä ihan mahtava toi PowerPoint -diat, jotka jaoit. Että se on niin kun oikeasti semmoinen esitys, mikä varmaan aukaisisi aika monelle tätä koko hanketta ja sillai, että mitä se tarkoittaa. (...) Teemakartta esityksenä on tosi havainnollinen, että siellä on oikeasti niin kun käyty maastossa ja siellä on oikeasti merkitty karttaan ja siellä on tietyt suojarajat, mihin toi perustuu että ja miten värit on saatu noin. H1

3.4.2 Osallisena Kauramäen pilottihankkeessa

Kompensaatiopilottihanke koskee niin hankealuetta kuin hyvitysalueita käyttäviä paikallisia. Haastattelemistani asukkaista ja ulkoilijoista kuitenkin vain pari arveli itse osallistuvansa kaavoituskeskusteluun. Epävarmuus omista resursseista kuten ajasta, rakentamisen aiheuttaman haitan kokeminen vähäiseksi tai ettei alue ollut omaa ydinaluetta, olivat syitä osallistumatta jättämiseen. Samaan aikaan paikallisten osallistamista ja tiedottamista hankkeesta pidettiin kuitenkin tärkeänä ja heidän arveltiin olevan kiinnostuneita lähialueen tulevaisuudesta kuten yhdysladun kohtalosta. Hyvitysalueen ollessa lähellä, paikallisten arveltiin olevan myös kiinnostuneita siellä tehtävistä toimista.

Tietenkin, jos se kompensaatio on niin kun nyt on suunniteltu, että se on suht lähellä niin, että varmasti sekin kiinnostaisi, että mitä se sitten oikeastaan tarkoittaa ottaen olisi. Kyllä mä uskon, että se varmasti kiinnostaa, että mitä tehdään siinä Taka-Keljon puolella, mitkä ne on ne toimet. A2

Järjestöistä sekä luonnonsuojelujärjestö että Jyväskylän Latu olivat kiinnostuneita hankkeen seuraamisesta. Jyväskylän Latu toivoi pääsevänsä myös osallistumaan hyvitysalueen suunnitteluun ja voivansa jatkaa aiempaan tapaan yhteistyötä ja suunnittelua kaupungin kanssa. Yhteistyön kehittämiseksi järjestö kuitenkin toivoi, että kaupungin sisäinen viestintä ja yhteistyö paranisi. He pitivät nykyisen yhteistyön kannalta ongelmallisena sitä, etteivät liikunta-, ympäristötoimi, metsäosasto ja kaavoituspuoli keskustele keskenään.

Keskustelun parantamista he pitivät erityisen tärkeänä hyvitysalueen kannalta, jossa yhdistyi kompensatiopilottihankkeen tavoitteet Kauramäen rakentamisen luontohaittojen kompensoinnista, liikuntatoimen vetämä Taka-Keljon - luontoliikuntahanke sekä metsäosaston omat suunnitelmat. Käytännön ratkaisuna he näkivät kompensatiopilottihankkeelle nimitettävän koordinaattorin ja osastojen yhteiset suunnittelupalaverit alueen kehittämisestä. Itse järjestö toivoi voivansa kommunikoida koordinaattorin kanssa, jolloin heidän ei tarvitsisi olla jokaiseen osastoon erikseen yhteydessä.

H2: Että sitten olisi joku tämmöinen, kaupungin toimestahan se pitää ollakin, joku yhteispalaveri. Voi ollakin, minä en tiedä onko, voi hyvin olla, että sellaisia on, mutta että yhdessä yrittäisivät. (...) Niin että jollakin tavalla semmonen toivomus pitäis ehdottomasti olla, että näitä katsotaan päällekkäin.

H1: Kyllä siellä pitäis olla koordinaattori kaupungilla tälle asialle. Se me ollaan selkeesti huomattu se ongelma, että jokainen osasto toimii, välillä ne ei tiedä, mitä toinen tekee. Se ulkopuolista joskus vähän naurattaa. J2

Yhteistyön hyvitysalueen käytön suhteen Jyväskylän Latu toivoi alkavan mahdollisimman varhain. Mitä aikaisemmin he tietäisivät Kauramäen alueen käytöstä ja voisivat siirtää tuhoutuvat reitit kaava-alueelta toiselle tai hyvitysalueelle, sitä paremmin he pystyisivät välttämään rakentamisen seurauksena syntyvän katkon reittien käytössä.

4 TULOSTEN TARKASTELU

4.1 Viheralueen käyttäjien kokemus ekologisesta kompensatiosta

Haastateltavat suhtautuivat ekologisen kompensaation perusideaan; siihen, että rakentamisesta välttämisestä ja lieventämisestä huolimatta syntyvä luontohaitta hyvitetään toisaalla; enimmäkseen myönteisesti. Vastaavia havaintoja luonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden hyvityksen hyväksyttävyydestä on tehty Ruotsissa (Cole ym. 2022), uhanalaisten lintujen elinympäristön hyvityksessä Australiassa (Rogers & Burton 2017), asuinrakentamisen hyvittämisestä metsityksellä Isossa-Britanniassa (Scholte ym. 2016) sekä kosteikkojen hyvittämisestä Yhdysvalloissa (Bauer ym. 2004). Näissä tutkimuksissa kompensatio on kuitenkin koskenut hypoteettista tilannetta. Sen sijaan tilanteissa, joissa rakentaminen on jo toteutettu (Apostolopoulou 2019; NNLC 2022a) kompensaation hyväksyttävyys on ollut heikompaa. Kauramäen tapauksessa, jossa rakentamista ei ollut vielä tehty ja kompensatiokin oli vasta suunnitteilla, haastateltavat suhtautuivat avoimen kiinnostuneesti aiheeseen.

Syy pitää kompensatiota tarpeellisena kumpusi toisaalta siitä, että luonnosta välitettiin ja sen suojelemista pidettiin tärkeänä, toisaalta rakentamisen välttämättömyydestä. Karlsson & Edvarsson Björnberg (2020; 580-581) havaitsivat tieteellisessä kirjallisuudessa ekologista kompensatiota perusteltavan sillä, että rahallisen arvon antaminen luonnolle on paras tapa

suojella sen itseisarvoa. Sama ajatus heijastui myös osan haastateltavien ajatuksessa siitä, että Kauramäen kaltainen asuinrakentaminen nähtiin vääjäämättömänä, ja ekologinen kompensaatio taloudellisena ohjauskeinona haittojen vähentämiseen.

Toisaalta itse haitan aiheuttavan rakentamishankkeen hyväksyttävyydellä on huomattu olevan suora yhteys myös kompensaation hyväksyttävyyteen. Ne, joiden on havaittu vastustavan itse hanketta, ovat samalla suhtautuneet ekologiseen kompensaatioonkin kielteisemmin (Burton ym. 2016; Rogers & Burton 2017). Haastatteluaineistossani Kauramäen asuinrakentaminen näyttäytyi niin sosiaalisesti hyväksyttävänä kuin jo pidempään tiedossa olleena kehityssuuntana. Rakentamisen harmin lisäksi siinä nähtiin myös aluetta kehittäviä hyviä puolia. Rakentamisen hyväksyminen voikin olla merkittävä tekijä, joka selittää haastateltavien myönteisyyttä kompensaatiota kohtaan.

Ekologisen kompensaation vastaanotto ei ollut kuitenkaan yksiselitteisen myönteinen vaan sitä kohtaan oli myös epäluuloa. Aineistoni perusteella kompensaation kykyä estää luontokatoa käytännössä luontoa tuottamalla tai suojelemalla epäiltiin. Karlsson & Edvarsson Björnberg (2020, 581) ovat tunnistaneeet vastaavan argumentin siitä, ettei menetetyn luontoarvon tilalle saada koskaan täysin vastaavaa hyvitystä, koska luonnossa ei ole kahta identtistä kohdetta. Haastattelemani asukkaat, jotka olivat huolissaan hankealueelta katoavasta luonnosta, mutta joille hyvitysalueen luonto ei ollut hankealueen tavoin tuttu, olivat kiinnostuneita alueiden luontoarvovastaavuudesta. Karlsson & Edvarsson Björnberg (2020, 585) korostama vastaavuuden osoittaminen sekä joustojen selittäminen ovatkin tärkeitä kompensaation hyväksyttävyyden näkökulmasta.

Viheralueen käyttäjät voivat myös pitää ekologista kompensaatiota viherpesuna, jolla oikeutetaan viheralueiden rakentaminen. Ongelmana tämä on etenkin silloin, kun sivuutetaan lievennyshierarkian aiemmat portaavat ja sujuvoitetaan hanketta kompensaation avulla (Hohti ym. 2022, 30). Isossa-Britanniassa ekologinen kompensaatio on koettukin hanketta vastustavien keskuudessa sääntelyä purkavaksi ohituskaistaksi, jonka avulla voidaan rakentaa niille alueille, joihin se ei ole aiemmin ollut mahdollista (Apostolopoulou & Adams 2019, 218-219). Myös Lahden kaupungin Hytölän asuinalueen luontohaittojen jälkikäteen kompensointia kritisoitiin lisäisyyden ja varhaisen osallistamisen puutteesta ja nimitettiin viherpesuksi (NNLC 2022a). Kauramäen tapauksessa vastaavia syytöksiä ei esiintynyt, mutta laajemmassa yhteydessä viherpesu puhututti myös haastateltavia. Taustalla voi olla ekologisen kompensaation yhdistäminen hiili- ja päästökompensaatiohankkeisiin, joissa puutteet julkisessa raportoinnissa ja läpinäkyvytydessä ovat olleet ongelma (Finnwatch 2021, 104-105). Ekologiseen kompensaatioon liittyvää viherpesua on kuitenkin pyritty estämään uudessa luonnonsuojelulaissa ELY-keskusten viranomaisvarmennuksella (LSL 104§).

4.2 Viheralueen käyttäjälähtöisten arvojen huomioiminen läpi lievennyshierarkian

Siihen, miten viheralueen käyttäjät kokevat ekologisen kompensaation yksittäisen kompensaatiotapauksen yhteydessä, vaikuttaa se, miten kompensaatio tullaan toteuttamaan ja heidän näkökulmansa otetaan huomioon. Näin ollen toinen tutkimuskysymykseni, miten viheralueen käyttäjälähtöiset arvot tulisi huomioida hyvityksessä, voidaan nähdä kiinteästi ensimmäiseen kysymykseen vaikuttavana alakysymyksenä.

Haastateltavat eivät erottaneet omaa subjektiivista luontokokemusta alueelle antamastaan luontoarvosta. Kuten aiemmissa luonnossa kulkijoiden kokemuksia havainnoivissa tutkimuksissa (Asikainen 2011; Hankonen 2021) myös Kauramäen käyttäjien suhde alueeseen oli moninainen. Toisaalta haastateltavat olivat sen aktiivisia luoja muodostaessaan alueelle polkuja ja sanallistaessaan alueen arvoa, toisaalta luontokohtaukset ja -olosuhteet kuten linnut, punkit ja runsaslumisuus, vaikutti kokemusten ja merkitysten syntyyn. Luonnontilaisuus, luonnollisuus, rauhallisuus, metsäisyys ja luontohavainnot olivat kiinteä osa heidän luontokokemustaan ja merkityksellisiä paikkoja. Samojen piirteiden on havaittu myös aiemmassa tutkimuksessa määrittävän merkityksellisiä paikkoja (Tyrväinen ym. 2007; Ives ym. 2017). Myös alueen kuljettavuus, koko ja saavutettavuus olivat haastateltavien arvostamia piirteitä, jotka määrittävät viheralueiden käyttöä myös yleisemmin (Brown 2008; Fagerholm ym. 2021; Cole ym. 2022). Kauramäen arvo haastateltaville syntyi monesti näiden sekä muiden tekijöiden summana, ja vaihteli eri haastateltavien välillä. Ei voida niinkään puhua kollektiivisista käyttäjälähtöisistä arvoista vaan pikemmin alueen merkityksestä, joka on eri jokaiselle viheralueen käyttäjälle.

Haastateltavat toiveet siitä, miten viheralueiden merkitykset tulisi huomioida, kattoivat kaikki haastattelun pohjustuksessa esittämäni lievennyshierarkian vaiheet ja jakautuvat niin yleisesti koko kaupungin alueella, hanke- kuin myös hyvitysalueella toteutettaviin toimiin Hohti ym. 2022 mallin mukaisesti. Haittojen välttämiseksi ja lieventämiseksi esitetyt keinot olivat hyvin moninaisia ja toisinaan myös keskenään ristiriitaisia. Välttämisen merkitys korostui etenkin merkityksellisten paikkojen kohdalla, ja joidenkin tärkeiden paikkojen jääminen rakentamisen ulkopuolelle lievensi rakentamisesta haastateltaville koituvaa harmia. Paikkasidonnaisten merkitysten hyvittäminen onkin havaittu vaikeaksi (Scholte ym. 2016; NNLC 2022a), ja niiden tuhoamisen välttämistä on pidetty ensisijaisena keinona (NNLC 2022a).

Asukkaiden näkökulmasta, joille Kauramäen hankealue oli lähivirkistysalue ja jokapäiväisen ulkoilun kohde, hyvitysalue oli liian kaukana, vaikka hyvitysalueen etäisyys oli huomattavasti pienempi kuin esim. aiemmin toteutetussa Lahden pilotissa. Haastateltavien puheissa saavuttavaksi viheralueeksi kuvattiin aluetta, jolle on 100-200 metrin tai parin korttelin matka. Vastaava viheralueiden käyttäjien mieltymys nopeasti kävellen saavutettaviin alueisiin on havaittu myös muissa tutkimuksissa niin Suomessa kuin ulkomailla (Kienast ym. 2012; Fagerholm ym. 2021). Hyvitysalueiden löytäminen läheltä

hankealuetta on kuitenkin epäilty haasteelliseksi etenkin tiiviisti rakennetuissa kasvukeskuksissa, kun samoista maa-alueista kilpailevat monet eri maankäyttömuodot tai laadukasta hyvitykseen soveltuvaa alaa ei ole enää kunnan mailla jäljellä (Kalliolevo ym. 2021, 9; Tuomaala 2021, 46; Hohti ym. 2022, 17). Asukkaiden näkökulmasta välttämisen ja lieventämisen tarve korostuikin lähialueen saavutettavuuden takaamiseksi.

Kauramäen aluetta kauempaa käyttävien näkökulmasta hyvittäminen oli asukkaita selvemmin hyvä ratkaisu. Eri etäisyydellä kodista oleville viheralueille muodostuukin erilaisia rooleja lähivirkistys ja viikonloppujen retkikohteina (Maukonen 2018, 70, 77). Se perustuuko alueen merkitys viheralueen käyttäjälle lähivirkistykseen vai satunnaiseen käymiseen alueella, voi siis vaikuttaa välttämiseen ja hyvittämiseen suhtautumiseen. Toisaalta aineiston perusteella myös se, miten paljon tilaa ja millaisen ympäristön ulkoilijan toiminta hankealueella vaatii, vaikuttaa siihen, mikä lievennyshierarkian portaista on realistisin. Paljon tilaa vaativien toimintojen kuten maastopyöräilylle koituvia haittoja ei pystytä välttämään pienillä hankealueella jäävillä viheralueikäillä.

Tutkimuksessani haastateltavien pieni otanta ei kuitenkaan mahdollista eri käyttäjätyyppien välistä erottelua. Aineiston perusteella ei voida päätellä, että välttäminen olisi yksiselitteisesti paras ratkaisu merkityksellisten paikkojen hyvittämiseen asukkaille ja hyvittäminen mahdollista muille ulkoilijoille. Koska otantaani ei voida pitää kylläntyneenä, vaan uusien haastateltavien lisääminen aineistoon toisi yhä edelleen uusia näkökulmia, on tyypittelyyn perustuvat johtopäätökset mahdottomia (Tuomi & Sarajärvi 2018; 99-102). Eri toimijoiden näkökulman tutkiminen ja selvittäminen olisi kuitenkin tärkeä ja ajankohtainen jatkotutkimuksen aihe ekologisen kompensaation hyväksyttävyyden tutkimuksessa. Käsitys siitä, että merkityksellisiä paikkojen menetyksiä on vaikea hyvittää asukkaille, alkaa olla melko selvä (esim. Scholte ym. 2016; Griffiths 2020; NNLC 2022a). Samaan aikaan mahdollisuutta jakaa uudelleen ja parantaa viheralueiden saavutettavuutta yleisemmin koko kaupungin alueella ekologisen kompensaation avulla on pohdittu ja kehitelty (Karlsson & Edvarsson Björnberg 2020, 158; Nordström & Hammarlund 2021). Kaupunkilaisten näkökulmaa tähän ei ole kuitenkaan tietävästi selvitetty.

Samalla välttämisen osoittamista pidettiin ehtona ekologisen kompensaation uskottavuudelle etenkin luonnonsuojelujärjestön keskuudessa. Myös kuntien maankäyttöä varten ekologisen kompensaation toimintamallia kehittäneet asiantuntijat ovat korostaneet välttämisen osoittamista, jottei kompensaatiota pidetä maankäytön ja kaavoituksen mahdollistajana (Hohti 2022, 24). Kauramäen tapauksessa luontohaittoja on pyritty välttämään rakennusten sijoittelulla luontoarvot huomioiden (kuva 4). Se, onko tämä riittävä välttämisen taso viheralueen käyttäjän näkökulmasta, jäi haastattelujen valossa epäselväksi. Välttämisen osoittava kartta-aineisto oli käytössäni vasta kolmannesta haastattelusta lähtien (liite 4) eikä siitä ollut näin ollen taustoittamaan järjestöjen kanssa käytyä keskustelua. Luonnonsuojelujärjestön argumentoima välttäminen; rakentamisen vähentäminen, yhdistyi kuitenkin laajemmalla jo yleiskaavatasolla tapahtuvaan välttämiseen, eikä näin ollen olisi

ainoastaan rakennusten sijoittelua hankealueella luontoarvot huomioiden. Toisaalta osa haastateltavista oli tyytyväisiä siihen, että kartan mukaan aluetta ei tulnaisi hakkaamaan täysin ennen rakentamista, ja hankkeessa näin pyrittäisiin välttämään ylimääräistä luontohaittaa. Samalla kuitenkin alueella jo tehdyt hakkuut ja niiden suhde rakentamiseen mietitytti haastateltavia. Jos luontohaitta syntyy jo vuosia ennen rakentamisesta syntyneistä hakkuista, mutta kaavoituksen kompensoinnissa huomioidaan vain kiinteästi rakentamisaikana syntyneet luontohaitat, voi tulevien kompensoitotapauksissa ilmetä epäselvyyttä kunnan ja viheralueen käyttäjien välillä kompensoitavan luonnon lähtötasosta.

Välttämisen ja lieventämisen lisäksi se, miten ekologinen kompensoitio toteutetaan, ei ollut yhdentekevää. Sen lisäksi, että hyvitysalueella turvataan luonnon monimuotoisuutta, pidettiin sen saavutettavuutta ja tarjoamia luontokokemuksia tärkeänä kaupunkilaisille. Virkistyskäytön huomioimista hyvitysalueilla on pidetty tärkeänä myös aiemmissa tutkimuksissa ekologisen kompensoitiohyväksyttävyyden kannalta (Cole ym. 2022; Bauer ym. 2004).

Tärkeää haastattelemieni virkistysalueen käyttäjien ja etenkin retkeilytoimintaa järjestävien tahojen näkökulmasta on, että pääsy hyvitysalueelle säilyisi ja virkistyskäyttöä olisi mahdollista kehittää. Se, miten ehdotonta suojelu hyvitysalueella olisi, vaikuttaisi siihen, millainen mahdollisuus alueella olisi kehittää virkistyskäyttöä tukevaa toimintaa kuten muodostaa ja ylläpitää retkeilyreittejä. Toistaiseksi Suomessa ei ole yhdenmukaista käytäntöä siihen, millä kaavamerkinnällä tulevien hyvitysalueiden luontoarvot tullaan turvaamaan. Lahden kompensoitotapauksessa vaihtoehtoina on ollut alueen määrittely luonnonsuojelualueeksi, SL, yleiskaavassa tai vaihtoehtoisella uudella ekologisen kompensoitio merkinnällä (Lahti 2021). Suojelualueilla voidaan rajoittaa liikkumista ja leirytymistä, jos se on välttämätöntä alueen eliölajien ja luontotyyppien säilymiselle (LSL 56§). Usein näillä voi kuitenkin sallittua kulkea merkityillä retkeilyreiteillä, mitä pidettiin tärkeimpänä myös haastateltavien kesken.

Samaan aikaan suojelustatus voi kuitenkin toimia virkistysalueen käyttäjille takeena siitä, että heille merkitykselliset paikat ja arvot tulevat säilymään. Vastaavasti Satakunnassa luonnossa liikkuvia haastatellut Ilona Hankonen (2022, 129-130) on havainnut luonnonsuojelualueiden valikoitumisen mieluisiksi paikoksi, koska paikkoihin ei yhdistynyt menettämisen uhkaa ja niihin uskallettiin kiintyä.

4.3 Tiedottamisen rooli ekologisen kompensoitiohyväksyttävyydessä

Ensimmäisen tutkimuskysymykseni paljasti myönteisen suhtautumisen ekologiseen kompensoitioon, mutta myös epävarmuutta sen toteutuksesta. Vastaus toiseen tutkimuskysymykseeni puolestaan tuo esille tarpeen huomioida

viheralueiden merkitys jokaisella lievennyshierarkian tasolla. Näihin molempiin ekologisen kompensaation haasteisiin voidaan vastata tiedottamisen avulla.

Niin asukkaiden kuin järjestötoimijoiden keskuudessa toivottiin lisää tietoa siitä, mitä ekologinen kompensaatio on. Tavallisten kansalaisten tietotason ekologisesta kompensaatiosta on yleisesti havaittu heikoksi ja suhtautuminen kompensaatioon on vaihdellut sen mukaan, miten aihe on kulloinkin kehystetty (Cole yms. 2022). Vaikka haastattelua pohjustanut kuvaus ekologisen kompensaation perusideasta, miellettiin ymmärrettäväksi, ilmaisivat haastateltavat epävarmuutensa aiheeseen ja sen soveltamiseen Kauramäen tapauksessa lisäkysymyksillä. Lisäksi aihe sotkeutui paikoin päästökompensaatioon. Yhdessä lievennyshierarkian noudattamisen osoittamisen kanssa ekologisen kompensaation tapauskohtainen avaaminen voisi näin ollen vähentää aihetta kohtaan olevia epäluuloja.

Heikon tietotason lisäksi ekologinen kompensaatio -termin vieraus yhdistettynä heikkoon viestintään, epäselvään kaava-alueiden nimeämiseen, tekee keskustelusta alttiin väärin ymmärryksille. Monimutkaiseen kompensaatioterminologiaan ja luontoarvolaskelmiin keskittymisen onkin heikentänyt pahimmillaan paikallisten mahdollisuutta osallistua rakentamiskeskusteluun (Apostolopoulou 2019). Vaikka useamman haastateltavan valmiudet ekologisesta kompensaatiosta ja luontoarvoista keskusteluun oli heidän työnsä tai harrastenuisuutensa vuoksi hyvät, ei näin ole kaikkien kaupunkilaisten keskuudessa. Esimerkiksi Asikainen ja Jokinen (2008) ovat Tampereen Vuoreksen kaavoituksen yhteydessä havainneet, että kaavoitusprosessin aikana käytetty luonnontieteelliseen luokitteluun ja luonnonsuojelubiologiaan perustuva argumentaatio pienentää osallistujajoukon niihin, jotka kykenevät argumentoimaan samoilla käsitteillä ja jättää tavalliset asukkaat osallistumisen ulkopuolella. Kun haastateltavat samaan aikaan pitivät mahdollisuutta osallistua Kauramäen kaavakeskusteluun tärkeänä, mutta arvioivat oman ja yleisesti kaupunkilaisen tietotason kompensaatiosta heikoksi, korostuu tiedottamisen merkitys. Jottei kompensaatiosta tule kynnystä osallistumiselle tai termimuuria asiantuntijoiden ja paikallisten välille, onkin havaittu tarve viestiä kompensaatiosta kansantajuisesti (Tupala 2023).

Laadullisena tapaustutkimuksena en voi yleistää haastatteluista tehtyjä havaintoja laajemmin viheralueiden käyttöön tai hyvitykseen vaan pikemmin heijastaa sitä aiempaan tutkimukseen ja teoriaan (Peuhkuri 2007). Näin ollen Kauramäen tapaus antaa yhden esimerkin siitä, miten viheralueen käyttäjät suhtautuvat ekologiseen kompensaatioon ja miten heidät tulisi huomioida. Toisaalta alueen merkitys niin haastateltaville kuin muille alueen käyttäjille elää ja muuntuu ajassa, kun alueelle tulee uusien käyttäjien mukana uusia merkityksiä ja vanhoja katoaa poismuuton ja elämäntilanteiden muuttumisen seurauksena (Brown 2008). Kauramäki III-IV ympärillä olevien kaava-alueiden rakentaminen tuo alueelle uusia asukkaita, jotka alkavat käyttää aluetta, mistä Kauramäki I:n alueelle haastattelua edeltäneenä kesänä muuttanut asukas on esimerkki. Tämän vuoksi keräämääni aineistoa ja alueella havaittuja merkityksiä ei voi suoraan käyttää Kauramäen hankkeen vaikutusten arvioinnissa tai

kompensaation suunnittelussa. Haastatteluaineistosta tekemäni havainnot yhdessä laajemman kompensatiotutkimuksen kanssa pikemmin auttaa kompensaaion toteuttajia miettimään, mihin asioihin ekologisen kompensaaion suunnittelussa ja viheralueen käyttäjien osallistamisessa kannattaa kiinnittää huomiota.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kun viheralueiden kaavoituksesta syntyviä luontohaittoja hyvitetään ekologisella kompensatiolla, on viheralueiden käyttäjien huomioiminen onnistuneen ja hyväksytyen lopputuloksen tae. Kauramäki III-IV kaava-alueen ekologista kompensatiota edeltäneet haastattelut paikallisille asukkaille, ulkoilijoille ja järjestöille tuo esille heidän kiinnostuksensa ekologista kompensatiota kohtaan sekä osoittaa heillä olevan arvokasta paikallistietoa hankealueesta ja sen merkityksistä. Lisäksi heillä on erilaisia ehdotuksia siitä, miten virkistys- ja luontoarvot voisi ottaa huomioon niin hanke- kuin myös hyvitysalueella. Tiedottamalla ekologisesta kompensatiosta ja kertomalla, mitä sillä kussakin kaavoitustapauksessa tarkoitetaan kunta voi hälventää kompensatioon liitettyjä ennakkoluuloja. Myös lievennyshierarkian noudattamisen osoittaminen on niin haastattelujen kuin aiempien kompensatiotapausten perusteella toivottavaa ennakkoluulojen vähentämiseksi, vaikka tähän ei ole lainsäädännöllistä velvoitetta. Lisäämällä asukkaiden tietoisuutta ekologisesta kompensatiosta voidaan myös välttää, ettei kompensaaion käyttöönotto muodostu osallistumisen esteeksi, vaan kaupunkilaiset pystyvät jatkossakin kertomaan ja ilmaisemaan mielipiteensä viheralueiden rakentamisesta. Panostamalla asukkaiden tiedottamiseen ja kuulemiseen kaavoitusmenettelyssä ja kompensatiokeskustelussa voivat kunnat välttää toistamasta aiemmissa kompensatiotapauksissa tehdyt virheet ja luoda ekologisesta kompensatiosta sosiaalisesti hyväksyttävän menetelmän.

KIITOKSET

Haluan kiittää ohjaajiani Panu Halmetta ja Suvi Huttusta saamastani kannustuksesta ja avusta tutkimusmatkan varrelta. Lisäksi kiitokset Eini Niemiselle Kauramäen hanketta havainnollistavista kartoista, Iikka Oinoselle neuvoista haastattelujen toteuttamisesta ja aineiston analyysissä sekä Jyväskylän kaupungille ainutkertaisesta tutkimustapauksesta. Suurkiitokset myös jokaiselle esihaastateltavalle ja haastateltavalle. Ilman Teitä opinnäytteeni olisi yhä tutkimussuunnitelmana pöytälaatikossa³

Tutkimus oli osa BOOST -konsortion *Ekologinen kompensatio oikeudenmukaisessa siirtymässä kohti luonnon kokonaisheikentymättömyyttä* -hanketta, jota rahoittaa Strategisen tutkimuksen neuvosto.

KIRJALLISUUS

- Apostolopoulou, E. 2019. Beyond post-politics: Offsetting, depoliticisation, and contestation in a community struggle against executive housing. *Trans Inst Br Geogr.* 45: 345–361.
- Apostolopoulou, E. & Adams, W. M. 2019. Cutting nature to fit: Urbanization, neoliberalism and biodiversity offsetting in England. *Geoforum.* 98: 214–225. doi.org/10.1016/j.geoforum.2017.05.013
- Asikainen E. 2011. Asukkaat lähiöluonnon osallisina. *Alue ja ympäristö.* 40 (1): 29–41.
- Asikainen, E. & Jokinen, A. 2008. Kaupunkiluonnon hallinnan utopia. *Alue ja ympäristö.* 37 (2): 49–62.
- Bauer, D. M. Cyr, N. E. & Swallow S. K. 2004. Public Preferences for Compensatory Mitigation of Salt Marsh Losses: a Contingent Choice of Alternatives. *Conservation Biology.* 18(2): 401–411.
- BBOP. 2012a. *Guidance Notes to the Standard on Biodiversity Offsets.* BBOP, Washington, D.C. Saatavilla: http://bbop.forest-trends.org/guidelines/Standard_Guidance_Notes.pdf
- BBOP. 2012b. *Resource Paper: No Net Loss and Loss-Gain Calculations in Biodiversity Offsets.* BBOP, Washington, D.C. Saatavilla: http://bbop.forest-trends.org/guidelines/Resource_Paper_NNL.pdf
- BBOP. 2022. The Mitigation Hierarchy, <https://www.forest-trends.org/bbop/bbop-key-concepts/mitigation-hierarchy/> (Luettu: 4.4.2022)
- Brown, G. 2008. A Theory of Urban Park Geography. *Journal of Leisure Research,* 40 (4), 589–607.
- Bull, J. W. & Strange, N. 2018. The global extent of biodiversity offset implementation under no net loss policies. *Nature Sustainability,* 1 (12), 790–798.
- Burton, M., Rogers, A. & Richert, C. 2016. Community acceptance of biodiversity offsets: evidence from a choice experiment. *Australian Journal of Agricultural and Resource Economics,* 61, 95–114. doi: 10.1111/1467-8489.12151
- CBD (Secretariat of the Convention on Biological Diversity). 2020. *Global Biodiversity Outlook 5.* Montreal. Saatavilla: <https://www.cbd.int/gbo5>
- Cole, S., Hasselström, L., Ingemar Jönsson, K., Lindblom, E. & Söderqvist, T. 2022. Expert guidance for environmental compensation is consistent with public preferences – Evidence from a choice experiment in Sweden. *Land Use Policy.* 118, 106127, doi.org/10.1016/j.landusepol.2022.106127
- Dickinson, C. D. & Hobbs, R. J. 2017. Cultural ecosystem services: Characteristics, challenges and lessons for urban green space research. *Ecosystem Services* 25, 179–194.
- Egorov, A. I., P. Mudu, M. Braubach & M. Martuzzi. 2016. *Urban green spaces and health.* WHO Regional Office for Europe, Copenhagen.

- Ekkel, E. D. & de Vries, S. 2017. Nearby green space and human health: Evaluating accessibility metrics. *Landscape and Urban Planning*. 157: 214–220, doi.org/10.1016/j.landurbplan.2016.06.008
- Ekroos, A. & Majamaa, V. 2018. *Maankäyttö- ja rakennuslaki*. Edita, Helsinki.
- Eskola, J., Lätti, J. & Vastamäki J. 2018. Teemahaastattelu: Lyhyt selviytymisopas. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-kustannus, Jyväskylä: 27–51.
- Espoon kaupunki. 2022. Ekologinen kompensatio ottaa ensiaskeleita Espoossa – selvitys ehdottaa Hynkänlammen metsän suojelua. Saatavilla: <https://www.espoo.fi/fi/uutiset/2022/04/ekologinen-kompensatio-ottaa-ensiaskeleita-espoossa-selvitys-ehdottaa-hynkanlammen-metsan-suojelua> (Luettu: 7.5.2023)
- Fagerholm, N., Eilola, S. & Arki., V. 2021. Outdoor recreation and nature's contribution to well-being in a pandemic situation - Case Turku, Finland. *Urban Forestry & Urban Greening* 64, 127257, doi.org/10.1016/j.ufug.2021.127257.
- Finnwatch. 2021. Anekauppaa vai ilmastotekoja? Vapaaehtoisen päästökompensaation kysyntä, tarjonta ja laatu Suomessa. Saatavilla: <https://finnwatch.org/fi/julkaisut/anekauppaa-vai-ilmastotekoja>
- Fuller, R. A., Irvine, K. M., Wright, P. D., Warren, P. H. & Gaston, K. J. 2007. Psychological benefits of greenspace increase with biodiversity. *Biol. Lett.* 3: 390–394. doi:10.1098/rsbl.2007.0149
- Graebner, M. E., Martin, J. A. & Roundy, P. T. 2012. Qualitative data: Cooking without a recipe. *Strategic Organization*. 10: 276–284.
- Griffiths V. F., Bull J. W., Baker J., Infield M., Roe D., Nalwanga D., Byaruhanga A. & Milner-Gulland E.J. 2020. Incorporating local nature-based cultural values into biodiversity No Net Loss strategies. *World Development* 128, 104858. doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.104858
- Griffiths V. F., Bull J. W., Baker J. & Milner-Gulland E.J. 2018. No net loss for people and biodiversity. *Conservation Biology*. 33: 76–87.
- Gundersen, V, S. & Frivold, L. H. 2008. Public preferences for forest structures: A review of quantitative surveys from Finland, Norway and Sweden. *Urban Forestry & Urban Greening*. 7: 241–258.
- Hankonen, I. 2021. *Ihmisiä metsässä –Luonto kulttuuriympäristökysymyksenä*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura 2021, Joensuu.
- Hiedanpää, J., Klap, A., Laine, I., Meretoja, M., Pappila, M., Tuomala M. & Vuorisalo, T.2021. *Luonto- ja virkistysarvojen hyöittäminen tiivistyoässä kaupungissa*. Turun kaupungin ympäristöjulkaisuja 2021.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus, Helsinki.
- Hohti, J., Nieminen, E., Jalkanen, J., Oinonen, I., Huttunen, S., Pappila, M., Halme, P., Salokannel, V., Pietilä, K., Kujala, H. 2022. Kunnat hidastamaan luontokatoa – Suosituksia luontohaittojen välttämiseksi, lieventämiseksi ja

- kompensoimiseksi kuntien maankäytössä. *Wisdom Letters*. Saatavilla: <https://boostbiodiversityoffsets.fi/no-net-loss-city/>
- Hyvärinen, E., Juslén, A., Kemppainen, E., Uddström, A. & Liukko, U.-M. (toim.) 2019. Suomen lajien uhanalaisuus - Punainen kirja 2019. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. Helsinki: 25-35.
- IPBES 2019: *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services*. IPBES secretariat, Bonn, Germany.
- IUCN. 2021. Red List version 2021-3: Table 1a. Saatavilla: <https://www.iucnredlist.org/resources/summary-statistics#Summary%20Tables>
- Ives, C. D., Lentin, P. L., Threlfall, C. G., Ikin, K., Shanahan, D. F., Garrard, G. E., Bekessy, S. A., Fuller, R. A., Mumaw, R., Rayner, L., Rowe, R., Valentine, L. E. & Kendal, D. 2016. Cities are hotspots for threatened species. *Global Ecol. Biogeogr.* 25 (1): 17-126.
- Ives, C. D., Oke, K., Hehir, A., Gordon, A., Wang, Y. & Bekessy, S. A. 2017. Capturing residents' values for urban green space: Mapping, analysis and guidance for practice. *Landscape and Urban Planning*. 161: 32-43.
- Jokinen, A., Asikainen, E. & Mäkinen, K. 2010. Kävelyhaastattelu tapaustutkimuksen menetelmänä. *Sosiologia*. 47: 255-269.
- Jones, P. & Evans, J. 2012. Rescue Geography: Place Making, Affect and Regeneration. *Urban Studies* 49(11) 2315-2330. DOI: 10.1177/0042098011428177
- Jyväskylän latu. Ladun Majan alueen latukartta, https://jyvaskylanlatu.fi/wp-content/uploads/sites/4/2022/01/latukartta_kaupungin_pohjakartalla.jpg (Luettu 16.1.2023).
- Jyväskylän Latu ry. 2023: Majatoiminta. <https://jyvaskylanlatu.fi/toiminta/majatoiminta/> (Luettu: 16.1.2023).
- Kalliolevo, H., Gordon, A., Sharma, R., Bull, J. W. & Bekessy, S. A. 2021. Biodiversity offsetting can relocate nature away from people: An empirical case study in Western Australia. *Conservation Science and Practice*. 3: e512, doi.org/10.1111/csp2.512
- Karlsson, M. & Edvarsson Björnberg, K. 2020. Ethics and biodiversity offsetting. *Conservation Biology*. 35 (2): 578-586.
- Keskisuomalainen. 2022. Kauramäessä tutkitaan luontohaittojen hyvittämistä. Riikka Minkkinen 16.9.2022. Uutiset, 4-5.
- Kienast, F., Degenhardt, B., Weilenmann, B., Wäger, Y. & Buchecker M. 2012. GIS-assisted mapping of landscape suitability for nearby recreation. *Landscape and Urban Planning* 105: 385- 399.
- Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). 2018. Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja - Osa 1: Tulokset ja arvioinnin perusteet. Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö, Helsinki. *Suomen ympäristö* 5/2018: 347-351.
- Kostamo, K., Pekkonen, M., Ahlroth, P., Heikkinen, R., Kallasvuori, M., Kuningas, S., Laamanen, L., Lappalainen, A. ja Veneranta, L. 2018. Ekologiset

- kompensoitiot Suomen rannikolla ja merialueilla. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 24/2018. Saatavilla: www.syke.fi/julkaisut
- Kujala, H., Halme, P., Pekkonen, M., Ryttyäri, T., Raunio, A., Kullberg, P., Koljonen, S., Kostamo, K. & Keränen I. 2021. Heikennyksen ja hyvityksen arviointi ekologisessa kompensoitiossa. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 39/2021. Saatavilla: syke.fi/julkaisut
- Kuntalehti. 2022. Kaavoittajien käyttöön ekologinen kompensoitio - Jyväskylän uusi asuinalue yksi piloteista. Kirsi Riipinen 20.5.2022. <https://kuntalehti.fi/uutiset/kaavoittajien-kayttoon-ekologinen-kompensoitio-jyvaskylan-uusi-asuinalue-yksi-piloteista> (Luettu: 17.1.2023).
- Kuntatekniikka. 2022. Kaavoittajien käyttöön ekologinen kompensoitio - Jyväskylän uusi asuinalue yksi piloteista. Kirsi Riipinen 23.5.2023. <https://kuntatekniikka.fi/2022/05/23/kaavoittajien-kayttoon-ekologinen-kompensoitio-jyvaskylan-uusi-asuinalue-yksi-piloteista/> (Luettu: 17.1.2023)
- Kusenbach, M. 2004. Street phenomenology: The go-along as ethnographic research tool. *Ethnography* 4: 455–485.
- Kypärä, T. 2010. Kauramäen luontoselvitys. Jyväskylän kaupunki. Kaavoitus.
- Lahti. 2021. Ekologinen kompensoitio pilottihanke: Lahden kaupunki. Saatavilla: https://blogs.helsinki.fi/habitaattipankki/files/2021/11/Ekologinen-kompensoitopilotti_Lahti_Esite_2021.pdf
- Lampinen, O., Parviainen, J., Sintonen, P., Nuuja, I., Rantatupa, H. ja Urtti, E. 2009. Struve-pisteiden tila Keski-Suomessa: Perusselvitys 2008-2009. Struve-komissio. Saatavilla: https://peda.net/jyu/okl/hankkeita/unesco/sk2/struve-materiaalit/linkkej%C3%A42/1:file/download/5288beb7dd746b2e26f925b9380400ed4243de8c/11108-Struvepisteet_KS_pieni.pdf
- Maes J, Zulian G, Thijssen M, Castell C, Baró F, Ferreira AM, Melo J, Garrett CP, David N, Alzetta C, Geneletti D; Cortinovis C, Zwierzchowska I, Louro Alves F, Souto Cruz C, Blasi C, Alós Ortí MM, Attorre F, Azzella MM, Capotorti G, Copiz R, Fusaro L, Manes F, Marando F, Marchetti M, Mollo B, Salvatori E, Zavattono L, Zingari PC, Giarratano MC, Bianchi E, Duprè E, Barton D, Stange E, Perez-Soba M, van Eupen M, Verweij P, de Vries A, Kruse H, Polce C, Cugny-Seguín M, Erhard M, Nicolau R, Fonseca A, Fritz M, Teller A. 2016. *Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services. Urban Ecosystems*. Publications Office of the European Union, Luxembourg. Saatavilla: https://ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/index_en.htm
- Maron, M., Ives, C. D., Kujala, H., Bull, J. W., Maseyk, F. J. F., Bekessy, S., Gordon, A., Watson, J. E. M., Lentini, P. E., Gibbons, P., Possingham, H. P., Hobbs, R. J., Keith, D. A., Wintle, B. A. & Evans M. C. 2016. Taming a Wicked

- Problem: Resolving Controversies in Biodiversity Offsetting. *BioScience*. 66: 489-498.
- Maukonen, M. 2018. Lähiluonnon tilallinen ja ajallinen saavutettavuus: kaupunkilaisten kokemuksia luonnon saavutettavuudesta arkielämässä. *TERRA*. 130(2): 69-78.
- Millennium Ecosystem Assessment (MEA), 2005. *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis*. Island Press, Washington, DC. Saatavilla: <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf>
- Moilanen A. & Kotiaho, J. S. 2017. Ekologisen kompensaation määrittämisen tärkeät operatiiviset päätökset. Ympäristöministeriö, Helsinki. *Suomen ympäristö* 5/2017.
- No Net Loss City (NNLC). 2022a. Ekologinen kompensaatio Lahdessa asukkaiden ja kunnan työntekijöiden näkökulmasta [esitysmateriaali]. <https://boostbiodiversityoffsets.fi/no-net-loss-city/> (Luettu: 13.5.2023).
- No Net Loss City (NNLC). 2022b. Ekologisen kompensaation pilottihanke Jyväskylässä [esitysmateriaali]. <https://boostbiodiversityoffsets.fi/no-net-loss-city/> (Luettu: 17.1.2023).
- Nordström, J. & Hammarlund, C. 2021. You Win Some, You Lose Some: Compensating the Loss of Green Space in Cities Considering Heterogeneous Population Characteristics. *Land*. 10, 1156, doi.org/10.3390/land10111156
- Pappila, M., Leskinen, P. & Vartiainen, J-P. 2022. Kunnan toteuttamat ekologiset kompensaatiot: kuka maksaa? *Ympäristöjuridiikka*. 3-4: 6-33
- Pasanen, H., Junninen, K. & Kouki, J. 2014. Restoring dead wood in forests diversifies wood-decaying fungal assemblages but does not quickly benefit red-listed species. *Forest Ecology and Management* 312: 92-100.
- Pekkonen, M., Rytteri, T., Belinskij, A., Koljonen, S., Mykrä, H., Kostamo, K. & Ahlroth, P. 2020. *Tietotasoa ja kokemukset ekologisesta kompensaatiosta Suomessa*. Ympäristöministeriö, Helsinki. Ympäristöministeriön julkaisuja 20/2020.
- Peuhkuri, T. 2007. Teoria ja yleistämisen kriteerit. Teoksessa: Laine, M. Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) *Tapaustutkimuksen taito*. Gaudeamus, Helsinki. 130-148.
- Pietarinen, J. 2000. Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen M. (toim.), *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Gaudeamus Kirja, Helsinki. 38-54.
- Pitkänen, M. 2021. Majan Patikkapolku on ulkoilijoiden käytössä. 23.6.2021. <https://jyvaskylanlatu.fi/yleinen/majan-patikkapolku-on-ulkoilijoiden-kaytossa/> (Luettu: 16.1.2023).
- Pitkänen, M. 2022. Opastettuja lumikenkäretkiä Ladun Majalla. 10.2.2022. <https://jyvaskylanlatu.fi/yleinen/opastettuja-lumikenkaretkia-ladun-majalla/> (Luettu: 16.1.2023).
- Primmer E., Varumo L., Kotilainen J. M., Raitanen E., Kattainen M., Pekkonen M., Kuusela S., Kullberg P., Kangas J. A. M. & Ollikainen, M. 2019.

- Institutions for governing biodiversity offsetting: An analysis of rights and responsibilities. *Land Use Policy*. 81: 776–784.
- Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti P. (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*, Gaudeamus.
- Puusa, A. & Juuti P. 2020. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*, Gaudeamus.
- Ranta, J. & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa: Hyvärinen M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*, Tampere: Vastapaino, 413-425.
- Rogers, A. A. & Michael P. Burton, M. P. 2016. Social preferences for the design of biodiversity offsets for shorebirds in Australia. *Conservation Biology*. 31 (4): 828–836. DOI: 10.1111/cobi.12874
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. 2017. Haastatteluaineiston litterointi. Teoksessa: Hyvärinen M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.), *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino, Tampere. 427-442.
- Räinä, K. 2010. *Kauramäen maisemaselvitys*. Jyväskylän kaupunki. Kaupunkirakennepalvelut.
- Scholte S. S.K., van Zanten B. T., Verburg P. H. & van Teeffelen A. J. A. 2016. Willingness to offset? Residents' perspectives on compensating impacts from urban development through woodland restoration. *Land Use Policy*. 58: 403–414.
- Simmonds, J. S., Sonter, L. J., Watson, J. E. M., Bennun, L., Costa, H. M., Dutton G., Edwards, S., Grantham, H., Griffiths, V., Jones, J. P. G., Kiesecker, J., Possingham, H. P., Puydarrieux, P., Quétier, F., Rainer, H., Rainey, H., Roe, D., Savy, C. E., Souquet, M., ten Kate, K., Victurine, R., von Hase, A. & Maron, M. 2020. Moving from biodiversity offsets to a target-based approach for ecological compensation. *Conservation Letters*. 2020;13:e12695.
- Spash, C. L. 2015. Bulldozing biodiversity: The economics of offsets and trading-in Nature. *Biological Conservation* 192: 541–551.
- Taherzadeh, O. & Howley, P. 2018. No net loss of what, for whom?: Stakeholder perspectives to Biodiversity Offsetting in England. *Environment, Development and Sustainability*. 20: 1807–1830. doi.org/10.1007/s10668-017-9967-z
- ten Kate, K., Bishop, J., & Bayon R. 2004. *Biodiversity offsets: Views, experience, and the business case*. IUCN, Gland, Switzerland & Cambridge, UK and Insight Investment, London, UK.
- Tulkki, K. & Vehmas, A. 2007. *Osallistaminen yleis- ja asemakaavoituksessa*. Ympäristöministeriö. Helsinki. Ympäristöhallinnon ohjeita 1/2007. Saatavilla: <http://hdl.handle.net/10138/41516>
- Tuomala, M. 2021. *Heikkenevien viheralueiden hyöittäminen asukkaille – Sosio-ekologisen kompensaation edellytykset maankäytön suunnittelun työkaluksi Turun seudulla ja Varsinais-Suomessa*. Pro gradu. Historia- ja maantieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

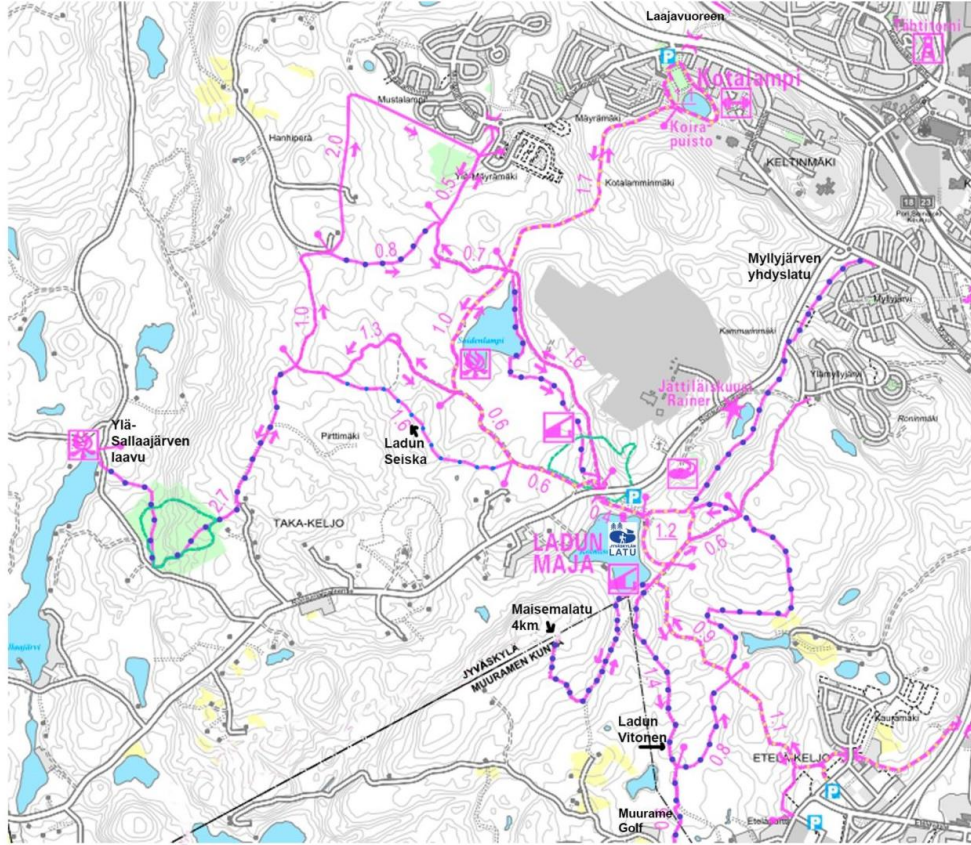
- Tupala, A.-K., Huttunen, S. & Halme, P. 2022. Social impacts of biodiversity offsetting: A review. *Biological Conservation* 267, 109431, doi.org/10.1016/j.biocon.2021.109431
- Tupala, A.-K. 2023. Citizens as allies in biodiversity offsetting. [Tohtoriseminaari]. Jyväskylän yliopiston Bio- ja ympäristötieteidenlaitoksen seminaarit. 20.4.2023.
- Tyrväinen, T. Mäkinen, L. & Schipperijn. 2007. Tools for mapping social values of urban woodlands and other green areas. *Landscape and Urban Planning* 79: 5-19.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2019a. World Urbanization Prospects: The 2018 Revision (ST/ESA/SER.A/420). New York: United Nations.
- United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division. 2019b. World Population Prospects 2019: Highlights (ST/ESA/SER.A/423). New York: United Nations.
- Vallinkoski, M. & Humppi S. 2017. Jyväskylän kaupungin metsäkysely. Kooste 4.12.2017. Saatavilla: <https://www.jyvaskyla.fi/ymparisto/metsat/metsienhoito-ja-asukkaat/metsiin-liittyvat-asukaskyselyt>

Virallislähteet:

- CBD (Secretariat of the Convention on Biological Diversity). 1993. *Text of the Convention*. Convention on Biological Diversity. Saatavissa: <https://www.cbd.int/convention/text/>
- CBD. 2022. Nations Adopt Four Goals, 23 Targets for 2030 In Landmark UN Biodiversity Agreement. Saatavilla: <https://www.cbd.int/article/cop15-cbd-press-release-final-19dec2022>
- Euroopan Komissio. 2021. Directorate-General for Environment, *EU biodiversity strategy for 2030 : bringing nature back into our lives*. Saatavilla: <https://data.europa.eu/doi/10.2779/048>
- Jyväskylän kaupunki. 2016a. Jyväskylän kaupungin yleiskaava: KARTTA 6/7 Täydennysrakentaminen ja kestävä liikkuminen (1:10 000). 4.9.2014. <https://www.jyvaskyla.fi/kaavoitus/yleiskaavoitus/voimassaolevat-yleiskaavat> (Luettu: 17.3.2022).
- Jyväskylän kaupunki. 2016b. Jyväskylän kaupungin yleiskaava: KARTTA 1/7 Yhdyskuntarakenteen ohjaus (1:10 000). 4.9.2014. <https://www.jyvaskyla.fi/kaavoitus/yleiskaavoitus/voimassaolevat-yleiskaavat> (Luettu: 11.5.2023).
- Jyväskylän kaupunki. 2017. Kauramäki 1: asemakaava 2015 (30:009). Asemakaavan selostus. 2.5.2017. <https://docplayer.fi/64660638-A-s-e-m-a-k-a-a-v-a-n-s-e-l-o-s-t-u-s.html> (Luettu 17.3.2022)
- Jyväskylän kaupunki. 2020. Jyväskylän luontoliikuntaohjelma. Saatavilla: https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/luontoliikuntaohjelma_2020_valmis_pieni_res.pdf

- Jyväskylän kaupunki. 2022a. Kauramäki 2: asemakaava 2023 (30:012).
Osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS). 8.3.2022.
<https://www3.jkl.fi/kaavoitus/kaava.php/id/1126> (Luettu: 17.3.2022)
- Jyväskylän kaupunki. 2022b. Kaavoitusohjelma 2023-2025. Kaavoituskatsaus 2023-2025. s. 4-19. 8.11.2022.
https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/2022-11/Kaavoituskatsaus_2023-2025.pdf (Luettu: 17.1.2023)
- Jyväskylän kaupungin karttapalvelu. 2022a. >Kaavat, kiinteistöt, metsät> Kaupungin tai kunnan maanomistus.
<https://kartta.jkl.fi/IMS/?layers=Opaskartta&lon=Kaupungin%20tai%20kunnan%20maanomistus&cp=6899890,483924&z=4> (Luettu: 16.1.2023).
- Jyväskylän kaupungin karttapalvelu. 2022b. >Kaavat, kiinteistöt, metsät> Metsäkuviot hoitoluokan mukaan.
<https://kartta.jkl.fi/IMS/?layers=Taustakartta&lon=Mets%C3%A4kuviot%20hoitoluokan%20mukaan&cp=6903935,486839&z=16> (Luettu: 16.1.2023).
- Luonnonsuojelulaki 5.1.2023/9.
Maankäyttö- ja rakennusasetus 10.9.1999/895.
Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- Metsäkeskus. 2023. >Metsänkäyttöilmoitukset>Kaikki metsänkäyttöilmoitukset
<https://metsakeskus.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=e8c03f73165b44aa8edb276e11ca2d2c> (Luettu: 16.1.2023).
- UNDP. 2015. A/RES/70/1 - *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. Saatavissa
<https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals.html>
- Valtioneuvoston julkaisuja 31/2019. Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. s. 32-49. Saatavissa:
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161931/VN_2019_31.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ympäristönsuojelulaki 27.6.2014/527.

LIITE 1. LADUN MAJAN ALUEEN LATUKARTTA, LUMIKENKÄREITTI JA PATIKKAPOLKU

- Perinteisen ja vapaan hiihtotavan latu, ylläpitäjä kaupungin liikuntatoimi
- Perinteisen ja vapaan hiihtotavan valaistu latu (klo 06.00 - 22.00), kaupungin liikuntatoimi
- Perinteisen hiihtotavan metsälatu, ylläpitäjä Jyväskylän Latu

Hiihtosuunnat on merkitty karttaan. Vapaan tyylin ladut ovat pääosin kaksisuuntaisia, vain Pikkukakkonen ja Hanhiperän lenkin pohjukka ovat yksisuuntaisia. Metsäladuista Ladun Vitonen ja Ladun Seiska ovat yksisuuntaisia. Seiska kulkee osin myös leveillä latu-urilla.

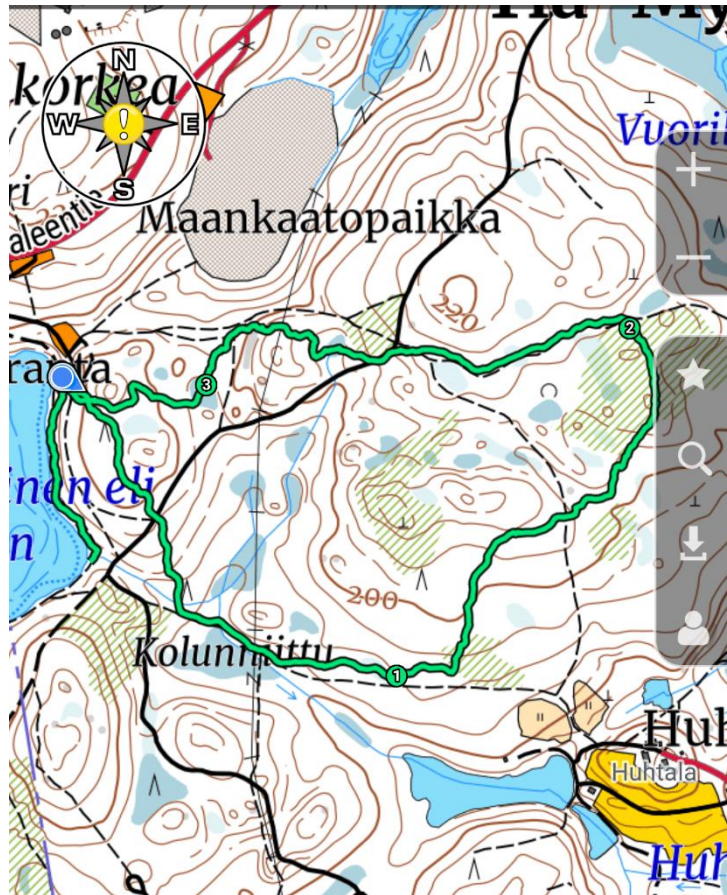
Latujen kunto verkossa: Jyväskylän seudun latuinfo,
<https://www3.jkl.fi/liikunta/latuinfo/index.php>

- Pikkukakkonen Jyväskylän kaupungin liikuntatoimen ylläpitämät ladut on merkitty punaisiin viitoiin. Suosituimmat lenkit ovat Pikkukakkonen, Soidenlammen lenkki (4,4 km) ja Hanhiperän lenkki (8,5 km). Lisäksi on yhdyslatuja eri puolille lähialueita.
- Kelsonkangas 3,4 Jyväskylän Ladun ylläpitämät reitit on merkitty sinisiin kylteihin. Niistä tunnetuimmat ovat Ladun Vitonen ja Ladun Seiska. Uutena on helppo 4 km mittainen Maisemalatu. Vitonen ja Maisemalatu lähtevät Kolmisoppisen laavun läheisyydestä.
- Kauramäki 2,6
- Ylä-Myllyjärvi 1,9
- Ladun 5

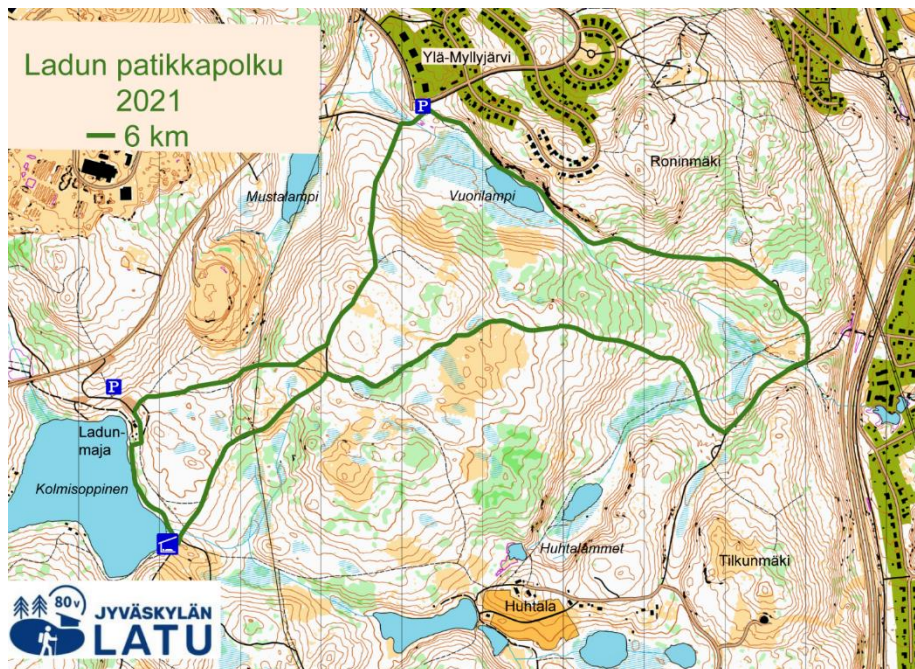
Kartta: Jyväskylän karttapalvelu
<https://kartta.jkl.fi/fims>

Lisämerkinnät: Jyväskylän Latu

Kuva 1. Ladun Majan alueen latukartta (Jyväskylän Latu)

Kuva 2. Ladun Majan 3,5 km lumikenkäreitti (Pitkänen 2022)

Kuva 3. Jyväskylän Ladun patikkapolku (Pitkänen 2021)

LIITE 2. HAASTATTELURUNKO

Tutkimuskysymykset:

1. Miten viheralueen käyttäjät kokevat ekologisen kompensaation?
2. Miten viheralueen käyttäjälähtöisiä arvoja voisi huomioida ekologisessa kompensaatiossa?

Teemat

- 0.1 Haastateltavien ja järjestön taustatiedot
- 0.2. Viheralueet (Kauramäki) ja niiden merkitys
- 0.3. Suhtautuminen alueen rakentamiseen
 - 1.1. Ajatukset ekologisen kompensaation ideasta
 - 2.1. Ekologisen kompensaation suhde viheralueen käyttäjälähtöisten arvojen hyvitykseen
 - 2.2. Käyttäjälähtöisten arvojen hyvitys käytännössä: lisäisyys, saavutettavuus, vastaavuus, aikaviive
 - 2.3 Osallistaminen ja miten se tapahtuisi

Haastattelun arvioitu kesto 2 h

Haastattelurunko

Ennen kävelyä...

- Esittäytyminen, kuka olen, mitä gradussani käsittelen, jotain jännityksen rikkovaa säästä tms.
- GoPro-kamera päälle, onko kysyttävää tietosuojasta tai suostumuslomakkeesta, miten paljon haastateltavalla on aikaa jne
- Haastateltavan esittely
 - o 0.1 Haastateltavien ja järjestön taustatiedot
 - Haastateltavasta:
 - o *Kertoisitko hieman itsestäsi ja roolistasi järjestössä/yhdistyksessä?*
 - o *Miten kauan olet osallistunut järjestön toimintaan?*
 - o *Missä päin ja miten kauan olet asunut JKL:ssä?*
 - Edustamasta organisaatiosta/järjestöstä:
 - o *Kuvailisitko järjestönne toimintaa ja jäseniä?*
- Ennen kuin lähdetään liikkeelle voisin kerrata Kauramäen kaavoitustilanteen sekä lievennyshierarkian käsitteet:

KAURAMÄEN TAPAUS (esitellään kaupungilta saatavan kartan avulla)

Kaupunkien viheralueisiin kohdistuu monia maankäyttöpaineita, kun kaupunkeihin muuttaa lisää asukkaita ja rakennetaan uusia asuinalueita. Tämä näkyy myös täällä Jyväskylän Kauramäen viheralueella. Etelä-Portin suunnalta alue on kaavoitettu Kauramäki I asemakaavalla vuonna 2015 ja aluetta rakennettu vuodesta 2020 lähtien. Tänä keväänä vireillä tuli Kauramäki II asemakaava, joka sallisi rakentamisen tällä alueella (kartta mukana, josta voidaan näyttää). Tarkempi asemakaavaluonnos tulee julki nyt tämän syksyn aikana. Lisäksi kaupungin vuosille 2022-2024 laatiman kaavoitusohjelman mukaan alueen pohjoisosaan on tulossa vireille vuonna 2023 Ylämyllyjärvi II asemakaava. Asemakaavoitusta tullaan jatkamaan Ylämyllyjärvi II ja Kauramäki II kaava-alueen väliin jäävällä alueella vuonna 2025-2027, joka on myös ekologisen kompensaation pilottialue.

LIEVENNYSHIERARKIA JA EKOLOGINEN KOMPENSAATIO

No mitä tämä ekologinen kompensaatio sitten tarkoittaa.

Ekologinen kompensaatio on yksi keino, jolla pyritään vähentämään rakentamisen luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamaa haittaa. Rakentamisessa luonnon elinympäristöt muuttuvat mm. asuinalueiksi, mikä edellyttää usein huomattavaa maanmuokkaamista ja puiden kaatamista.

Rakentamisen vaikutuksia luontoon ja ympäristöön yritetään kuitenkin ottaa huomioon. Jo nyt kaavoituksessa sovelletaan niin sanottua lievennyshierarkiaa, jossa haittoja ensin vältetään, sitten lievennetään ja lopuksi ennallistetaan rakennusalueella. Viimeisimpänä vaiheena jäljelle jääneitä haittoja voidaan hyvittää ekologisella kompensaatiolla. Lievennyshierarkian tavoitteena on (kokonaisuheikentymättömyys eli se), että rakentamisesta huolimatta luonnon monimuotoisuuden tila ei heikentyisi eikä luontokatoa synny.

Haittojen välttäminen on esimerkiksi rakennusten sijoittelua kaava-alueelle, niin että haitat olisivat mahdollisimman vähäiset. Lieventäminen puolestaan pitää sisällään erilaisia rakentamisen aiheuttavia haittoja vähentäviä toimenpiteitä kuten rakentaa viherkattoja ja istuttaa alueelle puita. Nämä ovat jo osa monia nykyisiä kaavoitusprosesseja, sen sijaan ekologista kompensaatiota ollaan vasta kehittämässä.

Käytännössä ekologinen kompensaatio voisi olla luontohaittojen hyvittämistä ennallistamalla heikentyneitä tai suojelemalla häviämisvaaran alla olevia luontoarvoja kaava-alueen ulkopuolella. Usein hyvitysalue on huomattavasti suurempi kuin menetetty haitta-alue, jotta luontokatoa ei synny.

Kaupunki pilotoi yhdessä tutkijoiden kanssa tätä ekologista kompensaatiota tällä Ylämyllyjärvi II ja Kauramäki II väliin jäävällä alueella. Tällöin ne haitat, joita pilottialueen rakentamisesta tulevaisuudessa syntyy ja joita ei voida välttää tai lieventää, kompensoidaan ekologisella kompensaatiolla. Kompensaatio

voitaisiin esimerkiksi tehdä täällä Soidenlammen, Taka-Keljon, Kylmäojan ja Keltinmäen suunnassa. Tämä luontohaittojen hyvitys perustuisi alan asiantuntijoiden laskelmiin.

Samalla, vaikka ekologisen kompensaation kehittämisessä on kyse luontoarvojen vaalimisesta, siinä olisi huomioitava myös paikallisten asukkaiden tarpeet ja arvot.

Tämän takia haluaisin kuulla, mitkä ovat teille tärkeitä paikkoja ja miten te tätä Kauramäen aluetta käytätte.

Onko teillä kysyttävää ekologisesta kompensaatiosta tai Kauramäen hankkeesta?

1.1. Suhtautuminen alueen rakentamiseen ja ekologiseen kompensaatioon

- Mitä ajattelette Kauramäen rakentamisesta?
- Mitä ajatuksia ekologisesta kompensaatiosta ja lievennyshierarkiasta tässä yhteydessä herää?
- Miten ekologinen kompensaatio vaikuttaa ajatuksiisi rakentamisesta?
- muuttaako ekologinen kompensaatio sitä jotenkin?

Ohjeet kävelyä varten

... kävellään joko haastattelijan suunnittelema reitti tai haastateltavan valitsema reitti

- pyritään käymään kohteissa, jotka haastateltava nimeää tärkeiksi virkistysarvoiltaan, tai jotka haastattelija on valinnut mahdollisen virkistysarvon (arvio tehty luonto- ja maisemaselvitysten sekä alueella vietetyn ajan myötä) ja rakentamisen alle jäämisen riskin vuoksi merkittäviksi
- Oli reitti sitten haastattelijan tai haastateltavan valitsema haastateltavaa pyydetään hihkaisemaan kävellessä aina kun saavutaan kohtaan, joka olisi yhdistyksen toiminnan kannalta tärkeä (jossa erityisiä virkistys-, esteettisyysarvoja, mutta myös ei niin merkittävien, mutta ajatuksia herättävien paikkojen kohdalla voidaan pysähtyä?->onko paikkoja joiden häviäminen ei haittaisi?)
- Sekä merkitykselliset, että ei merkitykselliset alueet ylös kartalle!

Haastateltava ei välttämättä heti löydä mitään merkityksellistä paikkaa ...

Mistä puhua sillä aikaa? Hiljaisuuttakin tulee sietää, mutta kynnyks keskustelulle ei saisi nousta, joten keskustelualtista tunnelmaa tulisi ylläpitää. Toisaalta ei saisi hulahtaa mihinkään keskusteluun niin, siten, että merkityksellisten paikkojen katselu unohtuu?

- Keskustelua yhdistyksen käyttämistä viheralueista ja merkityksellisistä paikoista jotenkin yleisellä tasolla
- Entä millaisia kriteerejä merkityksellisille paikoille?

- Millaisia on niiden käyttäjät ja kuinka kaukaa näitä paikkoja tullaan käyttämään?
- Kuinka usein ja paljon käytätte Kauramäen aluetta, onko täällä paljon yllä mainitsemanne merkityksellisiä paikkoja?

Saavutaan merkitykselliseen paikkaan (muista ohjeistaa pysähtymään, silloin aikaa tarkastella aluetta)

0.2. Viheralueet (Kauramäki) ja niiden merkitys

0.3. Suhtautuminen alueen rakentamiseen

2.1. Ekologisen kompensaation suhde viheralueen käyttäjälähtöisten arvojen hyvitykseen

2.2. Käyttäjälähtöisten arvojen hyvitys käytännössä: lisäisyys, saavutettavuus, vastaavuus, aikaviive

- Mikä paikasta tekee merkityksellisen, ei merkityksellisen? Miksi lenkkeilet täällä etkä jossain muualla?
- Mitä teette/teet täällä?
- Onko tämä tyypillinen paikka niiden paikkojen joukossa, joita muuten käytätte?
- Miten alueen rakentaminen vaikuttaisi paikkaan? (Juuri tämän kohdan rakentaminen, ympärille tuleva rakentaminen)
- Miten tämä paikka ja sen merkitys tulisi ottaa huomioon kaavoituksessa?
- Voisiko paikan merkitystä hyvittää jotenkin sen käyttäjille? Miten?
 - Jos ei voi niin miksi ei, jos voi niin miksi voi?
- Mitä hyvityksessä tulisi huomioida, jotta se toimisi? Mitkä ovat tärkeimmät asiat, jotka tulisi huomioida hyvityksessä?
 - SAAVUTETTAVUUS: Kelpaako Taka-Keljo hyvitysalueeksi ja suunnaksi? Siirtyisitkö käyttämään rakentamisen seurauksena Taka-Keljon hyvitysalueetta?
 - AIKAVIIVE: Milloin hyvittäisit? Miten nopeasti hyvitetävä, jotta edelleen korvaisi menetyksen?
 - VASTAAVUUS: Onko sillä merkitystä millainen hyvitysalue on?
 - ENNAL/SUOJ: Onko sillä merkitystä tehdäänkö ennallistamalla vai suojelemalla?
 - Voiko ekologinen kompensaatio etenkin hyvitysalueiden perustaminen haitata/estää alueen käyttöä virkistäytymiseen?
- Kerroin tuossa haastattelun alussa ekologisesta kompensaatiosta, jos sitä sovellettaisiin tämän paikan luontoarvojen menetyksen hyvittämiseen, olisiko ekologisella kompensaatiolla mahdollista hyvittää myös paikan merkitystä teidän yhdistyksenne jäsenille (esim. hiihtäjille, partiolaisille...)? Voisiko ekologinen kompensaatio ottaa huomioon nuo teidän äsken mainitsemat asiat (joita pidätte tärkeänä hyvityksessä)?

- Jos ei voi niin miksi ei, jos voi niin miksi voi?

Lopuksi Vuorilammella tai jossain muussa sopivassa kohdassa kävelyn päätteeksi?

- Onko alueella joitain sellaisia paikkoja, joissa ei tullut käytyä, mutta joita pidätte merkityksellisenä? -> Merkitään nämä kartalle, (niiden lisäksi joissa käytiin).

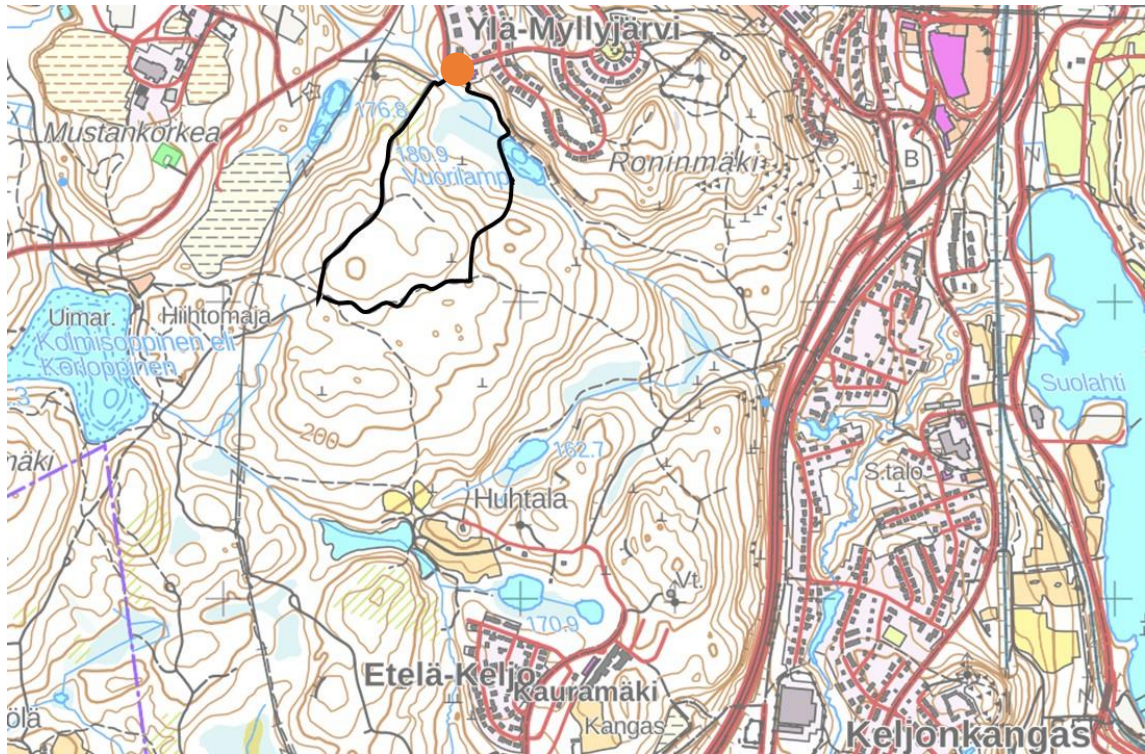
2.3. Osallistaminen ja miten se tapahtuisi

- Miten pyrit/pyritte vaikuttamaan kaupunkisuunnitteluun, oletko/oletteko esim. vaikuttanut Kauramäki 1 kaavoitukseen.
- Miten koet/koette vaikutusmahdollisuudet kaavoituksessa?
- Miten merkittävänä Kauramäen kaavoituksen näet/näette? Aiotko/aiotteko vaikuttaa Kauramäen kaavoitukseen?
- Miten toivoisitte teitä osallistettavan kaavoituksessa? Entä hyvityksen suunnittelussa?
- Missä kohden osallistamis/kaavaprosessia hyvityksestä osallistamisen tulisi tapahtua?

Lopuksi

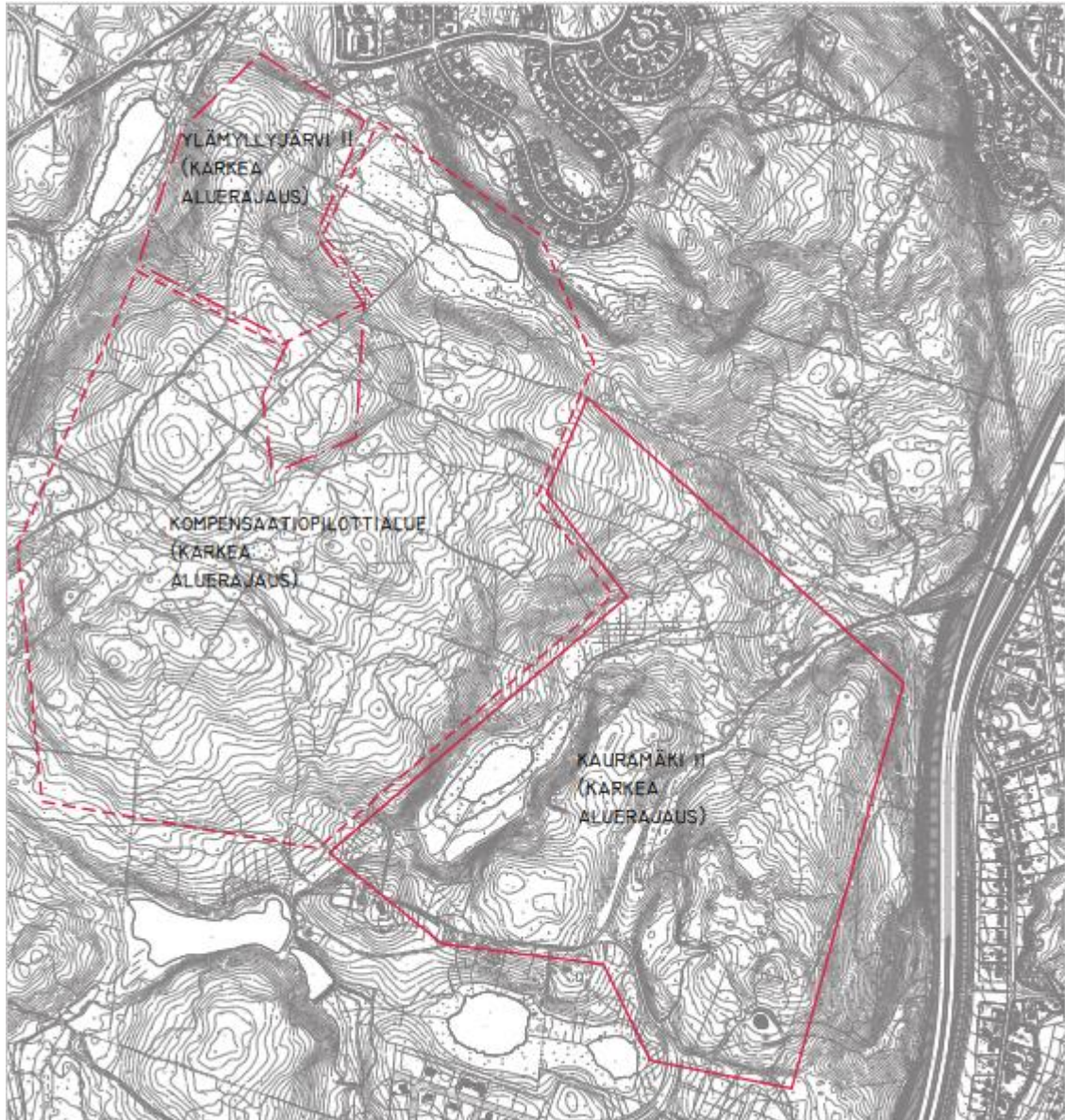
- Haluatko vielä lisätä jotain?
- Tuleeko mieleesi joku, joka mahdollisesti haluaisi osallistua haastatteluun?
- Tarkista temaluettelo ja kysymykset, että kaikki teemat käyty läpi
- Varmista onko mahdollisuutta ottaa yhteyttä myöhemmin, jos täytyy vielä kysyä tarkentavia kysymyksiä käsitellyistä aiheista?
- Kiitä osallistumisesta haastatteluun

LIITE 3. HAASTATTELIJAN SUUNNITTELEMA HAASTATTELUREITTI

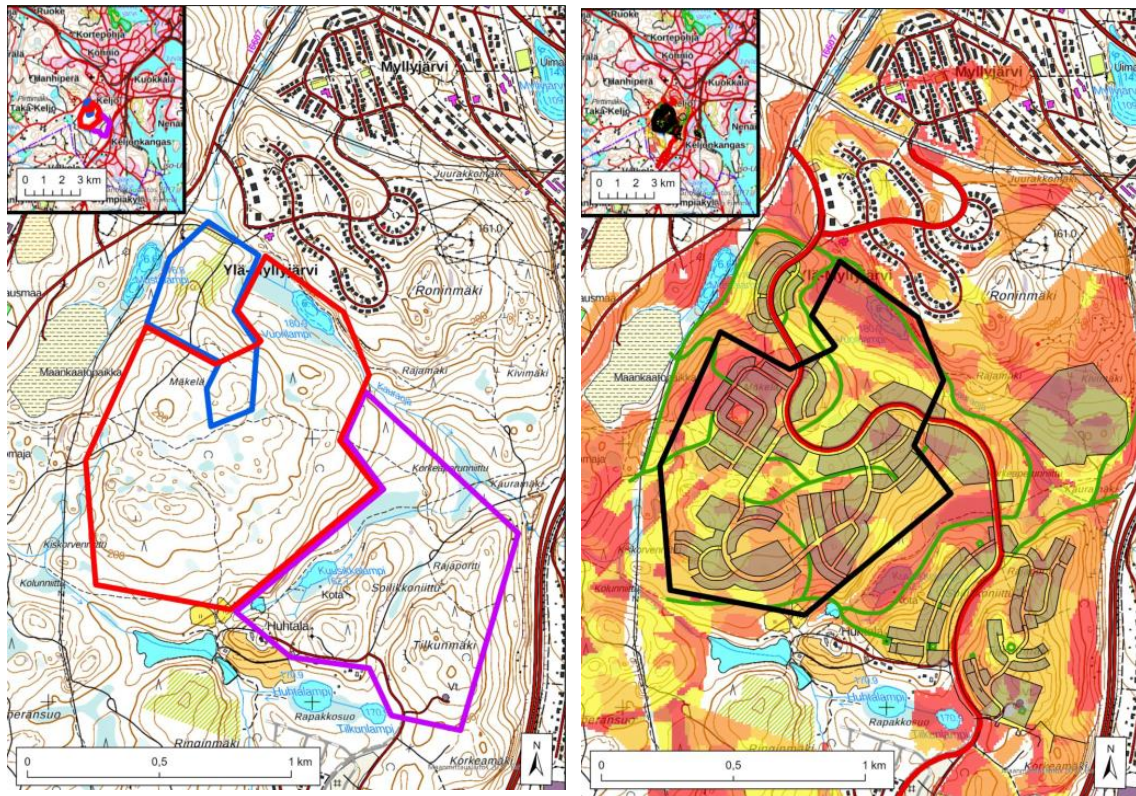

Kuva 1. Haastatteluja varten suunnittelemani 2,3 km reitti Ylämyllyjärveltä yhdyslatua, maastopyöräilyreittiä myöten Vuorilammelle. Reittiä käytettiin ainoastaan Suomen luonnonsuojeluliiton Jyväskylän seudun yhdistyksen haastattelussa.

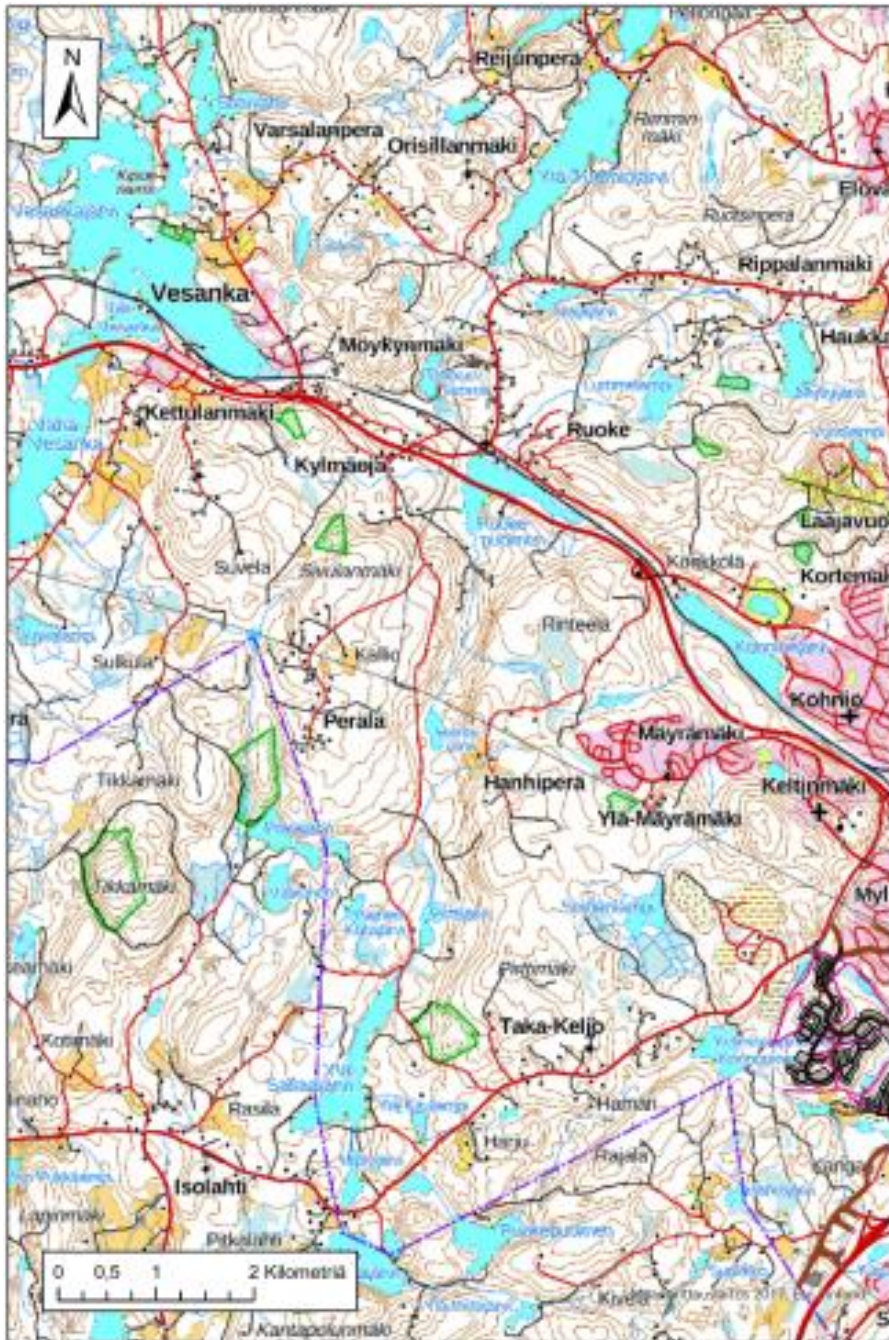
LIITE 4. HANKKEEN HAVAINNOLLISTAMISEEN HAASTATTELUISSA KÄYTETTY KARTTAMATERIAALI

Kuva 1. Kuva Kauramäen alueen kaava-alueista: Ylämyllyjärvi II, Kauramäki III-IV sekä Kauramäki II. Käytin tätä kahdessa ensimmäisessä haastattelussa (J2 ja J3). Kartan laatija Mari Raekallio, Jyväskylän kaupunki.

Kuva 2. Kuva Kauramäen alueen kaava-alueista: Ylämyllyjärvi II, Kauramäki III-IV sekä Kauramäki II (A) sekä rakennusten sijoittamisesta Kauramäki III-IV -alueelle (B). Käytin näitä kahta ensimmäistä haastattelua (J2 ja J3) lukuunottamatta kaikissa haastatteluissa (A1-A5, H1-H2). Kartan laatija Eini Nieminen, Jyväskylän yliopisto.

Kuva 3. Kuva hyvitysalueiden mahdollisesta sijainnista Jyväskylän kaupungin alueelle Hanhiperän - Taka-Keljon metsäalueelle. Käytin tätä havainnekuvaava kaikissa haastatteluissa. Kartan laatija Eini Nieminen, Jyväskylän yliopisto.